

MASTEROPPGAVE

FOR:

MASBU:

MASTER I SOSIALFAGLIG ARBEID MED BARN OG UNGE

EMNEKODE: SBU 3008

Våren 2018

KULL: 2016-2018

¹ Logoen er hentet fra: <http://forskning.no/sites/default/files/inn.png>

INKLUDERING AV BARN I MEKLING

—

EN KOMBINERT ANALYSE

Av

Lill-Anne Johansen

Forord

Det ligger utallige arbeidstimer, kaffekopper og søvnløse netter bak denne oppgaven. Arbeidet har krevd sitt av både tid, energi, motivasjon og pågangsmot. Underveis i arbeidsprosessen har jeg møtt på gjentatte forkjølelser, søvnevansker, sensitiv mage og stressrelatert tinnitus (øresus). Plagene har gradvis forverret seg jo mer press jeg har lagt på meg selv underveis i arbeidsprosessen, og jeg har tidvis gått på akkord med meg selv for å komme i mål innen fristen. Men selv om jeg har møtt på disse «hindringene», eller man kan vel kanskje heller velge å kalle det for utfordringer, har jeg ikke latt dette holde meg tilbake fra å brette opp armene og jobbe målrettet for å levere et sluttresultat jeg kunne si meg godt fornøyd med.

Metodiske utfordringer har jeg også møtt på underveis i prosjektet. Blant annet måtte jeg sette meg inn i et ukjent databaseprogram for å lage spørreundersøkelser, samt et ukjent analyseprogram for kvantitativ analyse. Dette skapte noe hodebry for meg en kortere periode i arbeidsprosessen, og har til tider bidratt til at både motivasjonen og mestringsfølelsen har fått seg noen midlertidige nedturer. Men selv om arbeidet til tider har vært krevende, har det vært veldig spennende å få muligheten til å fordype seg i et tema som står mitt hjerte nært, nemlig barns deltakelse i mekling ved samlivsbrudd.

Selv har jeg vært så heldig å vokse opp med foreldre som har stått sammen gjennom tykt og tynt, og vært lykkelig gift i over tjue år. Men selv om jeg ikke er skilsmissebarn selv er ikke dette noen hindring for å fordype seg i et tema som berører stadig flere barn og unge. Jeg har flere venninner som er skilsmissebarn, og jeg vet at noen av dem har blitt mer påvirket enn andre av foreldrenes konflikter og samlivsbrudd. Inkludering av barn i mekling ved samlivsbrudd er således et viktig tema, både på det individuelle, psykologiske plan, men også på et samfunnspolitisk plan.

Jeg vil takke min venninne «Sofie»² for at jeg fikk lov å intervjuer henne om hennes opplevelser knyttet til foreldrenes konflikter og samlivsbrudd og hennes opplevelse av å delta i mekling.

² Fiktivt navn på informant

Jeg vil også takke alle meklere og ledere som har satt av tid og energi til å svare på min spørreundersøkelse knyttet til barns deltakelse i mekling. Noen av dere har tatt personlig kontakt med meg for å diskutere spørsmålene i spørreundersøkelsen med meg, med tanke på å kunne besvare spørsmålene best mulig. Det setter jeg stor pris på.

Takk til alle mine informanter som har satt av tid til å la seg intervju om egen meklingspraksis og holdninger til barns deltakelse i mekling ved samlivsbrudd, og takk til spesielt en av mine informanter som satte av ekstra tid etter intervjuet til pilot-testing av spørreundersøkelsen min.

En stor takk må også rettes til min veileder Astrid Halså for å vært tålmodig og støttende i en periode der min motivasjon og mestringsfølelse har tatt seg noen berg-og-dal-baneturer, for å ha lest gjennom utallige utkast, noen av dem på kort varsel, og for å ha kommet med konstruktive tilbakemeldinger og oppmuntrende ord underveis i arbeidsprosessen. Jeg takker også for de gode litteraturtips.

Jeg vil også takke Per Normann Andresen for hjelp med den kvantitative analysen av datamaterialet fra spørreundersøkelsen min. Jeg takker for hjelp med å finne metodelitteratur av god kvalitet, og for teknisk hjelp med å forstå funksjonene i et ukjent dataanalyseprogram.

Til slutt vil jeg takke mine foreldre og mine venner for oppmuntrende ord og moralsk støtte i en tid hvor jeg til tider har vært både stresset, sliten og mer eller mindre humørsjuk. Oppgaven ville ikke blitt den samme uten dere alle.

Sammendrag

Bakgrunn

Teorigrunnlaget i oppgaven er variert og omfatter følgende: Barns opplevelse av familiekonflikter og samlivsbrudd, metoder for å snakke med barn, samt perspektiver på barns deltakelse og «barns beste». Jeg har også tatt med tidligere forskning knyttet til barns deltakelse i mekling.

Problemstilling

Hvordan tilrettelegges det i dag innenfor familievernnet for inkludering av barn i mekling, og hvilke barrierer står i veien for inkludering av barn i mekling?

Metode

I denne studien har både kvalitative og kvantitative design blitt anvendt. Det ble gjennomført en landsdekkende nettbasert spørreundersøkelse blant ledere og meklere som jobber i familieverttjenesten. Det ble også gjennomført fem semi-strukturerte, personlige intervjuer med tre ledere og to meklere som jobber på tre forskjellige familievernkontor i region sør.

Funn

Survey:

Regionale og fylkeskommunale forskjeller knyttet til antall meklinger og barneprosent, samt måten barn deltar i mekling på. Også regionale forskjeller knyttet til bruk av co-terapi i meklinger med barn. Varierende holdninger knyttet til hvilke barn som skal delta på mekling, og når de skal delta. Faktorer som utdanningsnivå, fartstid (antall år som ansatt), kommunestørrelse (antall kommuner som kontorene dekker), kursdeltakelse og kjennskap til kjente barnehøringsmodeller ser ut til å påvirke holdningene.

Intervjuene:

Positive holdninger til barns deltakelse. Innovasjonsarbeid iverksatt ved kontorene. Løsningsorienterte ansatte. Noe forskjeller ift. barneprosent, og verktøy som benyttes for å snakke med barn. Fokus på ivaretagelse av hele familien, med tilbud til barn og foreldre utover meklingene. Iverksatt oppfølgingstiltak for familier ved kontorene. Fortsatt en utfordring å motivere foreldre til å ta med barn til mekling.

Drøfting – utfordringer ved studien

Manglende kjennskap til de ansattes fagspråk og begreper kan ha medført at enkelte spørsmål i survey-undersøkelsen har virket tvetydige på respondentene. Videre var quest-back-databasen nede en periode på grunn av vedlikehold, hvilket medførte at programmet ofte «hang seg opp», og at jeg fikk opp flere feilmeldinger mens jeg designet undersøkelsen, om at det hadde oppstått en feil, uten at jeg, i denne perioden, fikk rettet opp feilene. Dette medførte at jeg måtte utsette publiseringsdatoen for spørreundersøkelsen noen få dager, noe som kan ha medført frafall av respondenter. Dette vites selvsagt ikke, men man kan spekulere i om dette har hatt innvirkning på svarprosenten.

Når det kommer til intervjuene, ble to av fem intervjuer foretatt uten bruk av båndopptaker pga. tekniske problemer med båndopptakeren. Grundige, utfyllende notater og umiddelbar transkribering etter intervjuene bøtset imidlertid på «problemet».

Konklusjoner

Barn påvirkes i mer eller mindre grad av konflikter og samlivsbrudd. Viktig med kunnskap om å snakke med barn. Viktig med gode verktøy som sikrer at barn blir ivaretatt i meklingen. Foreldre må også ivaretas. Det må jobbes videre med tiltak som kan bidra til å motivere foreldre til å ta med barna sine til mekling. Sosiomaterielle forhold er viktige. Det må satses mer på tverrfaglig samarbeid mellom familievernkontorene og øvrige instanser, herunder spesielt domstolene. Små kontor har mer praktiske barrierer enn store. Disse må jobbes med. Herunder kan nevnes lang reisevei til kontorene for familier som tilhører øy-og-utkantkommuner.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
Kapittel 1: Innledning	9
1.1. Problemstilling	13
1.2. Oppgavens disposisjon	16
Kapittel 2: Rammer for familiemekling	17
2.1. Familieverntjenesten: organisering og funksjon	17
2.2. Meklingsordningen	18
2.2.1. Barnemeklingene	19
2.2.2. En kritisk refleksjon knyttet til barns og foreldres rettigheter i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, og tolkningen av disse rettighetene i praksis.	21
2.3. Statistikk knyttet til samlivsbrudd og mekling	25
Kapittel 3: Barn og samlivsbrudd	28
3.1. Barns reaksjoner på familiekonflikter og samlivsbrudd	28
3.2. Profesjonelle og virksomme samtaler med barn	32
3.3. Perspektiver på barn og «barns beste» virker inn på barns deltakelse i mekling	34
Kapittel 4: Metode	42
4.1. Metodetriangulering som plattform for variert kunnskap	42
4.2. Refleksjoner rundt metodevalg	43
4.2.1. Hvorfor spørreundersøkelse?	43
4.2.2. Hvorfor intervju?	43
4.3. Rekruttering og utvalg	44
4.3.1. Spørreundersøkelsen	44
4.3.2. Intervjuene	45
4.4. Gjennomføringen av prosjektet	46
4.4.1. Spørreundersøkelsen	46

4.4.2. Intervjuene.....	47
4.5. Analyse	47
4.5.1. Spørreundersøkelsen	47
4.5.2. Intervjuene.....	48
4.6. Styrker og svakheter ved studien.....	49
Kapittel 5: Resultater.....	51
5.1. Spørreundersøkelsen.....	51
5.1.1. Innledning – Barns deltakelse	51
5.1.2. Kunnskaper om høring av barn	52
5.1.3. Barrierer	52
5.1.4. Holdninger til barns deltakelse.....	53
5.1.5. Oppsummering	56
5.2. Intervjuene	57
5.2.1. Barns deltakelse i mekling (innledning).....	57
5.2.2. Fra skjerming av barn til barns deltakelse.....	58
5.2.3. Forforståelse og praksis – Hvordan fungerer den nye praksisen i praksis?	63
5.2.4. utfordringer og dilemmaer knyttet til eksisterende praksis	71
5.2.5. Oppsummering	75
Kapittel 6: Diskusjon.....	77
Kapittel 7: Avslutning	89
Litteraturliste	92
Appendix	97

Kapittel 1: Innledning

Generelt for familievernkontorene i Norge deltar barn relativt sjeldent i mekling ved samlivsbrudd. Faktisk foretas ca. 90,7% av alle meklinger på landsbasis i løpet av et år uten barn til stede. Dette bekreftes av statistikk fra Barne-ungdoms-og-familiedirektoratet og Statistisk sentralbyrå. Forskningen knyttet til barns deltakelse i mekling er begrenset, men maler et bilde av at barn, inntil nylig, ikke er blitt inkludert, til tross for at de ønsker å delta.

Denne oppgaven omhandler inkludering av barn i mekling i familievernet ved samlivsbrudd. Oppgaven vil belyse hvordan det i dag tilrettelegges innenfor familievernet for inkludering av barn i mekling, og hvilke barrierer som vanskeliggjør denne inkluderingen. Jeg går også inn på en diskusjon i forhold til hvordan barnets rett til medvirkning og barns beste får forskjellige betydninger alt etter hvem som påtar seg definisjonsmakten. Grunnen til at jeg går inn på en diskusjon i forhold til disse perspektivene i forbindelse med diskusjonen rundt hovedproblemstillingen er fordi disse perspektivene mer eller mindre vil påvirke praksis i forhold til inkludering/ikke inkludering av barn i mekling. Dermed må disse variasjonene også nevnes og reflekteres rundt, i tillegg til at de må sees i lys av den overordnede problemstillingen.

Det har tidligere vært tradisjon for at det i første rekke har vært foreldre og/eller profesjonelle voksenpersoner som har omgått barn, og i neste rekke storsamfunnet som har påtatt seg definisjonsmakten når det har kommet til spørsmål knyttet til barns rett til medvirkning og oppfatninger knyttet til barns beste. Det forekom sjeldent at man gikk direkte til kilden, altså direkte til de enkelte, unike barna, for å høre hva disse barna mente om sin egen rett til medvirkning eller disse barnas egne oppfatninger av hva som gagnet dem best i spørsmål som vedrørte dem. Det har vært ulike grunner til at man ikke har spurt barn direkte. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 3 og 5. Som en naturlig konsekvens av at man ikke snakket med barn, og at barns beste ble bestemt av voksenpersoner, var det ikke praksis å inkludere barn i mekling ved samlivsbrudd hos familievernkontorene før utpå 2000-tallet (se f.eks. Riebe-Andersen & Stray, 2007; Bufetat, 2012; Strandbu, 2011).

I løpet av 2000-årene etablerte det seg imidlertid gradvis en bekymring innenfor familievernkantorene, og etter hvert også innen forskningen og politikken, knyttet til at barns rett til medvirkning og hva som skal regnes som barns beste skal bestemmes utelukkende av de voksne i en voksen setting, ettersom de voksnes opplevelsesverden nødvendigvis vil kunne se nokså annerledes ut enn barnets. Flere samfunnsvitere og samfunnsforskere har med tiden tatt til ordet for at vi må bevege oss bort fra et overordnet barneperspektiv på barns rett til medvirkning og barns beste, som er forhåndsdefinert av voksne som direkte eller indirekte omgås barnet, og i stedet forsøke å bevege oss mer mot en retning der vi, i større grad enn hva som tidligere har vært tilfelle, forsøker å fange opp, og om mulig, også mer eller mindre adopterer barnets eget perspektiv, som er definert av det enkelte, unike barnet selv (se f.eks. Riebe-Andersen & Stray, 2007; Bufetat, 2012; Strandbu, 2011; Sandberg, 2010; Skjørten, 2010; Kinge, 2014; Ulvik, 2015; Follesø, Halås & Anvik, 2016, Ruud, 2011; Gamst, 2011).

Barn har en viktig stemme, og kan ofte være viktige bidragsytere i meklingsaker, men, som vi skal se eksempler på, har barnas stemmer, i mer eller mindre grad, enten (1) ikke blitt etterspurt, (2) blitt ignorert, og/eller (3) forsvunnet i mengden av de voksnes stemmer (se f.eks. Sandberg, 2010). Dette har vært en tendens som nå synes å være på vei med å snu. Men hvor langt har vi egentlig kommet i utviklingen? Deltar barn mer i meklingsaker i dag sammenliknet med tidligere, hvordan deltar de, og hva skal til for å få flere barn med i meklingsaker? Dette ønsker jeg å diskutere i denne oppgaven.

Før vi nå går løs på resten av oppgaven, vil jeg presentere en innledende case som tydelig belyser hvorfor det er viktig å stille de spørsmålene jeg nettopp stilte. Den belyser barns opplevelse av konflikt og samlivsbrudd og, ikke minst, barns opplevelse av å delta på meklingsmøter. Den belyser spesielt betydningen av at barn får muligheten til å lufte vonde tanker og følelser som de går og bærer inni seg:

«Sofie»³ er skilsmissebarn og har opplevd foreldrenes konflikter og samlivsbrudd tett på kroppen. Hun kan ikke tidfeste når konfliktene mellom hennes foreldre startet. Hun vet heller ikke om noen annen barndom enn en barndom fylt med konflikter, krangling, skriking og fysisk utagering. Dette gir hun uttrykk for på følgende måte: *«Hele barndommen har vært full av konflikter mellom mamma og pappa. Jeg kan ikke sette noe bestemt tidspunkt, fordi det alltid var bråk i huset på en eller annen måte (...). Jeg visste jo egentlig ikke hva som var normalt da, for jeg hadde jo ikke opplevd en familie som ikke kranglet. Så for meg var det på en måte sånn det var da at jeg skulle komme hjem fra barnehagen og skolen og... ja, sitte i en konfliktfylt familie da».*

Hun beskriver forholdene mellom foreldrene på følgende måte: *«Det var mye skriking, kjefting... Noen ganger gikk jo faren min fysisk løs på moren min også. Han slo henne ikke, men jeg husker at han kunne dytte henne, sparke henne, og be henne om å gå ut av huset og at hun ikke fikk være der for eksempel».* Hun forteller videre at faren kunne utvise den samme atferden overfor henne og søsknene hennes. Hun forteller for eksempel at faren hadde liten toleranse for at hun småkranglet med søsknene sine. Da kunne faren hennes lugge henne, skyve henne, slenge henne inn på rommet, og stenge henne inne i flere timer, eller klype henne så hardt at hun fikk blåmerker på armene og beina. Hun forteller videre: *«Da turte vi jo ikke å gjøre noe «farlig» etterpå. Det ble hele tiden en stemning av frykt i huset».*

Hun forteller også om en annen hendelse som fortsatt følger henne den dag i dag: Dette var en morgen, der foreldrene lå i sengen og sov. Sofie, som da var fire år gammel, skulle klatre opp i sengen til foreldrene, slik små barn ofte gjør når de vil ha oppmerksomhet. Da ville faren at hun skulle gå unna, men det ville ikke Sofie. Det hele endte med at hun fikk seg et kraftig spark i ansiktet. Han traff munnen til Sofie, slik at hun begynte å blø. Det neste Sofie husker er at moren tar tak i henne og sier at de må på legevakta, med en gang. Sofie forteller følgende om hvordan hun opplevde episoden: *«Det var vel en sånn... sterk form for... en avvisning kanskje. Et barn har jo behov for å bli sett, og... for å få omsorg. Jeg følte at det fikk jeg ikke. Uansett hvor mye jeg ba om det så fikk jeg det ikke det av han (faren), og egentlig ikke av moren min heller, fordi hun var så opptatt av å være i konflikt med han. Altså hun har sett oss, hun*

³ Fiktivt navn. Caset er basert på et intervju med en voksen informant som i sin barndom har opplevd konflikter og samlivsbrudd mellom sine foreldre. Informanten er en venninne av meg.

har tatt vare på oss på en best mulig måte, men når hun selv sto i den situasjonen, så var det jo vanskelig for henne å skulle... ja, gjøre noe annerledes da».

Sofie ble et isolert barn som gikk og holdt mye smerte og sorg inni seg. Hun forteller at hun på mange måter føler at hun valgte å ta følelsesmessig avstand fra konfliktene hjemme, og at hun lukket seg, både på skolen og hjemme, og at hun gikk inn i sin egen verden. Hun forteller: *«Jeg var veldig mye for meg selv, og jeg var veldig lite sammen med de andre hjemme. Jeg likte helst å sitte alene på rommet mitt. Og det samme skjedde også ute sammen med andre barn. Jeg var jo aldri den sosiale. Og det har de jo observert både i barnehagen og på barneskolen også at jeg ikke helt var på samme sosiale stadium som de andre barna, så folk så det jo. Det ble min måte å takle hverdagen og livet på».*

I ca. 2001 skilte foreldrene hennes seg. Da var konfliktene mellom foreldrene nådd et klimaks, slik Sofie husker det. Hun husker godt denne dagen, selv i dag, når hun har blitt voksen. Hun forteller: *«Det var mamma som fortalte oss det. Det var egentlig en lettelse. Jeg følte på mange måter at jeg ble glad, fordi jeg kunne være et sted alene med moren min der ikke pappa var. Jeg tror også de andre (søskenene) følte det sånn egentlig».* Men selv etter at foreldrene skilte lag fortsatte konfliktene mellom foreldrene hennes, og konfliktene eskalerte til et punkt der moren hennes til slutt søkte domstolene om å få omsorgsretten for Sofie og hennes to yngre brødre, som Sofies mor og far har sammen. Dette falt ikke i god jord hos Sofies far, og det hjalp absolutt ikke på konfliktene. En drakamp og en langtekkelig rettsak mellom Sofies foreldre, som moren til slutt vant, medfulgte. I forbindelse med at saken om omsorgsretten skulle opp i retten ble Sofie og hennes to eldste brødre invitert inn til mekling på familievernkontoret for å fortelle sine versjoner av hvordan situasjonen mellom foreldrene var. Sofie forteller følgende om hvordan det var å snakke med mekleren på familievernkontoret: *«Jeg husker at jeg synes det var fint, at jeg kunne få være med og fortelle min mening, for jeg hadde så mye å si om saken. (...). Jeg snakket vel i timesvis. (...). Jeg bare fikk fram alt egentlig. (...). Og det var en god følelse å gå ut derifra og vite at nå var det blitt tatt tak i».*

Sofies historie er sterk, og den belyser tydelig hvilken betydning det kan ha for barn og unge at de får lov å si sin mening og at de blir hørt i saker som angår dem. Som vi skal se eksempler på i kapittel 3, er ikke alle barn like heldige som Sofie. Sofies historie er relevant for oppgavens problemstilling fordi den belyser hvordan barn blir påvirket på kort og lang sikt av familiekonflikter og samlivsbrudd. I tillegg belyser den hvor viktig det er at barn blir hørt i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, ettersom det å høre barn i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd kan føre med seg positive konsekvenser for barn, i form av at barn får bedre forhold hjemme hos foreldrene sine.

1.1.Problemstilling

Her kommer relevansen av min studie og min oppgave på banen: Jeg ønsker å være et friskt pust i denne utviklingen, og jeg vil bidra til denne utviklingen ved å undersøke *hvor ofte* og *hvordan* barn inkluderes i mekling. Jeg vil også gå i dybden på de barrierene som eventuelt måtte stå i veien for at barn kan inkluderes, og jeg vil forsøke å finne ut hvordan det er mulig å finne veier rundt disse barrierene. Min problemstilling for oppgaven endte derfor opp med å bli: *Hvordan tilrettelegges det i dag innenfor familievernnet for inkludering av barn i mekling, og hvilke barrierer står i veien for inkludering av barn i mekling?*

For å besvare problemstillingen, må jeg først besvare følgende underliggende forskningsspørsmål: 1) Hvor ofte deltar barn i mekling? 2) Hvordan deltar de? 3) Deltar barn oftere i «milde» saker sammenliknet med konfliktsakene? 4) Hvilke holdninger eksisterer blant meklere og ledere som jobber på familievernkontor knyttet til barns deltakelse i mekling ved samlivsbrudd? 5) Hvilke faktorer påvirker disse holdningene? 6) Hvordan kan holdningene forstås? 7) Hvilke barrierer står i veien for inkludering av barn i mekling? og 8) Hvordan kan vi finne veier rundt disse barrierene?

Problemstillingen og forskningsspørsmålene vil bli drøftet i lys av tilgjengelig statistikk knyttet til barns deltakelse i mekling (kap. 2), teoretiske perspektiver på barn (kap.3), teorier og tidligere forskning knyttet til hvordan barn påvirkes på kort og lang sikt av konflikter og samlivsbrudd i familien (kap.3), teorier og tidligere forskning knyttet til profesjonelle og virksomme samtaler med barn (kap. 3), samt teorier og forskning knyttet til barns deltakelse i mekling og i andre viktige beslutningsprosesser som vedrører barn (kap. 3). Utover dette vil problemstillingen og forskningsspørsmålene drøftes i lys av egne forskningsfunn fra spørreundersøkelsen og intervjuene (kap. 5).

Problemstillingen er både viktig og interessant ettersom barn har en lovpålagt rett til å få medvirke i saker som angår dem. Ettersom både familiekonflikter og samlivsbrudd i aller høyeste grad angår og påvirker barn, vil det være både rett og rimelig at barn får delta i mekling i samlivsbruddsaker. Familiekonflikter og samlivsbrudd oppleves ofte som en påkjenning for barn, og ofte opplever barn det som en ekstra påkjenning å ikke få muligheten til å uttale seg om sine tanker, følelser, refleksjoner og meninger knyttet til foreldrenes samlivsbrudd. Dette skal vi komme tilbake til i kapittel 3. Det ligger en sentral velferdspolitisk utfordring i å sikre barns rett til medvirkning i forhold til mekling ved samlivsbrudd. Derfor er det viktig og relevant å forsøke å finne måter å løse denne velferdspolitiske utfordringen.

Det er ønskelig at du som leser denne oppgaven holder Sofies historie i bakhodet mens du leser om teori og forskning om barn og barns deltakelse i kapittel 3. Deretter ønsker jeg at du som leser skal holde både Sofies historie og de andre casene i kapittel 3 friskt i minne mens du leser resten av oppgaven min, for, som jeg etter hvert vil komme mer inn på (i kapittel 3 og 5), har det vært, og er til dels fortsatt, lite forskning på barn og unges opplevelse av virksomme kontra ikke virksomme møter med profesjonelle i saker som angår dem. Det har vært noe tilgang på kvantitativ top-down-kunnskap knyttet til barns deltakelse (selv om denne også har vært begrenset inntil utpå 2000-tallet), men det har vært en desto større mangel på kvalitativ bottom-up-kunnskap, altså kunnskap direkte fra kilden (barn og unge) om hva kilden selv legger i begrepene deltakelse og eget beste (se f.eks. Follesø, Halås & Anvik, 2016, s. 14-17). Jeg håper derfor at jeg med denne oppgaven kan bidra til å fylle opp dette tomrommet.

Jeg vil nå komme med noen sentrale begrepsavklaringer, som er viktige å presisere for leseren med tanke på å forstå forskningsspørsmålene, problemstillingen og det videre innholdet i oppgaven. Begreper som *tilrettelegging*, *deltakelse*, *mekling* og *meklingspraksis* vil stadig dukke opp underveis i oppgaven. Jeg anser det derfor som essensielt at leseren, før han/hun går løs på resten av oppgaven, innarbeider seg en viss forståelse for meningen bak disse begrepene:

I denne oppgaven skal vi forstå begrepet *tilrettelegging* som ulike måter å samtale med barn på, i tillegg til de verktøy og modeller som eksisterer og i ulik grad benyttes i forbindelse med meklinger der barn deltar. Sosiomaterielle forhold (barnevennlige omgivelser) ved kontorene faller også inn under dette begrepet (se f.eks. Strandbu, 2011; Haugen & Rantalaiho, 2010; Sandberg, 2010; Skjørten, 2010; Kjørholt, 2010; Rød, 2010 a); Riebe-Andersen & Stray, 2004; Bufetat, 2012. Se også kap. 5 i oppgaven).

Begrepet *deltakelse* skal i denne oppgaven forstås som det å ta med barn på meklingsprosess, slik at mekler kan snakke med barnet og spørre barnet hva det mener (se f.eks. Haugen & Rantalaiho, 2010; Kjørholt, 2010; Sandberg, 2010; Skjørten, 2010; Strandbu, 2011).

Når det gjelder begrepet *mekling* skal vi med dette forstå (ofte gjentakende) møter på et familievernkontor, der foreldre deltar, med eller uten barn, sammen med en (eller to) mekler(e), for å diskutere blant annet spørsmål knyttet til samvær med barn og hvem av foreldrene barnet skal bo fast hos (se f.eks. Strandbu, 2011; Haugen & Rantalaiho, 2010; Sandberg, 2010; Skjørten, 2010; Kjørholt, 2010; Rød, 2010 a); Rød, 2010 b); Riebe-Andersen & Stray, 2004; Bufetat, 2012. Se også kap. 5 i oppgaven).

Jeg vil også, flere ganger, underveis i teksten, referere til begrepet *meklingspraksis*. Med dette skal vi forstå konkret hvordan meklere som jobber på familievernkontor jobber med samlivsbruddsaker, og, spesifikt, hvordan de konkret jobber for å forsvarliggjøre barns deltakelse i meklingsprosessen (se f.eks. Strandbu, 2011; Haugen & Rantalaiho, 2010; Sandberg, 2010; Skjørten, 2010; Kjørholt, 2010; Rød, 2010 a); Rød, 2010 b); Riebe-Andersen & Stray, 2004; Bufetat, 2012. Se også kap. 5 i oppgaven).

Det bør også presiseres at når jeg i denne oppgaven skriver at jeg ønsker å ta for meg inkludering av barn i meklingsprosessen ved samlivsbrudd, betyr dette at jeg er interessert i *både* de generelle sakene der foreldrene allerede er, eller relativt fort blir, enige om spørsmål knyttet til samvær med barnet og hvor barnet skal bo fast, men *også* de sakene der foreldrene er uenige om slike spørsmål. Jeg er også interessert i høykonfliktsakene. Med andre ord ønsker jeg å fange *hele spekteret* av samlivsbruddsaker.

Videre skal vi i denne oppgaven forstå begrepet *høykonflikt* som en situasjon preget av sterk uenighet mellom foreldrene, der foreldrene ikke er på talefot, der foreldrene totalt avviser hverandre, og kanskje også barna. Med andre ord: En situasjon der kommunikasjonen mellom foreldrene er fastlåst, og hvor det foreligger steile fronter mellom foreldrene som vanskeliggjør kommunikasjonen mellom de to, og sannsynligvis også kommunikasjonen overfor barna (se

f.eks. Strandbu, 2011; Haugen & Rantalaiho, 2010; Sandberg, 2010; Skjørten, 2010; Kjørholt, 2010; Rød, 2010 b); Riebe-Andersen & Stray, 2004; Bufetat, 2012. Se også kap. 5 i oppgaven).

Nå som leseren er gjort kjent med noen sentrale nøkkelbegreper i oppgaven, vil jeg presentere oppgavens struktur, slik at leseren kan skaffe seg en rask oversikt over innholdet i de forskjellige kapitlene i oppgaven.

1.2. Oppgavens disposisjon

I kapittel 2 (bakgrunnskapittelet) vil jeg redegjøre for hvordan familieverntjenesten er organisert, hva som menes med mekling, og hvilke metoder som kan benyttes i meklinger der barn deltar. Jeg vil også kort redegjøre for presedensen (utbredelsen) av samlivsbrudd og meklingsaker.

Deretter vil jeg, i kapittel 3 (teorikapittelet) redegjøre for det teorigrunnlaget som danner grunnlaget for oppgavens problemstilling, studien jeg har foretatt og mine faglige refleksjoner og drøftinger.

I kapittel 4 (metodekapittelet) og 5 (presentasjon av egne forskningsfunn) inviteres leseren til å få innblikk i mine studier knyttet til barns deltakelse i mekling. Det vil i kapittel 4 bli redegjort for valg av design, rekrutteringskriterier, samt eventuelle praktiske implikasjoner forbundet med studien (metodekritikk). Det vil også bli redegjort for hvordan funnene fra studien er blitt analysert og tolket. I kapittel 5 vil viktige og relevante funn fra studien bli presentert.

I kapittel 6 vil funnene fra studien, som beskrevet i kapittel 5, drøftes opp mot teori og empiri som ble presentert i kapittel 3. Diskusjonen skal til slutt bunne ut i en sammenfattet konklusjon (kap. 7) som i første rekke svarer på forskningsspørsmålene og deretter selve hovedproblemstillingen. Konklusjonen vil settes i et fremtidsperspektiv, hvor det vil framgå hvilke utfordringer som gjenstår å løse fremover knyttet til videre inkludering av barn i mekling.

Kapittel 2: Rammer for familiemekling

Vi skal nå se på rammene for familiemekling, herunder hvordan familieverntjenesten er organisert, og hvordan tjenesten fungerer på et overordnet plan. Vi skal ta for oss formålet med og innholdet i mekling, samt se på noen statistikker i forhold til samlivsbrudd og mekling, herunder spesielt barns deltakelse i mekling.

2.1. Familieverntjenesten: organisering og funksjon

Familievernkontorene drives av den statlige regionale familievernmyndigheten eller den som statlig regional familievernmyndighet inngår avtale med om drift av familievernkontor jf. Lov om familievernkontor, §2 (Lovdata, 2016). Familieverntjenesten er en tverrfaglig bemannet fylkeskommunal tjeneste som er underlagt Barne-ungdoms-og-familieetaten (forkortet Bufetat). Det finnes familievernkontorer i alle fylker og regioner i landet, og bemanningen består i hovedsak av psykologer og sosionomer med videreutdanning i familierapi. Totalt finnes det femtifire familievernkontor jevnt fordelt over landet: Ni kontorer i region Nord, syv kontorer i region Midt-Norge, elleve kontorer i Region Sør, seksten kontorer i Region Øst, og elleve kontorer i Region Vest. Noen av kontorene er samlokaliserte (Bufdir, 2016). Hovedformålet med familievernkontorene er at de skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vanskelige saker, konflikter eller kriser i familien. Familievernkontorene bør også drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema, heter det i Loven om familievernkontor av 1997. Virksomheten kan eksempelvis bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum (Lovdata, 2016).

2.2.Meklingsordningen

Det framgår av Barnelovens § 51 at alle foreldre med felles barn under atten år plikter å møte til mekling før det blir reist sak om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast, og om samvær (Lovdata, 2016). Barne-ungdoms-og-familiedirektoratet opererer imidlertid med at foreldre med felles barn under *seksten* år plikter å møte til mekling (Barne-ungdoms-og-familiedirektoratet [Bufdir], 2016). Hvorfor Bufdir opererer med en egen tolkning av lovverket vites ikke. Foreldre kan få tilbud om inntil syv timer mekling, hvorav den første timen er obligatorisk, mens de resterende seks timene er frivillige (Lovdata, 2016; Bufdir, 2016). Det framgår av Barnelovens § 54 at det skal skrives ut en meklingsattest når partene har deltatt til en times mekling. Meklingsattesten er gyldig i seks måneder. Dersom foreldrene er uenige, skal det oppfordres til inntil tre timer mekling. Oppstår ikke enighet etter disse tre timene, kan foreldre få tilbud om ytterligere tre timer mekling (Lovdata, 2016).

Formålet med meklingen og innholdet i meklingen framgår blant annet av Barneloven § 52. Her framgår det at formålet med meklingen er få foreldrene til å komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvaret, om hvor barnet skal bo fast, og om samvær (Lovdata, 2016). Innholdet og temaene i meklingene tilpasses foreldrenes behov, og det er meklernes oppgave å hjelpe foreldre med å finne frem til gode bostedløsninger som skaper trygge og forutsigbare rammer for barna (Bufdir, 2016). Mekler skal også bistå foreldre i forhold til å skape et godt samarbeid og løse eventuelle konflikter (Lovdata 2016; Bufdir, 2016). De siste årene har fokuset på barna økt, og det anses som viktig å la barna få mulighet til å snakke om sine ønsker og behov og om hvordan de har det. Derfor har det de siste årene kommet en anbefaling fra familievernkantorene sin side om at barn tas med til mekling, og/eller at dette i det minste diskuteres med mekler (Bufdir, 2016). Det har også kommet forskrifter og veiledninger for dette (Riebe-Andersen & Stray, 2007; Strandbu, 2011; Bufetat, 2012).

2.2.1. Barnemeklingene

Når barn inkluderes i mekling, kan blant annet enten Modell for høring av barn (se f. eks. Riebe-Andersen & Stray, 2007; Strandbu, 2011; Rød, 2010, a), eller Barn i Mekling (BIM)-modellen benyttes (se f.eks. Bufetat, 2012).

Modell for høring av barn, er en modell for høring av barn i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, der barn er fysisk til stede og snakker med mekler. Modellen ble utviklet i ca. 2004 i et samarbeid med Marit Skivenes, og har senere blitt videreutviklet gjennom flere arbeider. Modellen springer ut fra to sentrale filosofiske og pragmatiske spørsmål: (1) Hva er deltakelse? og (2) Hvordan kan vi legge til rette for barns deltakelse i praksis?. Modellen inneholder fem trinn: (1) informasjon, (2) hjelp til meningsdanning, (3) mulighet for å presentere egne meninger, (4) inklusjon av barnets meninger og argumenter, og sist, men ikke minst (5) oppfølging der barnet får anledning til debrifing av beslutningen, egen deltakelse, samt samtale om iverksetting av det som ble bestemt (Riebe-Andersen & Stray, 2007; Strandbu, 2011, s. 109-110; Rød, 2010 a).

Modellen praktiseres på følgende måte: På første meklingsmøte møter kun foreldrene til samtale med mekler. Ved andre meklingsmøte møter både foreldrene og barna til en strukturert samtale med to meklere. Først foretas en felles samtale med familien og meklerne, der strukturen for barnehøringsmodellen blir gjennomgått. Deretter samtaler meklerne alene med barna. En av meklerne intervjuer barna, mens den andre noterer, observerer og supplerer. Under dette møtet legges det stor vekt på kontaktetablering mellom barna og meklerne. Ved tredje meklingsmøte tar den av meklerne som intervjuet barnet med barnet bak et enveisspeil mens den andre mekleren informerer foreldrene, foran speilet, om hva barnet har sagt. På denne måten kan barna følge med på hva som blir sagt til mor og far, og barnet kan banke på speilet eller sende inn mekleren dersom tilbakemeldingen skal korrigeres. Tanken er at dette bidrar til å gi barnet kontroll over situasjonen, og at dette gir barnet trygghet i forhold til at tilbakemeldingen blir gitt i samsvar med barnets ønsker. Etter den individuelle samtalen med barnet, og tilbakemeldingen til foreldrene, foretas en fellessamtale med hele familien. Her går ikke meklerne inn i noen diskusjon eller konklusjon med familien, men ber om at det som har kommet fram på meklingsmøtene fordøyes og vurderes fram til neste meklingstime. Foreldrene blir også bedt om å ikke diskutere med barna det som har kommet fram i meklingstimen, med mindre barnet selv ønsker det. Ved siste meklingsmøte møter foreldrene alene sammen med

mekler for å snakke om hvordan informasjonen fra barna skal tas hensyn til når de skal foreta bestemmelser knyttet til bosted og samvær (Riebe-Andersen & Stray, 2007; Rød, 2010 a), s. 120).

Barn i Mekling (BIM) – modellen har følgende struktur: (1) Felles introduksjon til meklingen der informasjon om innholdet i BIM-meklingen og BIM-modellens struktur presenteres for foreldrene og barnet, der budskapsskjema blir presentert, og der det avklares hvorvidt spesielle hensyn må imøtekommes overfor barna (2) Barnesamtale der barnets ønsker og behov blir etterspurt og notert i et budskapsskjema i samråd med barnet, (3) foreldresamtale der foreldrenes situasjon blir evaluert og budskapsskjemaet fra barnet presenteres for foreldrene, og der mekler diskuterer med foreldrene hvordan budskapsskjemaet skal tas til følge i samværsavtalen foreldrene skal lage, (4) felles oppsummering av meklingsmøtet med hele familien, der barnet informeres om foreldrenes samværsavtale, dersom denne lages ferdig ved første time, eller der barnet og foreldrene informeres om den videre prosessen i forhold til å få laget en samværsavtale (Bufetat, 2012).

Noen barn har behov for oppfølgingstiltak utover å delta i mekling. Eksempler på dette kan blant annet være skilsmissegrupper for barn (se f.eks. Bufdir, 2011, s. 32-35), og/eller prosjekter som «vanlig, men vondt» (se f.eks. Bufdir, 2011, s. 36-40). Vi skal etter hvert også se (i kapittel 5) at enkelte familievernkontor også har innført barnegrupper ved sine kontor. Gruppene skal visstnok være veldig populære og effektfulle. Vi skal også komme tilbake til barnehøringsmodellene i det samme kapittelet (kap. 5).

2.2.2. En kritisk refleksjon knyttet til barns og foreldres rettigheter i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, og tolkningen av disse rettighetene i praksis.

I forbindelse med mekling ved samlivsbrudd har både foreldrene og barna visse rettigheter. Vi starter med barnas rettigheter, ettersom det er barna som har hovedfokus i denne oppgaven.

FNs Barnekonvensjon

Barns rettigheter framgår både av FNs barnekonvensjon av 1989 og av Barneloven av 1981. Vi skal først ta for oss barnekonvensjonen. I barnekonvensjonens artikkel 3 framgår det at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer (Barneombudet, u.å; Lovdata, 1989). Vi fortsetter videre med artikkel 12, som omhandler barns uttalerett. Her framgår det at «Alle barn har rett til å si sin mening, og at deres mening skal bli tatt på alvor» (Barneombudet, u.å). Jeg vil også trekke fram barns rett til ytringsfrihet, som framgår av barnekonvensjonens artikkel 13, som sier at «Alle barn har rett til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av ethvert slag uten hensyn til grenser, enten det skjer muntlig, skriftlig eller på trykk, i kunstnerisk form eller gjennom en hvilken som helst uttrykksmåte barnet måtte velge», og retten til informasjon, som framgår av barnekonvensjonens artikkel 17, som sier at «Barn har rett på tilgang til informasjon og stoff fra forskjellige nasjonale og internasjonale kilder, særlig de som har som formål å fremme barnets sosiale, åndelige og moralske velferd og fysiske og psykiske helse» (Barneombudet, u.å). Jeg trekker frem nettopp artiklene 3, 12, 13 og 17 fordi de er viktige prinsipper som omhandler barn og beslutninger som tas på vegne av barn, men innholdet i artiklene har mistet noe av sin slagkraft etter at de er blitt omformulert i forbindelse med inkorporering i det norske lovverket (se f.eks. Sandberg, 2010). Dette får, som vi senere skal se i kapittel 3 og 5, konsekvenser for de unge.

Barnekonvensjonen blir inkorporert i den norske lovgivningen

Barnekonvensjonens bestemmelser ble i 2003 innlemmet i norsk lov, blant annet ved at barnekonvensjonens artikler ble tatt inn i menneskerettsloven av 1999, på linje med andre sentrale menneskerettskonvensjoner (Sandberg, 2010). Barnekonvensjonens artikler ble i 2003 også implementert i Barneloven av 1981. Derfor kan vi finne igjen elementer av barnekonvensjonens artikkel 3, 12, 13 og 17 i Barneloven, men i en omformulert, og, vil noen hevde, vagere form. Eksempelvis er artikkel 3 i barnekonvensjonen om «barns beste» innlemmet i Barnelovens § 48 som sier at avgjørelser knyttet til foreldreansvar, avgjørelser knyttet til hvem av foreldrene barnet skal bo hos fast, og avgjørelser knyttet til samvær med foreldrene skal rette seg etter hva som er det beste for barnet. I tråd med dette skal det ved slike avgjørelser tas hensyn til at barnet ikke må utsettes for fysisk eller psykisk vold, eller på annen måte behandles slik at den fysiske eller psykiske helsen utsettes for fare (Lovdata, 2016).

Artikkel 12 er inkorporert i Barnelovens § 33, som sier at foreldre skal gi barnet stadig større selvråderett med alderen frem til barnet fyller 18 år. Videre framgår det i Barnelovens § 31, første ledd at: «Etter hvert som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkter på det saken dreier seg om, skal foreldrene høre på hva barnet har å si før det tas avgjørelser om personlige forhold for barnet. Foreldrene skal legge vekt på det barnet mener alt etter hvor gammelt og modent barnet er» (Lovdata,2016). I andre ledd, samme paragraf heter det også at «Et barn som er 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og mulighet til å si sin mening før det tas avgjørelser om personlige forhold for barnet (...) Når barnet er fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener» (Lovdata, 2016). Her kan man også finne igjen elementer av artikkel 13 og 17.

Kritikk av lovverket

Det er interessant å merke seg, i tråd med min problemstilling, at barnekomiteen, som står bak barnekonvensjonen, ikke anbefalte aldersgrenser for barns rett til å bli hørt, av den grunn at de som sto bak barnekonvensjonen mente at selv små barn kan danne seg synspunkter på saker som vedrører dem, så fremt dette tilrettelegges for, men at den norske lovgivningen likevel har valgt å operere med aldersgrenser for barns uttalerett, henholdsvis på 7 og 12 år, trolig utfra en oppfatning om at barn under 7 år kan ha vansker med å danne seg synspunkter knyttet til saksforholdet (se Sandberg, 2010).

Etter at artikkel 3, 12, 13 og 17 ble inkorporert i det norske lovverket, har lovverket lagt som en forutsetning for barns uttalerett at barn må være i stand til å danne seg synspunkter om saksforholdet. Det er viktig å påpeke at det foreligger særlig to sentrale utfordringer i forhold til dette med aldersgrenser for barns uttalerett: For det første ligger det en sentral utfordring i å sikre at ikke fem-seks-åringene blir oversett, ettersom praksisen med å anvende en absolutt rett *over* grensen på syv år kan medføre at beslutningsorganene konsentrerer seg om å oppfylle denne plikten, og dermed overser dem som er yngre enn syv år. For det andre ligger det også en potensiell utfordring i å lage gode ordninger for systematisk høring av barn så langt ned som til syv år og under (Sandberg, 2010, s. 53). At barns uttalerett forutsetter at barn er i stand til å danne seg synspunkter på saksforholdet kan også rettes kritikk mot, da forutsetningen kan sette utsatte grupper av barn i fare for å bli oversett eller overkjørt av systemet. Herunder kan nevnes barn med språkvansker eller underutviklet talespråk, men også helt funksjonsfriske barn som har vansker med å sette ord på sine følelser og behov. Når barns rett til å bli hørt gjelder universelt for alle barn, blir behovet for tilrettelegging for barn som faller innunder disse sårbare gruppene særlig aktuelt. Følgelig krever gjennomføringen av artikkel 12 anerkjennelse av ikke-verbale kommunikasjonsformer, og det er presisert, av blant annet Sandberg (2010, s. 53) at denne forståelsen av hvordan barn kan uttrykke sine synspunkter må få større betydning, blant annet i forbindelse med familiemekling og rettsaker om bosted og samvær.

Videre retter Sandberg kritikk mot at formuleringen «barns beste», etter at den ble innlemmet i det norske lovverket, stilles åpen for fortolkning, hvilket innebærer at «å handle i tråd med barns beste» vil avhenge av tolkningen formuleringen tillegges. I forlengelsen av dette, er det blitt etterspurt av blant annet Sandberg (2010) at barns beste må fastsettes i samråd med barnet. Det foreligger en nær forbindelse mellom barnekonvensjonens artikkel 12 om barns uttalerett og barnekonvensjonens artikkel 3 om barns beste. Dermed kan ikke artikkel 3 anvendes riktig uten at også artikkel 12 respekteres (Sandberg, 2010, s. 65). Dette har, som vi skal se i kapittel 3 og 5 imidlertid forekommet. Utover kritikken som rettes mot hvordan artikkel 3 er inkorporert i det norske lovverket, rettes det også kritikk mot hvordan artikkel 13 og 17 er inkorporert, ettersom det foreligger en viktig forskjell i forhold til hvordan staten kan velge å operere i forhold til artiklene (se Sandberg, 2010). Sandberg (2010) påpeker for eksempel at sistnevnte artikkel, slik den er inkorporert i det norske lovverket, kun pålegger staten en *passiv* plikt til *ikke å hindre* barn i å motta informasjon. Førstnevnte artikkel pålegger derimot staten å *aktivt legge til rette for* at barn trekkes inn i spørsmål som angår dem (Sandberg, 2010).

Kritikken som rettes mot gjeldende lovverk er relevant for oppgavens problemstilling ettersom det foreligger forskning på at barn har blitt utsatt for en slags rettslige overgrep (samt andre overgrep), fordi domstolene, bevisst eller ubevisst har sett bort fra, ignorert, eller i det hele tatt, ikke etterspurt, barns synspunkter (se kap 3). Det foreligger også forskning på at barn ønsker å bli inkludert i mekling og i andre profesjonelle samtaler, der spørsmål vedrørende dem og deres situasjon drøftes, og at barn som blir inkludert i mekling og i andre profesjonelle samtaler som vedrører dem og dems situasjon som regel takler dette helt fint, så fremt forholdene legges til rette for dem. Dette skal vi se nærmere på i kapittel 3.

Foreldres rettigheter i forbindelse med mekling

Når det kommer til foreldrenes rettigheter i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, har foreldre blant annet, etter barnelovens §31, rett til å ta avgjørelser på vegne av barna, innenfor de rammene som §§ 31 og 33 setter. I følge Barneloven § 35 er det som hovedregel moren som har det overordnede foreldreansvaret når foreldrene ikke er gift. Likevel kan foreldre som er separert eller skilt inngå en felles avtale om at de skal ha foreldreansvaret sammen, eller at en av foreldrene skal ha foreldreansvaret alene. Uansett hvem av foreldrene som har foreldreansvaret, har barn etter Barnelovens § 30 krav på omsorg og omtanke fra den/de som har foreldreansvaret. Likevel framgår det av §§ 35 og 37 i Barneloven at dersom foreldrene har delt foreldreansvar, men barnet likevel bor fast hos en av foreldrene, kan ikke den av foreldrene som barnet *ikke* bor fast hos motsette seg at den av foreldrene som barnet bor fast hos tar avgjørelser på vegne av barnet. Dette kan være avgjørelser knyttet til vesentlige sider av omsorgen for barnet, herunder dagligdagse avgjørelser, samt avgjørelser knyttet til hvor i landet barnet skal bo. Når det kommer til bestemmelser knyttet til samvær med barnet kan foreldre, etter Barnelovens § 43, selv avtale omfanget av samværet. Ved slike avtaler eller avgjørelser skal det blant annet legges vekt på hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt, hvor gammelt barnet er, til hvilken grad barnet er knyttet til nærmiljøet, reiseavstanden mellom foreldrene og hensynet til barnet ellers (Lovdata, 2017). Vi skal likevel se (i kapittel 3 og 5) at foreldre kan ha problemer med å forholde seg til deler av lovverket. De kan for eksempel være uenige i forhold til barneoppdragelsen, og motsette seg bostedsforelders oppdragelse av barnet. De er ofte uenige om bosted og samvær, og ønsker ofte en løsning som er mest mulig økonomisk gunstig for seg selv. Uenighetene og måten disse kommer til uttrykk på kan ofte få ringvirkninger for barna.

Nå som leseren forhåpentligvis har innarbeidet en viss forståelse av hvordan familievernkontorene er organisert, hva meklernes mandat er, og hvordan meklinger der barn deltar kan foregå i praksis, og leseren i tillegg har skaffet seg en viss innsikt i barn og foreldres rettigheter i forbindelse med mekling, samt kritikken som foreligger knyttet til gjeldende lovverk for meklinger, skal vi i det følgende se på statistikker for samlivsbrudd, mekling, og, ikke minst, inkludering av barn i mekling. Ved å vise til disse statistikkene, vil det forhåpentligvis framgå klart for leseren at inkludering av barn i mekling er et område som må satses mer på både internt innenfor familievernkontorene, men også politisk fra øvre hold.

2.3.Statistikker knyttet til samlivsbrudd og mekling

Ifølge statistisk sentralbyrå (2017) ble sammenlagt 20 187 samliv oppløst i 2016 (inklusive skilsmisser og separasjoner). Året før var antall oppløste samliv 19 813. Vi ser her altså en økning i absolutte tall i forhold til oppløste samliv på +374 på ett enkelt år.

Når det kommer til konkrete meklingsaker som familievernet hadde i 2016, viser SSBs (2017) beregninger at totalt 20 005 meklinger ble gjennomført og avsluttet i 2016. 75% av disse sakene ble gjennomført på familievernkontor, mens de resterende sakene ble foretatt av eksterne meklere. Sammenlagt for alle regionene deltok begge parter på meklingsmøtene ved 75,5% av meklingene. Barn deltok i 9.3% av meklingene:

Begge parter deltok på mekling:	Kun én av partene deltok på mekling:	Barn deltok på meklingen
15 117	5 155	1 873
av totalt	av totalt	av totalt
20 005 saker.	20 005 saker.	20 005 saker.
Dette tilsvarer 75.5% av sakene	Dette tilsvarer 25.5% av sakene	Dette tilsvarer 9.3% av sakene

For å få fram regionale forskjeller knyttet til barns deltakelse har jeg også laget en tabell som grovt skisserer barns deltakelse i mekling på regionalt nivå:

Region:	Antall saker der barn har deltatt:
Region Øst:	536 av totalt 7081 saker. Dette tilsvarer 7.5 % av sakene.
Region Sør:	515 av totalt 4199 saker. Dette tilsvarer 12.2 % av sakene.
Region Vest:	384 av 4087 saker. Dette tilsvarer 9.4 % av sakene.
Region Midt-Norge:	180 av 2606 saker. Dette tilsvarer 6.9 % av sakene.
Region Nord:	258 av 2002 saker. Dette tilsvarer 12.8 % av sakene.

I følge Bufdirs (2017) statistikker har barns deltakelse i mekling på landsbasis økt fra ca. 2% i 2010 til 9.3% i 2016. Men, som vi kan se av tabellene overfor, synes tendensen fortsatt å være at barn relativt sjelden deltar på mekling både på landsbasis og på regionalt nivå. Vi kan imidlertid se noen regionale forskjeller i forhold til barns deltakelse i mekling. Eksempelvis ser vi at barneprosenten (barns deltakelse i meklinger) er høyest i region sør og i region nord. Det bør imidlertid påpekes at det kan finnes forskjeller knyttet til barns deltakelse i mekling også på tvers av kontor som tilhører samme region. Dette skal vi se i kapittel 5.

⁴ Tallene som henvises til i tabellen er hentet fra: <https://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/famvern/aar>

Før vi imidlertid kommer så langt, skal vi ta for oss teori og forskning knyttet til barns reaksjoner på familiekonflikter og samlivsbrudd. Vi skal også ta for oss teori og forskning knyttet til profesjonelle og virksomme samtaler med barn. Videre skal vi ta for oss «barneperspektivet» og reflektere rundt hvordan dette perspektivet er blitt forstått og kan forstås. Vi skal også ta for oss to kontrasterende perspektiver på barn som videre påvirker hvilke holdninger man har til barns deltakelse og «barns beste», nemlig perspektivet på det sårbare barnet versus perspektivet på det kompetente barnet.

Kapittel 3: Barn og samlivsbrudd

3.1. Barns reaksjoner på familiekonflikter og samlivsbrudd

Et samlivsbrudd bringer med seg store omveltninger for hele familien: Endringer i sosiale nettverk, endret økonomi, foreldrene får nye kjærester som skal fungere som stepforeldre for barna, ofte har foreldrenes nye kjærester egne barn som skal fungere som stesøsken for barna (se f.eks. Corsaro, 2015; Dencik, Schultz Jørgensen & Sommer, 2008; Haugen & Rantalaiho, 2010; Skjørten, 2010; Strandbu, 2011; Øya & Fauske, 2010), stepforeldrene kan begynne å implementere nye regler i huset, hvilket kan medføre konflikter (se f.eks. Rød, 2010 b), og noen barn kan kjenne på en fremmedhetsfølelse i form av at de føler seg som gjester i foreldrenes hus (se f.eks. Ruud, 2011).

Ruud (2011, kap. 8) legger imidlertid vekt på at hvert enkelt barn er unikt, og at subjektive forhold dermed er mer avgjørende enn de objektive når det gjelder hvordan barn mestrer foreldrenes samlivsbrudd. Mens ett barn tilsynelatende tilpasser seg greit, får nye venner på det nye stedet og opprettholder god fungering sosialt og på andre måter, kan ett annet barn oppleve at hele livet snus på hodet, og at livsgnisten blir borte. For noen barn kommer foreldrenes samlivsbrudd som julekvelden på kjerringa, mens andre barn, som for eksempel Sofie, som vi møtte i innledningen (kap. 1), har sett bruddet komme over lengre tid, og dermed hatt tid til å forberede seg mentalt. Noen barn frykter foreldrenes samlivsbrudd, fordi det røkkes ved disse barnas følelse av forutsigbarhet, mens andre barn, som for eksempel Sofie, blir lettet over at foreldrene skiller lag etter en lengre periode med langvarig konflikt. Noen barn vil forsøke å ta på seg en «meklerrolle», og de vil gjøre alt som står i sin makt for å forsone foreldrene. Andre barn, som for eksempel Sofie, som vi møtte i innledningskapittelet, vil trekke seg tilbake, bli stille og reagere med taushet og resignasjon. Til tross for at samlivsbrudd bringer med seg omveltninger, er det likevel mye som tyder på at de fleste barn som opplever samlivsbrudd i familien klarer seg relativt fint (Corsaro, 2015; Dencik, Schultz Jørgensen & Sommer, 2008; Ruud, 2011; Øya & Fauske, 2010).

Det er flere faktorer som spiller inn i forhold til hvordan barn påvirkes av foreldrenes samlivsbrudd (Ruud, 2011, kap. 3, kap. 8). En av disse faktorene er barnets alder (se f.eks. Ruud kap. 3, kap. 8; Porter & Dyer, 2017; Lucas-Thompson & George, 2017; Davis, Martin, Sturge-Apple, Ripple & Cicchetti, 2016; Zhou & Buehler, 2017). I tillegg til alder spiller individuelle faktorer, familiære faktorer og samfunnsfaktorer inn på hvordan barn og unge påvirkes av

konflikter og samlivsbrudd (se f.eks. Ruud, 2011, kap. 3; Lucas-Thompson & George, 2017). Jeg skal ikke ta for meg alle disse faktorene i detalj her, men fatter meg i korthet ved å informere leseren om at måten barn og unge påvirkes på, avhenger av tilgang versus mangel på en rekke faktorer som interagerer med hverandre i et komplekst samspill (se f. eks. Ruud, kap, 3, 8; Lucas-Thompson & George, 2017).

Noen barn som har opplevd familiekonflikter og skilsmisser opplever krenkelser fra en eller begge foreldrene, samt problematikk knyttet til samvær med samværsforelder. For noen barn som opplever slike krenkelser og problematiske relasjoner til samværsforeldrene, blir de langvarige konsekvensene alvorlige (Rød, 2010 b). Ved samlivsbrudd har foreldre ansvar for å avtale hvor barna skal bo fast og hvilke samværsordninger som skal gjelde (se kap. 2). Selv om alle foreldre med felles barn under seksten år må møte til mekling, hevder Rød (2010 b, s. 92) at foreldre i anslagsvis 10% av tilfellene ikke blir enige om barnefordelingen. I slike tilfeller er det domstolen som kan ta beslutninger om bostedsløsninger og samværsordninger.

Per Arne Rød (2010 b, s. 92) skrev i 2010 en doktoravhandling som tok utgangspunkt i barns erfaringer etter at rettsapparatet hadde fattet beslutninger om daglig omsorg og samvær i barnefordelingssaker. Rød (2010 b) ønsket med sin avhandling å løfte fram barns omsorgssituasjon i slike barnefordelingssaker. Bakgrunnen for avhandlingen var en tilsynelatende utbredt oppfatning innen barnevernet og familievernkantorene om at foreldrekonflikter i forbindelse med barnefordelingssaker kan føre til utrygge omsorgssituasjoner for barn, og at barnevernet derfor oftere burde sette inn tiltak. Rød (2010 b) diskuterer dermed i sin avhandling hvorvidt konfliktfylte barnefordelingssaker også burde vært behandlet ut fra lov om barneverntjenester, ettersom en rekke studier (se f.eks. Rottenberg, Solis, Hussong & Chassin, 2017) har vist økt risiko for barns helse og utvikling i forbindelse med omfattende foreldrekonflikter. Blant annet øker risikoen for skoleproblemer, psykiske vansker og lidelser, atferdsproblemer, rusmisbruk og samlivsbrudd. Også Folkehelseinstituttet [FHI] (2015) lister familiekonflikter og samlivsbrudd som risikofaktorer for at barn og unge kan utvikle psykiske vansker og lidelser. Psykiske vansker og lidelser har ofte vidtrekkende konsekvenser: psykosomatiske plager, økt risiko for frafall i skolen, løs tilknytning til arbeidsmarkedet, økonomiske vansker, relasjonelle vansker, og økt risiko for å utvikle rusproblemer (FHI, 2015).

Barna som ble intervjuet i forbindelse med Røds (2010 b) avhandling kunne meddele at foreldrenes konflikter forble fastlåste over flere år etter gjennomført(e) rettsak(er). Flere av barna hevdet også at de hadde fått det verre etter rettsaken(e), og at de i lang tid etterpå hadde emosjonelle reaksjoner på utfallet av rettsaken(e). Utfra barnas beskrivelser ble det reist spørsmål om hvorvidt barnevernet burde undersøkt barnas omsorgssituasjon. Det ble i tillegg reist spørsmål om hvorvidt disse barna hadde et dårligere rettsvesen enn barn som fikk undersøkt sin omsorgssituasjon av barnevernet. Et funn som gikk igjen blant barna som ble intervjuet i forbindelse med Røds (2010 b, s. 93) avhandling var at barna opplevde at de ikke kunne beskytte seg mot foreldrenes konflikter, og at heller ikke domstolene kunne beskytte dem. Dette tyder på at disse barna har opplevd seg sveket av voksenpersoner som skulle fungert som disse barnas beskyttere. Når barna har slike opplevelser, kan man spørre seg hvem som skal fungere som barnas beskyttere, om ikke foreldrene eller domstolene kan fylle rollen på en tilfredsstillende måte. Noen av barna som ble intervjuet i forbindelse med Røds (2010 b) avhandling meddelte også at domstolprosessen hadde bidratt til opplevelser av å ikke ha blitt sett eller hørt i spørsmål som var viktige for deres livskvalitet og fremtidsutsikter. Dette kan tyde på at disse barnas lovpålagte rett til å bli hørt i saker som angår dem ikke ble fulgt i de domstolprosessene som barna refererte til i intervjuene. Et av de mest ekstreme eksemplene på dette, som kom fram i Røds (2010 b) avhandling, er en gutt som flere ganger, og over flere år, hadde blitt utsatt for overgrep av sin far. Likevel bestemte domstolen at gutten skulle bo fast hos faren. Man kan stille et stort spørsmålstegn ved logikken og rettferdigheten rundt dette, ettersom risikoen for at denne gutten ville bli utsatt for flere overgrep i fremtiden må ha vært til stede.

Barn og unges belastninger knyttet til samlivsbrudd i familien, kan imidlertid, både i bruddfasen og i nyetableringsfasen, reduseres dersom foreldrene klarer å kommunisere om hva som skjer, og gi barnet trygghet om at de er ønsket og elsket selv om foreldrene skiller lag (Ruud, 2011, kap.8; Zemp, Bodenmann & Cummings, 2016; Zhou & Buehler, 2017). Barn trenger hjelp til å forstå det som skjer, og har behov for et svar på spørsmålet «Hva skjer med meg nå?» (Ruud, 2011, kap. 8). Gjennom intervjuer med barn fant Ruud (2011, kap. 8) at følgende fire prinsipper i kommunikasjonen gjelder for mange av de barna som opplever samlivsbrudd i familien: (1) barnet må få en forklaring, (2) foreldrene må anerkjenne barnets følelser, (3) barnet må få slippe å stå mellom foreldrene, og (4) barnet trenger noen å snakke med.

Basert på samtaler med barn i forbindelse med meklinger ved samlivsbrudd har Barne- Ungdoms-og-familieetaten [Bufetat] (u.å) laget en egen plakat med barns ønsker til sine foreldre i forbindelse med samlivsbrudd. Noen sentrale punkter på barns ønskeliste er:

- Fortell meg om bruddet sammen
- Ikke betro deres følelser til meg
- Ikke bruk meg som budbringer
- Vær venner
- Ikke krangle i nærheten av meg
- Dere bestemmer til slutt, men jeg vil si hva jeg mener
- Dere kan være uenige, men husk å spørre meg når det dreier seg om meg.
- Spør meg om jeg vil hilse på den nye kjæresten
- Ha felles regler i begge hjemmene
- Ikke konkurrer om hvem som er den beste forelderen (Bufetat, u.å).

Vi har nå sett hvordan barn kan bli påvirket både på kort sikt, og på lang sikt, av familiekonflikter og samlivsbrudd. Vi skal imidlertid i det følgende se at forskere har rapportert om at mange barn forteller at de opplever det som en ekstra påkjenning å ikke bli inkludert i profesjonelle samtaler, der forhold som tydelig berører dem drøftes. Dette kan også overføres til en meklingskontekst. I forlengelsen av dette skal vi i det følgende ta for oss teori og tidligere forskning knyttet til profesjonelle samtaler med barn. Det som er interessant med disse bidragene, og som gjør bidragene spesielt relevante for min problemstilling er at tematikken belyses ut fra *barns perspektiv*. Forskerne har gått aktivt inn for å finne ut av *hva barn selv mener* er virksomme og ikke virksomme møter, og *hva barn selv sier* om hva som skal til for at de skal oppleve at de blir sett, hørt og forstått.

3.2. Profesjonelle og virksomme samtaler med barn

I boken «Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner» stiller Anne Kirsti Ruud (2011) et viktig spørsmål på vegne av barn hun har møtt i sin arbeidshverdag som ansatt i psykisk helsevern for barn og unge, og utsatte barn i vanskeligstilte situasjoner som hun har intervjuet i forbindelse med boken sin, nemlig «Hvorfor spurte ingen meg?». Hun har møtt mange barn i utfordrende situasjoner som har undret seg over at ingen har spurt dem om hvordan de håndterer sin situasjon, og mange av disse barna har vært sterkt preget av sine opplevelser. Utfra sine erfaringer hevder Ruud (2011) at «Det er av største viktighet på hvilken måte barn og unge blir møtt», og at dette gjelder uansett om relasjonen mellom hjelperen og barnet skal vare lenge eller «bare» i en mer avgrenset periode.

Også Follesø, Halås og Anvik (2016) og Gamst (2011) har foretatt intervjuer med barn i utsatte livssituasjoner, og også de fant at flere av ungdommene de intervjuet fortalte om opplevelser der de ikke hadde opplevd å bli verken sett, hørt eller forstått.

I forlengelsen av Ruud (2011), Gamst (2011) og Follesø et al (2016) hevder også Ulvik (2015, s. 193) at måten man snakker med barn på er viktig innenfor flere profesjonelle praksiser, eksempelvis mekling. Hun mener at diskusjonen rundt barns deltakelse, som oppfordres i FNs barnekonvensjon, reiser en rekke spørsmål knyttet til tilstedeværelsen og kvaliteten av profesjonelle samtaler med barn, og at en rettighetsbasert rasjonalisering bare er én av mange grunner til hvorfor man bør snakke med barn. Hun argumenterer for at det trengs en bredere konseptualisering av barns deltakelse enn den som framgår i barnekonvensjonen for å identifisere og konseptualisere de utfordringene som foreligger knyttet til å samtale profesjonelt med barn.

De fleste profesjonelle praksiser som involverer barn innehar en eller annen form for kommunikasjonspraksis når det kommer til samtaler med barn. Samtalens status og funksjon kan likevel variere instansene imellom. I forlengelsen av dette oppstår det spørsmål knyttet til hvorvidt samtaler med barn regnes for å være eksplisitte profesjonelle verktøy. I noen profesjonelle kontekster er samtaler med barn planlagt, og de ansatte er enige om at samtalene skal finne sted. Samtalene er lokaliserte innenfor spesialiserte rom, og de har klare formål. I en barneverdskontekst kan samtaler med barn være en viktig del av en vurdering som tar sikte på å definere problemer knyttet til barnet for å videre initiere en profesjonell intervensjon ovenfor barnet. Hensikten med samtalen kan være å informere eller forberede barn på hva som

skal skje. Ellers kan samtalen være rettet mot å bistå barnet i prosesseringen av sin egen situasjon. Dette kan overføres til en meklingskontekst. Ulvik (2015) bemerker videre at barns synspunkter, innenfor en sosiokulturell forståelsesramme, ikke kan anses som et ferdig produkt, men snarere et råmateriale som formes og skapes i interaksjonen med andre mennesker (her: profesjonelle voksne/mekler). Gjennom å delta i sosiale prosesser, blir individuelle ønsker, intensjoner og opplevelser formet og uttrykt.

Ulvik (2015) fant imidlertid, på lik linje med Ruud (2011), Gamst (2011) og Follesø et al (2016) at noen barn innenfor slike barneverdspraksiser opplever liten grad av denne typen utviklingsmessig støtte fra profesjonelle voksne. Som en konsekvens av dette opplever disse barna vansker i forhold til å artikulere klare synspunkter eller ønsker og finne passende og beskrivende ord knyttet til sine opplevelser, synspunkter og ønsker. De ansatte innenfor ulike barneverdspraksiser har derfor en viktig oppgave i forhold til å arrangere samtaler der barn mottar bistand i forhold til meningsdanning, i forhold til forming av synspunkter, i forhold til å snakke om følelser, og i forhold til refleksjon rundt hva som er viktig for barna i barnas liv.

Så hva må til for at barn og unge skal føle seg sett, hørt og forstått i de profesjonelle samtaleene? Noen sentrale temaer som går igjen på tvers av kildene er at det må være en gjensidig og tillitsbasert relasjon mellom barnet og den voksne. Den voksne må først og fremst oppdage barna. Deretter må den voksne vise interesse for barnet og en vilje til å hjelpe. Den voksne må forsøke å sette seg inn i barnas situasjon og forsøke å se barnets situasjon fra barnets perspektiv. Den voksne må også i forlengelsen av dette hjelpe barnet med å skape mening i sin livssituasjon og hjelpe barnet med å forstå det han/hun har opplevd, og, den voksne må stille barnet spørsmål av typen «Hva kan jeg gjøre for å hjelpe deg?» og/eller «Hva trenger du akkurat nå?». Den voksne må la barnet beholde sin verdighet, selv om barnet befinner seg i en vanskelig situasjon, og han/hun må videre anerkjenne barnet ved å godkjenne eller akseptere den måten barnet presenterer seg selv og sin situasjon på. Den voksne må åpne opp for barnets tanker og refleksjoner, lytte og ivaretagende ta imot barnets fortelling. I forlengelsen av dette ønsker barna også at de voksne faktisk følger opp det de sier, når de voksne sier at de vil hjelpe, og at de voksne går i bresjen for å skape forandring, også når dette innebærer å gå motstrøms (Follesø et al, 2016; Ruud, 2011, Gamst, 2011; Ulvik, 2015).

3.3. Perspektiver på barn og «barns beste» virker inn på barns deltakelse i mekling

Hvilket perspektiv man har på barn og «barns beste» vil i stor grad påvirke hvilke holdninger man har til barns deltakelse i mekling og i viktige beslutningsprosesser som vedrører barn (Ruud, 2011, kap. 2). Vi skal i første rekke ta for oss barneperspektivet. Deretter skal vi se på to kontrasterende teorier knyttet til barn og barns deltakelse, nemlig perspektivet på «det sårbare barnet» versus perspektivet på «det kompetente barnet». I forlengelsen av dette skal vi se på noe av den forskningen som foreligger knyttet til barns deltakelse i mekling.

Barneperspektivet

Barneperspektivet er et relativt nytt vitenskapsteoretisk perspektiv som fikk sitt utspring i løpet av 1900-tallet, da det i stor grad ble forsøkt anvendt både innenfor forskning, politiske programmer og i ulike virksomheter som berører barn. Med barnekonvensjonen og ny kunnskap om hvordan barn utvikles og handler i sin verden, fulgte en interesse for hva barn ser og er opptatt av fra sitt ståsted og sin posisjon. Barneperspektivet springer ut fra et humanistisk menneskesyn, som bestreber seg på å forstå hvordan svakerestilte grupper i samfunnet opplever sin virkelighet (Strandu, 2011, s. 40).

Det har vært mange forsøk på å definere hva barneperspektivet skal romme. En av de første som forsøkte å definere barneperspektivet var barneforskeren Per-Olav Tiller (1991, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 41), som definerte barneperspektivet som et perspektiv som rettet fokuset direkte mot barn og på hvordan verden helt konkret ser ut for barn. Innbakt i denne definisjonen kommer antakelser knyttet til hva barn ser, hører, opplever og kjenner som deres virkelighet. I forlengelsen av Tillers forsøk på å definere barneperspektivet, definerer Johansson (2003, omtalt i: Strandu, 2011, s. 41) barneperspektivet som «Det som viser seg for barnet, barnets erfaringer, intensjoner og uttrykk for mening». Definisjonene har møtt noe kritikk fra Skivenes og Strandbu (2005, 2006, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 41) blant annet fordi de befinner seg på et individnivå. Oppmerksomheten rettes ikke, ifølge Skivenes og Strandbu i tilstrekkelig grad mot forholdet mellom barnets perspektiv (barnets erfaringer, opplevelser og meninger) og perspektivet til voksne som ser og forsøker å forstå barnet. Det dialektiske perspektivet mellom, på den ene siden, barnets erfaringer og perspektiv og, på den andre siden, perspektivet til de voksne som barnet interagerer med i beslutningsprosesser knyttet til forhold som opptar barnet mangler ifølge Skivenes og Strandbu i både Tillers og Johanssons tilnærming. Det argumenteres for at disse voksne som omgås barnet både vil ha sine egne erfaringer og meninger

som de reflekterer ut fra, samtidig som de også vil være mottakere og fortolkere av de erfaringene og meningene som barnet uttrykker. Derfor må også det relasjonelle aspektet inkluderes i barneperspektivet, mente Skivenes og Strandbu (Strandbu, 2011, s. 41).

I forbindelse med forskning på familieråd som beslutningsprosess i barnevernssaker, forsøkte Andersson og Bjerkman (1999, som omtalt i Strandbu, 2011, s. 42) seg på en slik relasjonelt orientert definisjon som Skivenes og Strandbu hadde etterspurt. I følge Andersson og Bjerkman rommet barneperspektivet både barnets eget synsfelt og synsfeltet til voksne som ser barnet, og som vil barnets beste. De hevder at et barneperspektiv innebærer at et antall uforenlige perspektiver leder fram til en konstruktiv sammensvergelse av ulike interessenters divergerende oppfatninger (Anderson & Bjerkman, 1999, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 42). Også Andersson og Bjerkmans definisjon mottok kritikk, både fra Skivenes og Strandbu, men også fra Alanen (2001, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 42). De mente at perspektivet utfra en slik definisjon kunne oppfattes som grenseløst, i form av at det kanskje blir for enkelt å si at bare de ulike perspektivene, inklusive barnets eget, resulterer i en «konstruktiv sammensvergelse», så skal det kunne oppfattes som et barneperspektiv. Barneperspektivet må sikres gjennom noen omforente standarder for hva som kan sies å være til barnets beste. Ifølge Alanen (2001, referert i Strandbu, 2011) krevde barneperspektivet også en analyse av de vilkårene barnet lever under. Å avklare barneperspektivet handlet derfor om kontekst, der fokus måtte rettes mot både tidspunkt i historien og sted i verden (Strandbu, 2011, s. 42).

I forlengelsen av dette har Skivenes og Strandbu (2005, 2006) kommet med sin egen definisjon av barneperspektivet som er tilpasset en kontekst der barn inngår i beslutningsprosesser. Definisjonen består av tre komponenter, hvorav den første er at barneperspektivet må romme den historiske og kulturelle forståelsen av barns posisjon og barns rettigheter i moderne stater, slik dette er nedfelt i eksisterende kunnskap om barn, samt lovverk og konvensjoner som regulerer barndom. Den andre komponenten er ulike voksnes syn på hva som er det beste for det unike barnet. Den tredje komponenten er barnets eget synspunkt og perspektiv (Strandbu, 2011, s. 43).

Når det gjelder den første komponenten, at barneperspektivet skal romme en historisk og kulturell forståelse av barns posisjon og barns rettigheter, er det slik at samfunnet har et barneperspektiv på et strukturelt nivå. Dette innebærer at barn har fått en posisjon og en rettslig beskyttelse på lik linje med andre grupper i samfunnet som oppfattes som svake. Barn har fått økt verdi og betraktes i dag som «human beings», til forskjell fra «human becomings». Dette

innebærer at barn skal få lov å være barn, de skal ikke lenger anses som unge voksne som skal tjene samfunnet i et fremtidsperspektiv. Den første komponenten av barneperspektivet viser i så måte til barneperspektivet som et kunnskapsbasert, kontekstuel, kulturelt og historisk begrep. Innenfor en slik forståelsesramme står barns rett til deltakelse, gjennom medvirkning og medbestemmelse sentralt. Offentlige myndigheter, private parter og organisasjoner plikter dermed å forholde seg til barn og barndom på en kvalitativt ny måte. Barn har rett til å delta, og staten er pålagt å virkeliggjøre dette på en måte som er til barnets beste (Strandbu, s. 43-44).

Når det gjelder den andre komponenten i barneperspektivet, at barneperspektivet skal romme de ulike voksnes syn på hva som er det beste for det unike barnet, innebærer dette ifølge Strandbu (2011, s. 44) at vi beveger oss fra et generelt nivå til et konkret nivå. Vi forholder oss her til perspektivet til voksne som ser og erfarer et konkret barn og som er innstilt på å forsøke å finne løsninger som er til det beste for nettopp det unike barnet. Å komme frem til hva som er barns beste, fordrer imidlertid både kunnskap om generelle standarder for hva som er bra for barn og spesifikk kjennskap til forhold vedrørende det enkelte barnet i den konkrete situasjonen (Strandbu, 2011, s. 44). Det finnes mange rådende oppfatninger om hva som er det beste for barn som er forankret i ulike oppvekstmiljøer, kulturer og familietradisjoner. Disse er farget av de voksnes kompetanse, normative forankring og personlige erfaringer (Strandbu, 2011, s. 44). Det rådende kollektive synet på barn danner imidlertid et bakteppe for et slikt voksenperspektiv på barn, som i praksis innebærer at perspektiver fra den enkelte voksne må kvalitetssikres i forhold til noen omforente standarder som er i overensstemmelse med gjeldende kunnskap, lover og regler for hva som er bra for barn (Strandbu, 2011, s. 44).

Den tredje komponenten i barneperspektivet er barnets eget perspektiv – barnets meninger, behov og ønsker slik barnet selv uttrykker disse (Strandbu, 2011 s. 45). Barnets tanker og meninger anses som viktig informasjon for å kunne ta gode beslutninger ovenfor barnet. En utfordring med denne komponenten er at barn ofte kan tenke annerledes om sin egen situasjon, sine behov og prioriteringer sammenliknet med de voksne. Derfor er det avgjørende at de voksne identifiserer dette når de skal beslutte hva som er til barnets beste. I tråd med dette er det viktig å la barnet få uttale seg for å kunne behandle barnet med respekt. I forlengelsen av dette blir måten det legges til rette for meningsdanning og meningsstyring avgjørende for hvorvidt deltakelse blir et gode eller et onde for barnet.

I forbindelse med denne oppgaven velger jeg å anse *barnets perspektiv* som et eget avgrenset perspektiv, atskilt fra det rådende kollektive barneperspektivet, som er de voksnes og storsamfunnets perspektiv på barn. Dette er fordi barnets perspektiv *i praksis*, i hvert fall fram til utpå 2000-tallet, har blitt ignorert til fordel for voksenperspektivet på barns beste og det rådende kollektive perspektivet på barns beste. Til tross for at barnets perspektiv skal tas til etterretning, kan mye tyde på at barnets perspektiv og rolle, inntil midt på 2000-tallet, *i praksis* har vært nær ubetydelig i meklingsprosesser, ettersom den utbredte tendensen i de fleste kommuner i hvert fall tidligere har vært å *ikke* høre barn i forbindelse med mekling. Når barn ikke inkluderes i meklingen, eller de deltar, men blir overkjørt av de voksne, oppstår det *i praksis* et nokså sterkt skille, en kontrast, mellom på den ene siden et barneperspektiv, som kjennetegnes av at de voksne og storsamfunnet definerer hva som er «barns beste» kontra barnets eget perspektiv på hva som gagnar dem best, som er definert av barnet selv. Ergo blir barnets perspektiv, slik det defineres av det enkelte barnet selv, *i praksis* og *i realiteten* et eget, avgrenset perspektiv som står i motsetning til et barneperspektiv som er definert av de voksne.

Det sårbare barnet vs. det kompetente barnet

To kontrasterende perspektiver på barn som er spesielt relevante i forhold til debatten om barns deltakelse i mekling er på den ene siden perspektivet på «det sårbare barnet» og på den andre siden perspektivet på «det kompetente barnet». Disse to motstridende perspektivene danner, utfra min oppfatning, hver sin motpol i debatten om barns deltakelse i mekling (og trolig også, barns deltakelse i andre viktige arenaer som berører barn).

Perspektivet på *det sårbare barnet* går ut på at man aser barn for å være sårbare individer som er avhengig av de voksne for beskyttelse og omsorg. I tråd med dette perspektivet på barn, tenker man at barn bør skjermes fra vanskelige beslutninger, selv om disse beslutningene omhandler dem.

Perspektivet på *det kompetente barnet* derimot går derimot ut på at man anser barn som selvstendige, kompetente individer med egne rettigheter og meninger. I tråd med dette perspektivet på barn, tenker man at barn bør få delta i viktige beslutninger som tas på vegne av dem (Kjørholt, 2010, s. 158). Foreldre og meklere divergerende oppfatninger knyttet til barns deltakelse i mekling, spesielt ved konflikt og høykonflikt kan trolig til en viss grad forstås utfra disse kontrasterende perspektivene. Vi skal komme tilbake til dette i kapittel 5 og 6.

Å delta eller ikke delta i mekling – Et spørsmål om skjønn?

Ruud (2011, kap.2) stiller to kritiske spørsmål i sin avhandling, nemlig 1) Er det alltid best for barn å fortelle hvordan de har det?, og 2) Må barnet alltid si noe? Disse spørsmålene er utfordrende, men viktige å besvare. På den ene siden kan noen barn grue seg til å svare på ubehagelige spørsmål, og de kan føle seg presset til å fortelle om hvordan de har det, fordi de emosjonelt sett ikke føler seg klare for det, og ikke vet hvilke begreper de skal bruke for å forklare sin situasjon. På den andre siden er det også viktig at foreldre og kanskje også meklere spør seg selv: «Har vi vært for tilbakeholdne med å snakke med barn, fordi vi i for stor grad har framhevet ubehaget det kan medføre for barnet?». Noen foreldre kjenner selv på ubehag med å (her:) delta i mekling, og kan bevisst eller ubevisst projisere sin egen usikkerhet på barna. Videre kan noen foreldre tenke at det ikke har noen hensikt å snakke med barnet.

I forlengelsen av Ruud (2011, kap.2) argumenterer Psykolog Koch (2008, som referert i Rød, 2010 b) for at det er like galt å inkludere barn for lite som for mye i mekling. Koch argumenter for at det er uheldig når foreldrene danner allianser seg imellom, ettersom barn ikke ønsker å bli stilt i en situasjon der de må velge mellom foreldrene sine. Barn er lojale mot begge sine foreldre, og kan ende opp med å havne i en lojalitetskonflikt der de ender opp med å si det samme til begge foreldrene. Dette er noe både foreldre og meklere frykter. På den annen side argumenter Koch likevel for at det ikke er noe galt i at foreldre informerer barna om sin uenighet, så fremt at de ikke forsøker å få barnet til å ta parti med dem. I forlengelsen av både Ruud (2011) og Koch (2008, i: Rød, 2010 b) argumenterer Smith og Taylor (2003, som referert i Rød, 2010 b) for at det bør settes spørsmålstegn ved antakelsen om at det er et *for stort* ansvar for barn å skulle uttale seg ved foreldrenes samlivsbrudd, ettersom det foreligger forskning som viser til at barn faktisk takler dette veldig fint, så fremt forholdene legges til rette for dem. Med disse refleksjonene friskt i minnet skal vi i det følgende ta for oss noe av forskningen som finnes tilgjengelig knyttet til barns deltakelse i mekling.

Eksisterende forskning knyttet til barns deltakelse i mekling

I 2003 sendte Barne-og-likestillingsdepartementet ut en spørreundersøkelse til alle landets meklere, hvor det ble spurt om hvorvidt meklere hadde barn med til mekling. Av de som responderte, var det i denne undersøkelsen 17% som svarte at de aldri hadde barn med i mekling, og 70% som svarte at de sjelden hadde barn med. Meklerne fikk også spørsmål om hvorvidt de ville inkludere barn mer dersom de fikk lære en metode som sikret ivaretagelse av barnet. På dette spørsmålet svarte 61% at de kunne vurdert å tatt barn med i mekling, forutsatt at de behersket metoden. 26% var fortsatt usikre, og 13% svarte at de uansett ikke ville inkludere barn i mekling (Barne-og-likestillingsdepartementet, 2003, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 141). Året etter, i 2004, fant SmørDAL og Thuen (2004, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 141) liknende resultater i sine undersøkelser av barns deltakelse i mekling, når også de sendte ut en landsdekkende undersøkelse til alle landets meklere. Dette kan tyde på at barns deltakelse i mekling ikke bare er et spørsmål om å finne gode tiltak for å ivareta barn i forbindelse med mekling, men at spørsmålet om barns deltakelse i mekling i tillegg er et holdningsspørsmål.

I perioden 2003 til 2007 pågikk det et nordisk forskningsprosjekt om barns deltakelse i familieråd, ettersom det rundt årtusenskiftet ble økt fokus blant forskere på hvordan barn opplever å være til stede under familierådets beslutningsprosess (Strandbu, 2011, s. 104). Som en del av dette prosjektet intervjuet Schjelderup og Omre (2009, omtalt i: Strandbu, 2011, s. 104) elleve barn i alderen syv til femten år om deres erfaringer fra egen deltakelse i familieråd. I denne intervjuundersøkelsen kom det fram at ingen av barna hadde opplevd at de deltok for mye, eller at det hadde vært for vanskelig for dem å snakke om hva som var vanskelig i sin familie. Barna uttrykte at de ikke syntes det var spesielt lett å delta, men at de samtidig heller ikke opplevde det å delta i familieråd som noen stor belastning (Strandbu, 2011, s. 104).

I forlengelsen av forskningsprosjektet til Schjelderud og Omre, utførte også Sven Arild Vis (2007, omtalt i: Kinge, 2014, s. 32) i 2007 en studie hvor han intervjuet 24 barn i alderen syv til tolv år om hva som var viktigst for dem i forhold til å si hva de mener og delta i beslutninger i saker som angår dem. Her fant Vis at det viktigste for barna først og fremst var å få muligheten til å si sin mening, deretter var det viktig for dem å få vite noe om hva som skal skje, og sist på listen kom ønsket om at de voksne skulle ta gode avgjørelser. I forlengelsen av dette tar Kinge (2014, s. 32) til orde for at det å sjekke ut barnets ønsker, meninger og vilje ikke er ensbetydende med at barn skal få bestemme. Barn ønsker ikke nødvendigvis å få bestemme, men de ønsker å bli sett, hørt, forstått, og, sist, men ikke minst, ivaretatt (Kinge, 2014).

I en surveyundersøkelse foretatt blant meklere og foreldre som har anvendt Modell for Høring av barn (se kap. 1), fant man at det store flertallet av meklere og foreldre var godt fornøyde med modellen (Ribe-Anderssen & Stray, 2007; Haugen & Rantalaiho, 2011, s. 119). Samme året ble 63 meklere fra hele landet forespurt om hvorvidt de inkluderte barn i mekling oftere etter å ha fått kjennskap til modellen (Rød, 2010 a, s. 116). I forbindelse med denne undersøkelsen svarte 64% av respondentene at de i noe større grad inkluderte barn etter at de fikk kjennskap til modellen. 31% svarte derimot at de inkluderte barn like ofte (eller sjeldent) som før, mens 5% faktisk inkluderte barn sjeldnere etter at de fikk kjennskap til Modell for Høring av Barn. Anslagsvis rundt årsskiftet 2009-2010 ble alle landets familievernkontor kontaktet, med spørsmål om de benyttet Modell for Høring av Barn. Blant de 49 kontorene som svarte på henvendelsen, var det 30 kontorer som svarte at de anvendte modellen i sitt virke, derav 24 i stor grad, og 6 i liten grad. 19 kontorer svarte at de hadde god kjennskap til modellen, men at de ikke benyttet den i sitt virke. Noen av kontorene meddelte at de hører barn ved hjelp av andre metoder enn Modell for Høring av Barn. Ett av kontorene som deltok i undersøkelsen kunne meddele at de har gjort det til en rutine ved sitt kontor å informere foreldre om at de *alltid* ønsker å snakke med barna når foreldrene er i konflikt (Rød, 2010 a, s.122).

I 2010 gjennomførte Haugen og Rantalaiho (2010, s. 113) en undersøkelse der de blant annet foretok deltakende observasjoner av jevnlig møter blant en gruppe meklere over en periode på ca. ett år, der i alt femten møter ble observert, samt observasjon av femten ulike meklingsssesjoner fordelt på elleve strategiske caser. De foretok også fokusgruppeintervjuer med meklere, intervjuet ledere, intervjuet foreldre, gjennomgikk tidligere forskning og foretok dokumentanalyser. Hensikten var å beskrive hvordan mekling foregår i praksis. Blant hovedfunnene i denne undersøkelsen fant Haugen og Rantalaiho at de strukturelle rammene for meklingen legger opp til en kombinasjon av påbud og frivillighet, i form av at den første meklingstimen er obligatorisk, mens de resterende seks timene er frivillige. Statistikken for alle gjennomførte meklinger i 2009 viste at hele 63% av meklingene ble avsluttet etter første time.

Haugen og Rantalaiho (2010, s. 116) fant i sin gjennomgang av rundskriv at hele fjorten punkter skal gjennomgås i løpet av første meklings sesjon. Dette gjelder blant annet informasjon om mekling, gjeldende lover og regler, og økonomiske konsekvenser, samtidig som mekler også skal bidra med kunnskap om barns og foreldres reaksjoner på samlivsbrudd, og mekler skal hjelpe foreldrene med alternative løsninger der dette måtte være aktuelt. I tråd med dette uttalte mange meklere at de opplevde at tid var en knapphetsressurs. Et annet sentralt funn i undersøkelsen var at mange meklere uttrykte at de i kompliserte meklings saker preget av et høyt konfliktnivå mellom foreldrene syntes det var utfordrende å balansere mellom målet om å komme fram til en avtale og samtidig bistå som konfliktløser. Samtidig som fokus på å komme fram til en avtale kan ta oppmerksomheten bort fra konflikten, kan fokus på konflikten gå på bekostning av barnets beste. Når det er foreldrenes og ikke meklernes ansvar å ivareta barns rett til medvirking, og foreldrene i slike konfliktfylte situasjoner velger å ikke ta med barnet til mekling, og hvor foreldrene er uenige om hva barnet ønsker, blir det vanskelig å ivareta denne retten (Haugen & Rantalaiho, 2010, s. 119).

Med disse forskningsfunnene friskt i minnet, skal vi nå bevege oss over til min forskning, som har tatt sikte på å undersøke hvor langt familievernkontorene har kommet i forhold til praksis med å inkludere barn i mekling.

Kapittel 4: Metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for, og deretter drøfte de metodiske tilnærminger jeg har benyttet meg av, de metodiske valg jeg har tatt i forbindelse med oppgaven, datamaterialet som ligger til grunn for oppgaven, styrker og svakheter ved studien, samt analysen av datamaterialet.

4.1. Metode triangulering som plattform for variert kunnskap

Jeg har i denne oppgaven valgt å benytte meg av en kombinasjon av både kvalitativ og kvantitativ metode. På generelt grunnlag hevdes det at en kvantitativ tilnærming er godt egnet når forskeren ønsker å beskrive hyppigheten eller omfanget av et fenomen (Jacobsen, 2015, s. 136). Når det kommer til å benytte seg av en kvalitativ tilnærming derimot, hevdes det at denne tilnærmingen er godt egnet når forskeren er interessert i å finne ut hva som ligger bak menneskers handlinger. Tilnærmingen er også godt egnet når forskerens hensikt er å fortolke og forstå en situasjon, samt når forskeren søker etter en nyansert beskrivelse av et spesifikt tema. Videre egner en kvalitativ tilnærming seg godt til den typen problemstillinger som har til hensikt å undersøke sammenhenger mellom individ og kontekst (Jacobsen, 2015, s. 133). Jeg ønsket med min studie å undersøke meklingspraksis både i bredden og i dybden. Derfor virket en kombinert analyse ved bruk av både et kvantitativt og et kvalitativt design som den beste løsningen.

Jeg har i denne oppgaven valgt å benytte meg av en kombinasjon av:

- 1) En landsdekkende *nettbasert spørreundersøkelse* der målgruppen har vært ledere og meklere som jobber på familievernkontor. Hensikten min med denne spørreundersøkelsen har primært vært å undersøke og skaffe meg en bred, generell og deskriptiv kunnskap om *hvor ofte* og *hvordan* barn deltar i mekling (både i forbindelse med «milde» saker, og i høykonfliktsaker).
- 2) *Intervjuer med ledere og meklere som jobber på familievernkontor*. Hensikten med disse intervjuene har vært å undersøke hva og hvordan den enkelte leder og den enkelte mekler tenker rundt barns deltakelse i mekling. Jeg ønsket også å diskutere barrierer for barns deltakelse og alternative veier rundt disse barrierene.

4.2. Refleksjoner rundt metodevalg

4.2.1. Hvorfor spørreundersøkelse?

Hovedmotivasjonen min for å velge spørreundersøkelse som et av mine design var at jeg å undersøke barns deltakelse i mekling *i bredden*. Jeg ønsket å nå så mange familievernkontor i landet som mulig og få svar på 1) Hvor ofte barn deltar i mekling i ulike saker, og 2) Hvordan barn deltar. Nettbaserte undersøkelser har videre følgende fordeler som jeg verdsetter: (1) spennende og praktiske funksjoner knyttet til oppretting av databaser, utforming av spørsmål, grafisk design, rutiner for purring, og, ikke minst, direkte lagring av dataene i en database, (2) alle svarene samles på et sted, (3) de er asynkrone, hvilket betyr at det er irrelevant når spørreskjemaet sendes ut, (4) de er svært kostnadseffektive, i og med at man slipper utgifter knyttet til porto og trykking, (5) de bidrar til opplevd anonymitet, og (6) risikoen for intervju effekter er svært liten (Jacobsen, 2015).

4.2.2. Hvorfor intervju?

Hovedmotivasjonen min for å velge intervjuer som et av mine design var at jeg, i tillegg til å undersøke barns deltakelse i mekling i bredden, også ønsket å undersøke barns deltakelse i mekling *i dybden*. Da jeg har vært opptatt av å fange hvordan familievernkontorene med best practice jobber for å ivareta barn og familier i meklinger, virket intervjuer som et naturlig valg i forhold til forskningsdesign. Når det kommer til intervjuer er disse, på generell basis, godt egnet når (1) relativt få enheter skal undersøkes, (2) når vi er interesserte i hva det enkelte individ sier, og (3) når vi er interesserte i hvordan den enkelte fortolker og legger mening i et spesielt fenomen (Jacobsen, 2015 s. 147). Jeg har valgt å benytte meg av individuelle ansikt-til-ansikt-intervjuer ettersom dette åpner for en tett, dynamisk og informasjonsrik kommunikasjon jf. Jacobsen, 2015, s. 147. Ansikt-til-ansikt-intervjuer er også godt egnede for å etablere tillit og åpenhet til informantene, og til å få en god flyt i samtalen. Jeg valgte i min undersøkelse å benytte meg av *semi-strukturerte intervjuer*, altså *middels strukturerte intervjuer*. Dette innebærer at jeg på forhånd hadde utviklet en *intervjuguide* med temaer jeg ønsket å berøre underveis i intervjuene. Likevel fikk informantene mulighet til å fortelle relativt fritt om disse temaene (Jacobsen, 2015 s. 150-151) jf. Thomassens definisjon av narrative fortellinger (se Thomassen, 2006, s. 165).

4.3.Rekruttering og utvalg

4.3.1. Spørreundersøkelsen

Jeg tok personlig kontakt med de merkantile (resepsjonistene) ved alle familievernkontorene i landet pr. mail og ba om å få mail-adressen til kontorenes leder. Jeg informerte lederne om prosjektet mitt og om hensikten med spørreundersøkelsen, og jeg ba lederne om å enten 1) videresende min henvendelse til meklerne på kontorene pr. mail, eller 2) ta opp spørsmålet om deltakelse på et fellesmøte med meklerne, og deretter gi meg en tilbakemelding på hvorvidt deres kontor ønsket å delta i undersøkelsen, og evt. hvor mange av de ansatte som ønsket og/eller hadde mulighet til å delta. Dette ble gjort med den hensikt å sikre et så representativt utvalg som mulig. Jeg noterte i et eget dokument hvilke ledere som hadde gitt samtykke til deltakelse, hvilke ledere som ikke kunne eller ønsket å delta, og hvilke kontor eller ledere som bevisst eller ubevisst ignorerte eller overså min henvendelse, og la deretter inn mailadressene til lederne i questback-programmet, som er det programmet jeg har benyttet for å designe spørreundersøkelsen. Jeg designet en invitasjon til spørreundersøkelsen i selve questback-programmet, som deretter automatisk ble sendt til alle lederne jeg hadde lagt til i programmet. Disse lederne videresendte så questback-invitasjonen til sine meklere, slik at også disse fikk mulighet til å delta i undersøkelsen. I så måte er min rekrutteringsmetode en slags mellomting mellom systematisk rekruttering og såkalt «snøball rekruttering», der det metaforiske aspektet er at, på samme måte som at man, når man lager en snøball, tilfører gradvis mer snø, inntil man oppnår ønsket resultat, rekrutterer gradvis flere respondenter, fram til man oppnår ønsket antall.

Av alle de 54 familievernkontorene som finnes jevnt fordelt i vårt land, fikk jeg, i utgangspunktet, positivt svar fra lederne for 32 av disse kontorene om at de ønsket å delta. Fra 3 av de totalt 40 lederne (noen ledere er ledere for flere familievernkontor i samme region) som ble forespurt om deltakelse, fikk jeg tilbakemelding om at de ikke hadde kapasitet til å delta. Disse ble da naturlig nok ikke lagt til i invitasjonslisten min i questback. 9 ledere har ikke svart. Disse lederne ble likevel lagt inn i questbackprogrammet, slik at de kunne velge enten å delta eller trekke seg fra undersøkelsen. Dette ble gjort med den hensikt å tydeliggjøre for disse lederne at jeg ønsket et klart svar angående deltakelse. Totalt ble 35 ledere lagt til i questbackprogrammet. Disse har videresendt invitasjonen fra questback til sine meklere.

Totalt endte jeg opp med et utvalg av 25 respondenter som har besvart spørreundersøkelsen. Dette utvalget består av 68% (17 personer) ledere som også foretar meklinger, 28% (7 personer) meklere, og 4% (1 person) ledere som ikke fortar meklinger. Respondentene representerer 15 av de totalt 49 familievernkontorene i landet, men er jevnt spredt utover alle regioner i landet: 36% av respondentene tilhører familievernkontor i region Nord, 16% av respondentene tilhører region Midt-Norge, 8% av respondentene tilhører region Øst, 12% tilhører region Vest, og 28% av respondentene tilhører region Sør. 37,5% av respondentene har høyskole/universitetsutdanning inntil 180 studiepoeng (utdanning på bachelornivå), størsteparten av respondentene, altså 70,8% har utdanning utover 180 studiepoeng, og 8,3% av respondentene har krysset av for «annet». Disse har enten profesjonsutdanning som psykologer, eller grunnutdanning som klinisk sosionom med diverse videreutdanninger. Utvalget består videre av ledere og meklere med en fartstid på under 1 år på det minste, opptil 36 år på det meste.

4.3.2. Intervjuene

Jeg tok kontakt med lederne for familievernkontorene via mail og fortalte dem om hensikten med intervjuet, og informerte om hvordan jeg så for meg at intervjuet ville foregå med tanke på avsatt tid og bruk av båndopptaker. Ettersom jeg på forhånd hadde satt meg litt inn i en del teori og forskning knyttet til meklingspraksis, og ut fra dette fått et inntrykk av at det har skjedd et paradigmeskifte innenfor meklingsfaget hva barns deltakelse i mekling angår, etter at spesielt to kontor utviklet egne modeller for barns deltakelse i mekling, ønsket jeg for min studie å håndplukke noen av disse familievernkontorene med best practice i forhold til å ha med barn i mekling. Jeg kom i kontakt med engasjerte ledere som hadde et genuint ønske om å fortelle om sin praksis, og disse lederne kunne også sette meg i kontakt med engasjerte meklere, som også delte den samme entusiasmen for de respektive kontorenes praksis. Grunnen til at jeg valgte å undersøke akkurat disse kontorene med best practice var fordi jeg ønsket å bevege meg inn på en diskusjon i forhold til hva som fremmer og hva som hemmer barns deltakelse i mekling, og jeg ville undersøke hvorfor akkurat disse kontorene lykkes slik de gjør med å få med barn i mekling. Kanskje kan man lære noe fra disse kontorenes praksis som kan bringe meklingsfaget videre.

4.4.Gjennomføringen av prosjektet

4.4.1. Spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen ble til ved at jeg på forhånd hadde lest artikler fra studier der andre forskere hadde undersøkt meklingsordningen. Jeg noterte meg de temaene som disse forskerne hadde undersøkt i sine studier, og ble nysgjerrig på hvor langt vi egentlig er kommet i dag i forhold til å inkludere barn i mekling. Jeg hadde på forhånd også satt meg inn i noe statistikk knyttet til barns deltakelse i mekling, og fant da kommunale og regionale forskjeller i denne statistikken. Dette trigget min nysgjerrighet ytterligere i forhold til hvor langt vi egentlig er kommet med tanke på å inkludere barn i mekling, og jeg ville undersøke hvorvidt det ville være samsvar mellom mine statistiske funn knyttet til deltakelse og den statistikken som ellers foreligger hos Bufdir og SSB. Gjennom gjentatte veiledningsmøter kom jeg fram til et sett med forskningsspørsmål jeg ønsket å få svar på gjennom spørreundersøkelsen. Det ble utformet et utkast til spørreundersøkelsen som ble sendt til NSD for godkjenning. Etter at godkjenning fra NSD forelå startet arbeidet med å designe spørreundersøkelsen i questback-databasen. Spørreundersøkelsen ble nøye utformet etter flere veiledningstimer der spørsmålene ble finlest og diskutert. Spørreundersøkelsen ble også pilottestet av en leder for et familievernkontor i Region Sør. Etter ytterligere finjusteringer etter at spørreskjemaet ble pilottestet endte jeg til slutt opp med totalt 39 spørsmål. Disse kan grovt deles inn i følgende fem kategorier: 1) statistikker knyttet til barns deltakelse i ulike meklingssaker, 2) praktiske spørsmål rundt meklingsordningen, 3) holdningsspørsmål knyttet til barns deltakelse, 4) kunnskap om og holdninger knyttet til barnehøringsmodellene og teknikker for å snakke med barn, 5) barrierer og 6) fremtidsvisjoner. Spørsmålene til spørreundersøkelsen har vært nøye gjennomtenkt med tanke på å finne spørsmål som kunne gi nyanserte resultater.

4.4.2. Intervjuene

Jeg gjennomførte totalt fem intervjuer, i perioden oktober til desember 2017, med tre ledere og to meklere, ved tre ulike familievernkontor i Region Sør. Alle lederne som ble intervjuet foretar meklinger i større eller mindre grad, i tillegg til at de har overordnet fag-og-personalansvar. Avhengig av informantenes kapasitet i forhold til arbeidspågang, hadde intervjuene en varighet på en til to timer. Innledningsvis ble hver av informantene på nytt informert om hensikten med intervjuet, hvor lang tid intervjuet ville ta, samt det faktum at båndopptaker ville bli benyttet. Alle informantene samtykket i utgangspunktet til bruk av båndopptaker, men på grunn av tekniske problemer med båndopptakeren under to av intervjuene, ble to av fem intervjuer foretatt uten båndopptaker. For disse intervjuene var det derfor eksepsjonelt viktig å sørge for gode og fylldige notater. Det følte jeg at jeg fikk til. Hver av informantene mottok et skriftlig samtykkeskjema som de ble bedt om å skrive under på. Dette for å forsikre meg om at kravet om informert samtykke ble overholdt i min studie. Jeg startet lett med å be informantene fortelle om sin yrkes-og-utdanningsbakgrunn, og fulgte videre opp med spørsmål knyttet til trivsel på avdelingen, samarbeid innad på kontoret mellom terapeutene og leder, samarbeid med andre instanser, typer saker de ansatte på familievernkontorene jobber med, ivaretagelse av barn, ivaretagelse av foreldrene, barrierer i jobben, samt fremtidsvisjoner for kontorene.

4.5. Analyse

4.5.1. Spørreundersøkelsen

I analysearbeidet med spørreundersøkelsen har jeg både foretatt en ren frekvensanalyse, der jeg har undersøkt hvor mange som har svart hva på de forskjellige spørsmålene. I tillegg har jeg også benyttet et dataprogram for statistikk og kvantitativ analyse som er utviklet ved universitetet i Amsterdam, som heter JASP. I dette programmet har jeg foretatt en kji kvadrat analyse av noen av hovedfunnene fra spørreundersøkelsen, der jeg har vurdert 2 avhengige variabler, nemlig holdningsspørsmål knyttet til hvilke barn som skal delta på meklings, og i hvilke saker de skal delta, opp mot 4 uavhengige variabler, nemlig utdanningsnivå, antall år som ansatt, kommunestørrelse (hvor mange kommuner kontoret dekker) og kursdeltakelse. Gjennom denne analysen fikk jeg opp noen tabeller, der jeg kunne sammenligne verdier opp mot hverandre. For å undersøke hvorvidt funnene fra kji-kvadrat analysene var signifikante har jeg sammenliknet p-verdien opp mot et signifikansnivå på 0.05, og videre sjekket

effektstørrelsen mellom variablene. Når det kommer til p-verdien må denne ikke overstige 0.05. Gjør den det, er funnet ikke signifikant (Ringdal, 2007, s. 281). Når det kommer til effektstørrelsen, måles denne ved hjelp av phi-koeffisienten. Jo nærmere opp mot 1 denne verdien er, jo sterkere er sammenhengen mellom variablene (Pallant, 2013, s.228).

4.5.2. Intervjuene

Jeg har i analysearbeidet med intervjuene benyttet meg av kategoribasert analyse inklusive systematisk tekstkondensering jf. Jacobsen (2015, s. 207-217) og Malterud (2012). Metoden innebærer en systematisk gjennomgang av datamaterialet der en leter etter spesifikke meningsenheter, som man videre kategoriserer og sammenligner med hverandre (Jacobsen 2015; Malterud, 2012). Med andre ord har jeg lest gjennom alle transkripsjonene fra intervjuene og funnet noen sentrale temaer som mer eller mindre går igjen i intervjuene. Vitenskapsteoretisk har jeg, i forbindelse med analysearbeidet med intervjuene plassert meg et sted midt imellom en narrativ tilnærming og en kritisk hermeneutisk tilnærming, hvilket innebærer at jeg har lest gjennom transkripsjonene med den hensikt å være tro mot informasjonen som presenteres, men samtidig finne noe nytt, noe som kan overraske leseren, eller, forklart med andre ord: Jeg har forsøkt å lete etter tematikker som «kommer fram mellom linjene» i datamaterialet jf. Thomassen (2006, s. 165).

Hovedtematikene som kom fram i datamaterialet kan samles under følgende fire hovedoverskrifter: 1) *Fra skjerming av barn til barns deltakelse*, 2) *Forforståelse og praksis – Hvordan fungerer den nye praksisen i praksis?* og 3) *Utfordringer og dilemmaer knyttet til eksisterende praksis*. Under hovedoverskriftene har jeg valgt å inkludere noen underoverskrifter: Under hovedoverskrift 1 har jeg følgende underoverskrift: *Nytenkning - Utvikling av modeller - Ny praksis*. Under hovedoverskrift 2 har jeg underoverskriftene 1) *Ivaretagelse av barna* og 2) *Ivaretagelse av foreldrene*. Under hovedoverskrift 3 har jeg ingen underoverskrifter, men hovedoverskriften inkluderer et sammensurium av de barrierene informantene opplever knyttet til barns deltakelse i meklingsfaget. Grunnen til at jeg har valgt følgende inndeling er fordi jeg ønsker å framstille mitt datamaterialet fra intervjuene som en kronologisk fortelling om de endringer som har skjedd innen meklingsfaget som har formet dagens praksis, og hvilke endringer som skjer nå i skrivende stund.

4.6. Styrker og svakheter ved studien

En styrke ved min studie er at jeg har valgt å benytte meg av metodetriangulering, noe som har gitt meg muligheten til å undersøke dagens meklingspraksis både i bredden og i dybden. Dette har gitt meg som forsker god innsikt i hvordan meklingspraksisen i dag ser ut på tvers av familievernkontorene. Den kvantitative studien har gitt innsikt i hvor ofte barn deltar i mekling i ulike saker, og hvilke barnehøringsmodeller, metoder og teknikker som benyttes hyppigst innenfor familievernet generelt sett. Spørreundersøkelsen ga også innsikt i hvilke barrierer som, generelt for alle landets familievernkontor, bidrar til å vanskeliggjøre inkludering av barn i mekling. Den bidro også til å skaffe innsikt i forhold til hvilke holdninger som eksisterer blant meklere og ledere på tvers av kontorene knyttet til barns deltakelse i mekling i ulike saker. Disse kvantitative funnene knyttet til meklernes og ledernes holdninger kunne jeg videre sammenlikne opp mot et utvalg variabler, for å få en viss innsikt i hvilke faktorer som bidrar til å forme meklere og leders holdninger knyttet til barns deltakelse i mekling ved samlivsbrudd. Ettersom jeg inkluderte noen åpne spørsmål i spørreundersøkelsen min i forhold til tiltak for å få flere barn med i mekling i fremtiden, fikk jeg varierte svar fra meklere og ledere fra alle regionene i landet og fikk da på dette spørsmålet et større mangfold av refleksjoner enn jeg ville fått dersom jeg kun skulle benyttet spørsmål med lukkede svaralternativer.

En svakhet ved spørreundersøkelsen var at jeg endte opp med et begrenset utvalg respondenter (25 stk.). Dermed kan det sås tvil om hvorvidt de kvantitative funnene er generaliserbare. Dersom alle familievernkontorene i landet hadde deltatt i spørreundersøkelsen, kunne jeg muligens argumentert for funnernes representativitet. Jeg fikk respondenter fra alle regionene i landet, men ikke fra alle fylkeskommunene i landet, dermed kan jeg ikke med sikkerhet si at funnene er *generaliserbare* til alle familievernkontorene i landet, men, jeg kan sannsynligvis argumentere for at funnene mine er mer eller mindre *overførbare* til de familievernkontorene som ikke deltok i undersøkelsen.

En annen svakhet ved spørreundersøkelsen er at jeg mangler kjennskap til meklernes og ledernes fagspråk. Som en konsekvens av dette har jeg mottatt et par henvendelser fra noen av respondentene knyttet til noen av spørsmålene i spørreundersøkelsen. Henvendelsene gikk på at noen av respondentene opplevde formuleringen «mekling i skilsmisssaker» som uklar. Dermed måtte jeg presisere at spørsmålet gjaldt mekling ved samlivsbrudd (ektefeller og samboere). Noen av respondentene ga også tilbakemeldinger på at de benyttet et annet navn på

Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer,
Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk
(tidligere avdeling for pedagogikk og sosialfag)

15/05/2018

en av barnehøringsmodellene jeg hadde knyttet noen spørsmål til i min spørreundersøkelse. Gjennom mailkorrespondanse og kommunikasjon over telefon har uklarhetene imidlertid blitt oppklart. Det kan diskuteres hvorvidt en grundigere research knyttet til å «lære respondentenes fagspråk» ville styrket validiteten av funnene knyttet til de spørsmålene i spørreundersøkelsen som, ifølge noen av respondentene, var uklart formulert. Det må samtidig påpekes at henvendelsene gjaldt to av totalt trettini spørsmål. Dermed kan ikke validiteten rundt funnene som er knyttet til de resterende spørsmålene trekkes i tvil. Det samme gjelder for forskningsfunnenes reliabilitet.

Når det kommer til intervjuene bidro disse til innsikt i forhold til hvordan meklere og ledere utøver skjønn i forhold til hvorvidt og hvordan barn inkluderes i mekling i ulike saker. Å undersøke familievernkontorene med best practice var et bevisst valg fra min side, som skulle vise seg å være et smart valg, da dette bidro til innsikt knyttet til de endringer som har skjedd i disse kontorenes meklingspraksis, som videre, i mer eller mindre grad, har bidratt til å forme meklingspraksisen generelt i Norge. Intervjuene bidro til anskaffelse av rik informasjon knyttet til de mest anerkjente barnehøringsmodellene og bakgrunnen for at disse kom på banen, knyttet til hvordan barn og foreldre blir ivaretatt, knyttet til barrierer for barns deltakelse, knyttet til fremtidsvisjoner med mer.

Ettersom jeg bevisst har valgt å intervjuere ledere og meklere som jobber på familievernkontorene med best practice, sier det seg selv at funnene ikke er generaliserbare til andre familievernkontor. Dette var heller ikke hensikten. Funnene fra det kvalitative datamaterialet kan imidlertid i mer eller mindre grad overføres til andre familievernkontor, ved at man spør: Hva kan de andre familievernkontorene lære av kontorene med best practice?. Den semi-strukturrerte, delvis narrative intervjuformen bidro til at jeg som forsker kom tett på informantenes refleksjoner. En stor styrke knyttet til mitt utvalg av informanter er at samtlige av informantene var stolte av sin egen praksis og ønsket å dele sine erfaringer med meg.

Jeg håper at jeg nå har lyktes med å pirre leserens oppmerksomhet knyttet til hva som kommer videre, og at leseren etter å ha lest disse refleksjonene rundt styrker og svakheter knyttet til min studie får lyst til å dukke inn i min presentasjon og tolkning av datamaterialet fra studien.

Kapittel 5: Resultater

5.1. Spørreundersøkelsen

5.1.1. Innledning – Barns deltakelse

Mitt datamateriale viser at det er store forskjeller fra kontor til kontor knyttet til hvor mange meklingsaker kontorene har, og hvor ofte barn deltar i de forskjellige sakene. Når det kommer til antall saker kontoene har hatt det siste året, varierer respondentenes svar fra 33 saker på det minste til mer enn 1000 saker på det meste. Barn skal ha deltatt i 14-50% av disse «milde sakene». I forhold til høykonfliktsakene rangerer respondentenes svar fra 5 saker på det minste til ca. 200 saker på det meste. Barn har deltatt i mellom 0-50% av disse sakene.

Når barna har deltatt i meklingsaker, er det i stor grad lik praksis på tvers av familievernkantorene. Barna har deltatt i meklingsaker gjennom individuelle samtaler og fellessamtaler med hele familien. Et interessant funn er imidlertid at bruk av co-terapeut og de ansattes holdninger til co-terapi varierer på tvers av kontorene. Mens noen av respondentene er svært positive til co-terapi, da de mener at det bidrar til å kvalitetssikre arbeidet, mener de andre respondentene at co-terapi er sløsing av ressurser. Dette gjelder de «vanlige sakene». I forhold til de vanskelige sakene, eksempelvis saker der det foreligger vold, rusproblematikk og/eller høykonflikt, og/eller der en av foreldrene har en alvorlig sinnslidelse, er respondentene generelt mer tilbøyelige til å benytte co-terapi.

De fleste kontorene har kjennskap til, og benytter seg av BIM-modellen. Noen benytter Modell for Høring av Barn. Noen kontor benytter lokale modeller som er inspirert av Modell for Høring av Barn og BIM-modellen. Én respondent skriver at kontoret benytter seg av narrative samtaler med barn, der kunst-og-uttrykksterapeutiske metoder og bruk av familierapeutiske spørsmål inngår. En annen respondent skriver at kontoret han/hun representerer benytter KOR-skjemaer (skalaspørsmål) i samtaler med barn. Atter en annen respondent skriver at han/hun har deltatt på kurs om teknikker for å snakke med barn i barnesamtaler, og at de ansatte ved kontoret han/hun representerer benytter kunnskapen fra dette kurset i sine samtaler med barn.

5.1.2. Kunnskaper om høring av barn

Det er viktig å vite noe om hvordan man skal snakke med barn for å kunne ivareta barn på en tilstrekkelig måte i forbindelse med mekling. Derfor falt det seg naturlig å inkludere en del spørsmål knyttet til dette i spørreundersøkelsen. Jeg har blant annet spurt respondentene om hva de mener er viktig å snakke med barn om i forbindelse med mekling. Her kom det fram at størsteparten av respondentene (mellom 80-100%) mener at det er viktig å 1) informere barn om konflikten, skilsmissen og formålet med meklingen, 2) hjelpe barn til å forstå situasjonen de er i, 3) hjelpe barn med å uttrykke sine meninger knyttet til situasjonen de er i, 4) inkludere barnets meninger i meklingsprosessen, og 5) følge opp barna med tanke på hvordan barna har det i situasjonen.

Jeg har også stilt respondentene en del spørsmål i forhold til kjennskap til barnehøringsmodellene. Et påfallende funn her er at størsteparten av respondentene (76%) svarer at de har kjennskap til Modell for Høring av Barn, men at bare 4% benytter modellen i sitt daglige virke. Tendensen begrunnes ut fra en oppfatning om at Modell for Høring av barn er en svært omstendelig modell som krever masse ressurser. Når det derimot kommer til BIM-modellen er tendensen en helt annen. Her svarer nesten alle respondentene (91,7%) at de har god kjennskap til modellen og at de benytter seg av modellen i sitt daglige virke.

Jeg stilte også respondentene en del spørsmål knyttet til kursdeltakelse. Her kom det fram at størsteparten av respondentene (86%) har deltatt på kurs i samtaleteknikker for å snakke med barn. De fleste (90%) har vært tilfredse med innholdet i kursene de har deltatt på.

5.1.3. Barrierer

Etttersom vi har sett at det foreligger en del forskjeller i forhold til barns deltakelse i mekling på tvers av kontorene, er det naturlig å spørre seg om disse forskjellene skyldes at kontorene opplever barrierer i forhold til å ha med barn i mekling. Dette ser ut til å stemme, i hvert fall et stykke på vei. Den største barrieren er definitivt at foreldrene ikke vil ta med barna til mekling. Hele 92% av respondentene har svart dette. Utover at foreldre ikke vil ha med barn til mekling, har 20% av respondentene svart at de anser mangel på tid som en barriere. 40% av respondentene opplever at konfliktnivået mellom foreldrene er en barriere. 20% av deltakerne har svart at mangel på kunnskap i forhold til å snakke med barn er en barriere. Det er imidlertid ingen av respondentene som mener at økonomi er en barriere for barns deltakelse. 24% av deltakerne har krysset av for annet. Blant barrierer som ble oppramset under annet, nevnes at

barn selv ikke ønsker å delta, samt at noen meklere kan jobbe ut fra en holdning om at det er foreldrene som skal høre barna, og ikke meklerne (for en illustrasjon av funnene, se figur 5.1 i appendix).

Jeg var også interessert i å fange opp hvordan respondentene tenker rundt å finne veier rundt barrierene de opplever. Her kom det fram mange interessante refleksjoner. Blant annet mener så godt som alle respondentene at det må jobbes videre med å motivere foreldre til å ta med barn i mekling. Flere av respondentene legger vekt på nasjonale informasjonskampanjer. Dekning i media av viktigheten av at barn deltar i mekling nevnes også som et mulig tiltak for økt deltakelse av barn i mekling. Å adoptere en holdning der man anser barnet som en viktig aktør i meklingen, med egne meninger og rettigheter, anses også som viktig. Videre nevnes barnevennlige omgivelser som et mulig tiltak som kan gjøre familievernkontorene mer innbydende for barn. To av respondentene nevner også lovendring som et tiltak til å få flere barn med i mekling: At man skal ha som grunnholdning at alle barn skal være med på mekling, også må man deretter vurdere særskilte forhold dersom barn ikke skal delta. Et tydelig fokus fra direktoratets side om å øke måltallene for barns deltakelse anses likeledes som viktig, i tillegg til positive lederholdninger hos de respektive kontorene knyttet til barns deltakelse.

5.1.4. Holdninger til barns deltakelse

Det er vanskelig å skulle argumentere imot at positive holdninger til barns deltakelse er et kriterium for å ville ha med barn i mekling. Med dette i bakhodet ønsket jeg å undersøke hvordan det sto til med respondentenes holdninger til barns deltakelse. Jeg stilte dem derfor noen spørsmål knyttet til hvilke barn som bør delta i mekling, og i hvilke saker barn bør delta. Jeg ønsket også å finne ut av hvorvidt respondentene mener at barn bør delta oftere i mekling enn de gjør i dag.

Når det kommer til holdninger knyttet til hvilke barn som skal delta på mekling, var 68,2% av respondentene enige i påstanden om at alle barn under 18 år bør delta på mekling (se figur 5.2 i appendix). Ca. 2 av 3 (71,4%) mente at barn fra 12-18 bør delta, og 64% mente at barn fra 7-18 bør delta i mekling.

På spørsmål om barns deltakelse knyttet til når, og i hvilke saker, barn bør delta i mekling, mener 92% av respondentene at barn bør få delta i mekling når de selv ønsker det. Over halvparten av respondentene (56,5%) mener at barn bør delta i mekling også når foreldrene er

enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær (se figur 5.3 i appendix), og 41,7% av respondentene mener at barn bør få delta i mekling selv om det foreligger høykonflikt mellom foreldrene (se figur 5.4 i appendix).

På spørsmål om hvorvidt barn bør delta oftere på mekling enn de gjør i dag, svarer 75% av respondentene at barn bør delta oftere på mekling enn de gjør i dag (se figur 5.5 i appendix).

Vi kan altså oppsummere med at det foreligger store forskjeller knyttet til hvor mange saker de forskjellige familievernkantorene i Norge har, og hvor ofte barn deltar i mekling i disse sakene. Kontorene tenker imidlertid, som vi har sett, relativt likt når det kommer til hvordan barn deltar i mekling. De tenker også likt i forhold til hvilke barrierer som står i veien for at barn skal kunne delta i mekling på et optimalt nivå, og de har, som vi har sett, mange spennende refleksjoner rundt hvordan barrierene kan brytes. Vi ser imidlertid at selv om vi nå er i 2018, så kommer vi ikke unna det faktum at det å motivere foreldre til å ta med barna sine til mekling fremdeles er en utfordring som må løses.

Videre ser vi at respondentenes holdninger til barns deltakelse i mekling generelt er positive. Man kan imidlertid bli nysgjerrig på hvilke faktorer som har bidratt til å forme respondentenes holdninger. Med utgangspunkt i dette foretok jeg en kji-kvadrat analyse, der jeg sammenliknet de fire uavhengige variablene utdanning, antall år som ansatt, kommunestørrelse og kursdeltakelse opp mot tre holdningsspørsmål, som da ble de avhengige variablene i analysen. Disse tre holdningsspørsmålene var 1) «Alle barn bør delta i mekling» 2) «Barn bør delta i mekling når foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær», og til slutt 3) «Barn bør delta i mekling når det er høykonflikt».

Utdannelse

Det synes å være en signifikant sammenheng mellom hvor lang utdanning de ansatte har og de ansattes holdninger til hvorvidt alle barn under 18 år skal delta på mekling. Dette ser vi på p-verdien som er betydelig lavere enn signifikansnivået, som for denne undersøkelsen er satt til 0.05. I tillegg indikerer phi-verdien en svært sterk effekt, og en så godt som perfekt sammenheng mellom variablene. Det faktum at 8 av totalt 8 stk. med utdanning innen 180 studiepoeng er uenige i at alle barn under 18 skal delta på mekling, mens 14 av totalt 14 stk. med utdanning utover 180 studiepoeng mener at alle barn under 18 år bør delta på mekling, sier også noe om at utdanningsnivå påvirker de ansattes holdninger til barns deltakelse i mekling

(se figur 5.6 i appendix). Det synes videre å være en signifikant sammenheng mellom utdannelsesnivå og de familievernkontoransattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling, selv i de sakene der foreldrene tilsynelatende er enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær (se figur 5.7 i appendix). Det synes også å være en signifikant sammenheng mellom utdanningsnivå og familievernkontoransattes holdning til hvorvidt barn bør delta på mekling i høykonfliktsaker. Dess høyere utdanning de ansatte har, dess mer positive er de til å ha med barn i mekling også i høykonfliktsaker (se figur 5.8 i appendix).

Antall år som ansatt

Det foreligger en signifikant sammenheng mellom antall år de familievernkontoransatte har vært ansatt og deres holdninger til hvorvidt alle barn under 18 år bør delta på mekling (se figur 5.9 i appendix). Videre foreligger det en signifikant sammenheng mellom antall år som ansatt og de familievernkontoransattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling, selv om foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær (se figur 5.10 i appendix). Mine funn tydet imidlertid *ikke* på at det finnes noen signifikant sammenheng mellom antall år som ansatt og de familievernkontoransattes holdninger til å ha med barn i mekling i høykonfliktsaker. Ettersom funnet ikke var signifikant, presenteres det ikke i appendix. Dette utfra en overveielse knyttet til at leseren trolig vil være mer interessert i signifikante funn sammenliknet med ikke-signifikante funn.

Kommunestørrelse

Det *foreligger* imidlertid en signifikant sammenheng mellom kommunestørrelse og holdninger til barns deltakelse i mekling. De som tilhører større kontor som dekker flere store kommuner er generelt mer positive til barns deltakelse i mekling. For forholdet mellom kommunestørrelse og de ansattes holdninger til hvorvidt alle barn under 18 bør delta på mekling, er funnet sterkt signifikante (se figur 5.11 i appendix). Også for forholdet mellom kommunestørrelse og de ansattes holdninger knyttet til hvorvidt barn skal delta i mekling også når foreldrene er enige, er funnet sterkt signifikant (se figur 5.12 i appendix). Det var blant mine data imidlertid ingen signifikant sammenheng mellom kommunestørrelse og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling i høykonfliktsakene.

Kursdeltakelse

Det synes imidlertid blant mine funn å være en signifikant sammenheng mellom kursdeltakelse og de familievernkontoransattes holdninger til barns deltakelse i mekling. De som har deltatt på kurs i samtaleteknikker for å snakke med barn, er mer tilbøyelige til å ha barn med i mekling. Det foreligger en middels sterk, signifikant sammenheng mellom variablene. Dette ser vi på p-verdien og phi-verdien (se figur 5.13 i appendix). Når det kommer til forholdet mellom kursdeltakelse og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling selv i de sakene der foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær, er funnet sterkt signifikant (se figur 5.14 i appendix). Når det kommer til forholdet mellom kursdeltakelse og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling i høykonfliktsaker, foreligger det blant mine data en sterkt signifikant sammenheng mellom variablene. Dette ser vi på p-verdien. Når vi imidlertid ser på effektstørrelsen, viser denne at selv om sammenhengen mellom variablene er sterkt signifikant, har de bare en middels sterk effekt på hverandre (se figur 5.15 i appendix).

5.1.5. Oppsummering

Oppsummeringsvis ser vi at det er store forskjeller mellom kontorene knyttet til hvor mange meklingssaker de har i løpet av et år, og hvor mange av disse sakene barn deltar på. Kontorenes praksis legger opp til en kombinasjon av individuelle samtaler med barn og fellessamtaler med hele familien. Det er delte meninger blant respondentene knyttet til bruk av co-terapi med tanke på bruk av ressurser i ulike saker. BIM-modellen virker å være den mest anvendte barnehøringsmodellen på landsbasis, men noen bruker også Modell for Høring av barn. Noen har lånt elementer av begge modellene og laget sine egne lokale varianter av barnehøringsmodellene. Her er det ingen klar norm, og dette har trolig å gjøre med fylkeskommunenes ressurser å gjøre. Alle kontorene som har deltatt i undersøkelsen opplever mer eller mindre de samme barrierene. Det er tydelig at det må jobbes mer med å motivere foreldre til å ta med barna til mekling, å få tiden til å strekke til, å få inn og videreutvikle tiltak rettet mot konfliktløsning mellom foreldrene, å styrke de ansattes kompetanse rettet mot å snakke med barn, å motivere barn til å delta på mekling. Det bør trolig også iverksettes noen tiltak knyttet til å oppheve tvil i forhold til hvorvidt det er foreldrenes eller meklernes ansvar å høre barna, ettersom denne tvilen også oppleves av respondentene som en barriere for barns deltakelse. Respondentenes holdninger til barns deltakelse i mekling i saker av ulik karakter er generelt positive, men formes tydelig av utdanning og erfaring. Dette kan tyde på at et iherdig

fokus på kompetanseheving knyttet til barnehøringsmodeller, metoder og teknikker for å snakke med barn og foreldre er viktig og avgjørende for kvaliteten på meklingspraksisen. Vi skal i det følgende ta for oss noen av familievernkontorene med best practice, og gå i dybden på hvordan de ansatte ved kontorene opplever sin praksis.

5.2.Intervjuene

5.2.1. Barns deltakelse i mekling (innledning)

Barns deltakelse i mekling begrunnes i dag utfra et *systemperspektiv*. Med dette menes at hele familien sees som et system, der barn er en viktig del av systemet (familien). De blir direkte berørt av foreldrenes samlivsbrudd og konflikter. Derfor har barn i dag en rettmessig plass i meklingen ved familievernkontorene. Som jeg skrev i kapittel 2 skal barnas stemme fram, og det skal arbeides aktivt for at alle barn som deltar i mekling på familievernkontorene skal få et avtrykk i foreldrenes samværsavtale etter endt mekling. Barna skal ikke bestemme, men deres meninger skal tas hensyn til. Dette er nedfelt i lovverket, og er det mandatet som de ansatte ved familievernkontorene skal strekke seg etter. Mine informanter forteller at det ved deres kontor har utviklet seg en holdning, og/eller nærmest en norm, der barns deltakelse i mekling anses for å være en selvfølge. Informantene forteller også at de opplever bred støtte for denne holdningen innenfor direktoratet og departementet. Ved alle de tre kontorene jeg har besøkt, forteller informantene om at det nå foreligger krav fra direktoratet om at barneprosenten, altså antall barn i mekling, på landsbasis skal opp. Det har imidlertid ikke alltid vært slik at man har tenkt på barns deltakelse i mekling som noe positivt og naturlig. Dette snakket mine informanter mye om, og de fortalte med entusiasme om det utviklingsarbeidet som har foregått på deres kontor.

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for det utviklingsarbeidet som har foregått innenfor meklingsfeltet og innenfor de respektive familievernkontorene som mine informanter representerer når det kommer til å etablere en meklingspraksis som inkluderer barn.

5.2.2. Fra skjerming av barn til barns deltakelse

Fra tidlig på 2000-tallet har det skjedd en gradvis utvikling innen meklingsfeltet hva barns deltakelse i mekling angår. Gradvis beveget synspunktene seg bort fra holdningen om at barn må skjermes fra «vanskelige» beslutninger, til at barn bør få delta i beslutninger som omhandler dem. Utfra det mine informanter forteller er det spesielt to grunner til at det tidlig på 2000-tallet ikke var praksis å inkludere barn i mekling. Den ene grunnen informantene legger vekt på var at foreldrene manglet kunnskap om regien i mekling, og var usikre på hva det egentlig ville innebære for barn å være med på mekling. En av informantene uttaler dette slik: *«I begynnelsen var det mange motforestillinger: «Skal barn være med i mekling?», og «De skal ikke bestemme!» og «De skal ikke dras inn i konflikten!».* Det var stor skepsis (...) og mange misforståelser og mye uvitenhet». En annen grunn til at det ikke var praksis å inkludere barn i mekling før ca. 2004, er at de ansatte på familievernkontorene var usikre på hvordan de skulle ivareta barna, dersom barn skulle inkluderes i mekling. En av mine informanter uttaler følgende: *«Vi diskuterte innad på kontoret «Har vi nok kunnskap om å snakke med barn?», «Er vi kanskje litt redde for å snakke med barn?» Vi begynte å drøfte slike spørsmål».*

Ut fra dette meldte to behov seg: 1) Foreldrene måtte motiveres til å ta med barna sine til mekling, og 2) De ansatte ved de regionale familievernkontorene måtte jobbe med å finne metoder og verktøy for å ivareta barn i mekling, som kunne forsvarliggjøre ønsket om barns deltakelse i mekling.

5.2.2.1. Nytenkning - Utvikling av modeller - Ny praksis

Spesielt to familievernkontor i Region Sør har bidratt til et pionerarbeid når det kommer til nettopp disse to behovene. Jeg har intervjuet lederne og meklere ved disse to familievernkontorene, som har utviklet egne barnehøringsmodeller med det formål å ivareta barn i mekling. Ved begge disse kontorene har det foregått et omfattende og målrettet utviklingsarbeid for å etablere modeller og rutiner slik at barn kan delta i mekling ved samlivsbrudd.

Den ene av disse modellene, *Modell for Høring av Barn*, ble lansert i 2004, men forarbeidet bak modellen startet, utfra det en av mine informanter forteller, allerede i 2002, etter at kontorets første leder hadde sett en økning i antall skilsmisser og observert at disse skilsmisene påvirket barn negativt. Dette medførte at kontoret gradvis gjorde seg bevisst problematikken og begynte å drøfte internt på kontoret hvordan man kunne hjelpe disse barna,

som var i klem mellom foreldrene. Samme år hadde kontoret en spesiell sak, som medførte at kontoret for alvor gikk inn for å endre sin praksis. De ville hjelpe barn med å få fram sin stemme når foreldrene var i konflikt. Det ble ansatt en psykolog på kontoret, og en periode med utprøving og seminarer for å utvikle kompetansen fulgte, og de ansatte på kontoret jobbet målrettet for å motivere foreldre til å ta med barn i mekling.

I 2004 kom kontorets barnehøringsmodell, som fikk navnet Modell for Høring av Barn (se side 17). I modellen skal mekling som involverer barn ha følgende struktur: 1) Innledning med hele familien til stede, 2) Foreldresamtale (barnet sitter på venterommet), 3) Barnesamtale (foreldrene sendes ut på venterommet), 4) Tilbakemelding til foreldrene (barnet plasseres bak et enveisspeil og kan følge med på og korrigere tilbakemeldingen til foreldrene), 5) Oppsummering med hele familien. En av informantene forteller at følgende to premisser ligger til grunn for barnets deltakelse: «Foreldrene MÅ være enige om at vi skal snakke med barnet og de må forsikre oss om at de tenker å ta det barnet sier på alvor». Hun forteller også at kontoret har en regel som må overholdes etter meklingen: «Foreldrene skal ikke spørre ut barnet eller diskutere med barnet det barnet har fortalt oss. Da må barnet i så fall ønske det selv. Ellers er foreldrenes jobb (...) å lytte (og) (...) å reflektere over hva barnet har sagt». Når det kommer til barneprosenten, altså hvor ofte barn deltar på mekling, forteller en informant fra samme kontor at: «Vi er på vei opp. I Oktober lå vi på 29%».

I ca. 2012 utviklet en ildsjel ved et annet familievernkontor i Region Sør sin egen modell for barns deltakelse i mekling. Hun beskriver seg selv som et prosjektmenneske: «Jeg trives best når jeg kan utvikle egne prosjekter. Jeg liker å fordype meg i ting, prøve ut nye modeller (...)». Meklingspraksisen ved dette kontoret besto primært av rene foreldremeklinger, før hun utviklet Barn i Mekling (BIM) – modellen. Hun forteller følgende: «Jeg har jobbet som mekler i mange år, og meklet bare med de voksne, og ble mer og mer utilpass på det». Hun forteller videre at ordlyden i lovverket om at barn skal høres, og at de skal få si sin mening i saker som vedrører dem, har fungert kun som et mantra uten handling i mange år. Hun forteller at hun begynte å lese seg opp på forskning og statistikk, blant annet en SINTEF-undersøkelse, som viste at barneprosenten på landsbasis i 2011 lå på snau 4%. Min informant leste også en tekst av Astrid Strandbu, som utfordret meklingsfeltet veldig. Teksten virket som en øyeåpner for henne: «Jeg tenkte «Oi, dette her er... Denne brannfakkelen skal jeg ta på alvor!».

Så begynte arbeidet med å lage en pilot til modellen. Hun forteller: *«Jeg snakket med 30 unger i 100 samtaler (...), der jeg hadde prøvd ut en modell som jeg delvis hadde laget selv»*. Etter dette hadde hun studiepermisjon i to måneder, der hun jobbet videre modellen. Hun tok kontakt med Astrid Strandbu og et forskerteam ved universitetet i Tromsø, og sammen søkte de om forskningsmidler til et større forskningsprosjekt der fire familievernkontor tok i bruk BIM-modellen: *«Vi var 21 meklere som snakket med til sammen over 400 unger over en toårsperiode»*. BIM-modellen ble videre spredt ved at denne meklere har reist rundt og foredratt om modellen, hvilket etter hvert har resultert i at mange familievernkontor rundt om i landet har tatt i bruk BIM-modellen. Hun forteller stolt: *«Så det begynte i det små med den artikkelen til Astrid, også utviklet den seg til forskning og nå til en etablert praksis»*. At BIM-modellen er blitt en kjent modell for å snakke med barn i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, vises også, som vi har sett av resultatene fra spørreundersøkelsen (se s. 48), der samtlige av respondentene svarte at de hadde kjennskap til modellen.

Videre kunne hun (informanten) fortelle at *«Det skjedde et skifte da vi innførte denne modellen. Et stort skifte i meklingsfaget. Det heter egentlig et paradigmeskifte. Da vi ga alle barn over fem år tilbud om å være med i mekling»*. Hun forteller også at det har skjedd en tydelig endring i barneprosenten etter at modellen ble innført: *«Vi har faktisk over 50% deltakelse av barn ved vårt kontor»*. Dette er en utvikling som har skjedd på fem år; en økning i barneprosenten fra snaue 4% deltakelse av barn i 2012 til over 50 % i 2017. Hun forteller også at modellen har bidratt til å berike hennes arbeidshverdag: *«Det gjør at jeg trives mye bedre på jobb, og jeg synes det er mer meningsfylt å drive med meklinger når vi har fått unger inn på kontoret»*.

Innholdsmessig minner BIM-modellen mye om Modell for Høring av Barn, men modellene er likevel forskjellige på noen områder. Det som er likt er at begge modellene består av en felles innledning med hele familien, barnesamtale, foreldresamtale og felles oppsummering. Forskjellen er at i BIM-modellen kommer barnesamtalen før foreldresamtalen. Begrunnelsen for dette er å jobbe mer på barnets premisser. En av mine informanter uttaler følgende: *«Det som er det geniale med BIM er jo at barna er med helt i begynnelsen, også sendes foreldrene ut, at det ikke er motsatt. For da er det barna som setter agendaen»*. En annen forskjell er at det ikke benyttes enveisspeil i BIM-modellen. I stedet benyttes budskapsskjemaer, som mekler fyller ut i samråd med barnet. Ellers er en annen forskjell at det åpnes opp for spørsmål og åpen dialog i oppsummeringen, helt på slutten av meklingstimen.

Men selv om barnehøringsmodellene er blitt utviklet, og selv om meklerne ved kontorene som står bak modellene er positive til barns deltakelse, er det fortsatt en utfordring å motivere foreldre til å ta med barna sine til mekling. Dette snakket informantene mine en del om, og flere av dem innrømmet at de ofte må gå flere runder med foreldrene for å få aksept for at barna skal være med. Informantene forteller at det ikke er uvanlig at de mottar telefoner fra foreldre som lurer på hva i all verden dette med barns deltakelse er for noe. Da må disse foreldrene få denne informasjonen direkte på øret. Mange foreldre kan i utgangspunktet være skeptiske til å ha med barna til mekling i starten, og velger derfor å møte til første meklingstime uten barna. Da blir det meklernes oppgave å gi foreldrene en ny briefing rundt meklingsregien, barnehøringsmodellene og de øvrige verktøy som kan benyttes i meklingen for å ivareta barna. Dette bringer oss videre på en annen forskjell knyttet til modellene, som har å gjøre med nettopp innsalget av modellene knyttet til hvorvidt barn skal delta i første time eller en senere meklingstime. Med *innsalg* menes altså måten de merkantile, og deretter meklerne, forteller foreldrene om barnehøringsmodellene og motiverer foreldrene til å ta med barna til mekling.

En av informantene, hvis kontor står bak Modell for Høring av barn, uttaler at følgende holdning gjelder ved kontoret: «*Vi oppfordrer som regel til å ta med barn til første time, unntatt når det er høykonflikt*». Dette til tross for at modellen har vist seg å være effektiv også i høykonfliktsaker, og til tross for at kontoret han representerer, i tillegg til å være et familievernkontor, også er et ressurscenter for høykonflikt. Han tenker på høykonfliktsakene som «*Saker hvor foreldrene er uenige på en slik måte at det, på en eller annen måte går ut over barnet*» og utdyper «*Jeg tenker at i de sakene der foreldrene ikke vil ta inn over seg det barnet sier, så blir det litt som å kaste glør i øynene på barnet*».

Ved kontoret som står bak BIM gjelder imidlertid en annen holdning. En av informantene fra dette kontoret, uttaler følgende: «*Kontordamene våre selger inn BIM litt på tvers av hvilken forhistorie saken har (...). Normalt selger vi inn BIM på tvers av konfliktnivå*». Som jeg vil komme tilbake til under overskriftene «Ivaretagelse av barna» og «Ivaretagelse av foreldrene», har de ansatte ved dette kontoret en forståelse av at barn lever i konflikt til daglig, og at det som kan se ut som konflikt og/eller høykonflikt ikke nødvendigvis behøver å være konflikt/høykonflikt, men snarere et uttrykk for komplekse underliggende følelser og bekymringer. Han (informanten) begrunner kontorets holdning om at barn bør være med i meklingen allerede fra første meklingstime med en underliggende bekymring for at barna havner i skyggen av foreldrene dersom man drøyer for lenge med å ta med barna til mekling:

«Hvis du har en, eller to, eller tre meklinger, også hentes barna inn, (...) da er retningen på meklingsen satt, av de voksne (...), og det er noe vi frykter».

En annen fra samme kontor uttaler følgende: *«Jeg tenker at jeg er ikke noe redd for å ha ungene med i første time i konfliktsaker. Det er mitt utgangspunkt at jeg kan vel ta vare på ungene, og ha en god samtale med barna. Jeg kan vel beskytte de mot konflikt på venterommet. (...). Hvis vi er trygge og har trygge rom, barnevennlige venterom, så tenker jeg at vær så god, velkommen».* Hun mener at den tenkningen om at det kan være for skummelt å ha med barn i meklings, slik at de kan snakke om hvordan de har det, er en skrivebordskonstruksjon, ettersom barna lever med konflikt til daglig. Hun er ikke fremmed for at foreldre kan oppføre seg dårlig, selv med barna til stede, men hun understreker imidlertid at hun til tross for dette har opplevd å ha svært meningsfulle samtaler med barna. Hun har, i slike tilfeller, bevist overfor barna at hun takler slike foreldre, og hun mener at denne bevitnelsen har en verdi i seg selv.

En annen forskjell mellom modellene er dette med co-terapi. Med dette menes at to meklere er til stede under meklingsen og komplementerer hverandre. Mens co-terapi er et premiss for Modell for Høring av Barn, i forhold til tilbakemeldingen til foreldrene, der én mekler gir tilbakemelding til foreldrene, mens en annen mekler står sammen med barnet bak enveisspeilet, er ikke co-terapi nødvendigvis et premiss for BIM-meklingene. For BIM-meklingene er det litt opp til hver enkelt mekler om han/hun føler seg trygg på å ta meklingsen alene, eller om han/hun ønsker å ha med seg en co-terapeut. Med andre ord er co-terapi i BIM-modellen et tilbud, men ikke et fastsatt krav for meklingsen. Flere av informantene forteller imidlertid at co-terapi ikke er uvanlig i saker der vold, rusproblematikk og/eller høykonflikt foreligger. Én informant forteller også at co-terapi benyttes der meklerne føler at de «står litt fast i saken». Hun føler at co-terapi hjelper for å få løftet blikket i forhold til meklingssakene, slik at man kan tenke litt sammen om hvordan man skal løse hver enkelt sak på en best mulig måte.

Én av informantene jeg har intervjuet jobber ved et kontor som ikke selv har utviklet noen egen barnehøringsmodell. Men hun forteller, som jeg vil utdype under overskriften «Ivaretagelse av barn», at kontoret hun jobber på har landet på en praksis der aspekter ved begge barnehøringsmodellene benyttes. Hun forteller også at kontoret i utgangspunktet har en positiv holdning til barns deltakelse, og at de anser dette som viktig, men hun understreker samtidig at barns deltakelse må vurderes i hver enkelt sak. Hun sier: *«Når vi har inntaksmøter,*

der vi får alle sakene inn, så drøfter vi litt hva trengs i denne saken her». Videre sier hun: «Vi er et lite kontor, så vi kan kanskje ikke jobbe etter Brøtoft-modellen, som er en ganske omfattende måte å jobbe på. (...). Det kan ikke vi få til. Men hva kan vi få til? Da må vi begynne der». Når det kommer til barneprosenten sier hun følgende: «25% av alle meklinger bør vi ha snakka med barn, heter måltallet. (...) Det har vi ikke for å si det sånn. (...) 10-15% tror jeg vi er på sånn i gjennomsnitt. (...) Vi må jo samtidig koble på fornuften, for at, ikke på død og liv at alle må snakke med oss, for at, hvis foreldrene allerede har gjort det, og dem samarbeider fint, og ungene har det bra, så må dem jo ikke hit».

For å oppsummere, kan vi altså se at informantene snakker om at det har skjedd et pionerarbeid internt på kontorene de representerer, der fokuset på barns deltakelse, og at barn skal få si sin mening, uten å bestemme, har stått i høyt i kurs. Selv om barneprosenten varierer kontorene imellom, har de ansatte ved de respektive kontorene vært løsningsorienterte når det kommer til å utvikle verktøy som kan sikre at både barn og foreldre blir tilstrekkelig ivaretatt i meklingen. Vi ser likevel at utfordringene knyttet å motivere foreldre til å ta med barna til mekling har vedvart, om så i noe mindre grad enn tidligere. Dette er, som vi skal se i det følgende, en problemstilling som må jobbes videre med både internt på kontorene og politisk. I det følgende vil jeg redegjøre for hva informantene sier om hvordan deres praksis bidrar til å ivareta både barn og foreldre som kommer til kontoret deres for mekling.

5.2.3. Forforståelse og praksis – Hvordan fungerer den nye praksisen i praksis?

Som jeg skrev innledningsvis i dette kapittelet, begrunnes barns deltakelse i mekling i dag utfra et systemperspektiv, der grunntanken er at hele familien må sees som et interaktivt system, der de involverte aktørene påvirker hverandre i et gjensidig samspill. Utfra en slik forståelsesramme anses det som viktig å ivareta *hele familien* i forbindelse med mekling. Jeg skal nedenfor redegjøre for hvordan informantene tenker rundt denne ivaretakelsen.

5.2.3.1. Ivaretagelse av barna

Det kommer fram i datamaterialet at informantene tenker relativt likt om ivaretagelse av barn i forbindelse med meklinger. Alle informantene er enige om at barn er en viktig del av familien, som blir direkte berørt av foreldrenes samlivsbrudd. Barna går og bærer mye inni seg, og trenger derfor trygge rammer og en god relasjon til mekler for å kunne åpne seg og luften de bærer inni seg. I barnesamtalene legger informantene vekt på følgende: De tar en temperaturmåling på hvordan barna har det nå, de lar barnet få lov til å fortelle sin egen skilsmissehistorie, og de snakker med barna om hvordan barna ser for seg fremtiden, og hva barnet ønsker at skal bli bedre. Å være en god lytter er viktig. En informant uttaler følgende: *«Jeg bruker sånn metodikk med åpne spørsmål (...), smaker på nøkkelordene deres, sånn at vi kan utvide historiene deres»*. En annen informant forteller at hun, i tillegg til å snakke med barna om hva som er vanskelig, også ber barna om å fortelle om hva som fungerer bra. *«Ofte så ser vi at dette gjør barna veldig godt å kunne fortelle om hva de faktisk er fornøyd med. Da blir de ofte veldig stolte»* sier hun.

Utfra min tolkning tyder dette på at de ansatte har en holdning der de tenker at de fleste foreldre faktisk har øyeblikk der de, til tross for at de selv står midt oppi en vanskelig situasjon, likevel evner å se barna sine og prioritere dem fremfor seg selv. Det tyder også på at man som ansatt på et familievernkontor kanskje må passe seg litt for å ikke bli for problemfokuset ovenfor barnet i forhold til alt som ikke fungerer optimalt i familien, men heller se på både det som fungerer optimalt, og kanskje deretter rette fokuset mot det som kan endres når det kommer til forholdene rundt barnet knyttet til foreldrenes samlivsbrudd.

Én av informantene som jobber på det tredje kontoret sier at kontoret hun representerer har landet på en praksis der meklerne først snakker med foreldrene og deretter barna. I barnesamtalen legger hun vekt på å spørre barna om deres hverdagsliv, hva barna er opptatt av, og hva barna lurer på. Trivsel på skolen og i familien er også tema for barnesamtalene på kontoret. Hun legger vekt på at det er viktig at barna får høre fra foreldrene at de fritt kan snakke med meklerne. Utover denne «gode praten», som hun kaller det, benytter hun diverse tilleggsteknikker. Hun forteller blant annet at de har en tavle på meklingsrommene, som hun iblant bruker når hun har samtaler med barn på 5-6 år. Barna kan da tegne mammahuset og pappahuset, og forklare for mekler, mens de tegner, hvordan de har det i hvert av husene, og hvordan forholdet mellom foreldrene er.

I noen barnesamtaler benytter hun også KOR-skjemaer, som består av opptil 20 spørsmål om hvordan barnet har det med seg selv, med familien og sånn alt i alt. Barnet skal da sette en strek et sted på skalaen fra 1 til 10. Hun forteller at dette også er effektivt på relativt små barn: *«Det er helt utrolig! Dem er ikke store før dem helt sånn intuitivt... Det tar dem så greit!»*. Meklers jobb etterpå blir å snakke med barnet om hvorfor barnet har satt streken der han/hun har satt den. *«Da kommer det helt sånne konkrete ting som vi kan bruke i samtalen med foreldrene etterpå»* sier hun.

Hun forteller videre at hun iblant opplever at barn kan ha vanskelig for å snakke om følelser. Da benytter hun seg av følelsspillet, som er en type kortspill som hjelper barn med å uttrykke vanskelige følelser. At barn kan ha vanskelig for å uttrykke følelser virker å være et kjent fenomen blant flere av mine informanter. To av mine øvrige informanter kunne også fortelle at de ved sine kontor har innført kort med emoji's for å hjelpe barn med å sette ord på sine følelser.

Et av kontorene tilbyr i tillegg samtalegrupper for barn som er berørt av foreldrenes samlivsbrudd. Disse gruppene går hvert halvår, der ungene møtes til ca. syv samlinger for å snakke sammen, spise sammen, gjøre gruppeoppgaver, og andre aktiviteter sammen. En av informantene forteller henrykt: *«Åh, de (gruppene) er så fine! Det er Per og Kari⁵ hos oss som driver med de gruppene. «Kari» er psykolog hos oss og har jobbet med slike grupper (...) før. Så hun har lang erfaring med å drive med barnegrupper. (...) Det er superfine grupper. Veldig populære. Og blir mer og mer populære»*. Hun forteller videre at budskapsskjemaene fra BIM også benyttes som en oppsummering av gruppetilbudet, der barna gir foreldrene en tilbakemelding på hvordan de har opplevd og/eller fortsatt opplever konsekvensene av foreldrenes samlivsbrudd, hva de ønsker å endre på, og hvordan det har vært å delta i samtalegruppene. Hun forteller også at størsteparten av deltakerne i samtalegruppene er kontorets egne «klienter». I så måte kan samtalegruppene forstås som et oppfølgingstiltak ovenfor barna, der meklerne har merket at barna kunne trenge noen å snakke med utover meklingene. Med andre ord kan disse gruppene fungere som et tiltak for å ivareta barn over tid i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd og reaksjoner knyttet til dette.

⁵ Fiktive navn på kollegaer.

Samtlige av informantene forteller også at de har innført halvårsevalueringer ved sine kontor, der familier som har vært til mekling på kontoret kommer tilbake etter seks måneder for å re-evaluere sin samværsordning. En informant forteller: *«Det kan være tilsynelatende helt... alt er i orden, og det går liksom så bra, også vet vi jo da at i løpet av et halvt år, så er det en del ting som ikke fungerer så bra. Og da har vi muligheten til å fange det opp»*. En informant fra et av de andre kontorene supplerer med følgende: *«Vi tenker at en avtale er ikke en avtale for evig og alltid. Den er mulig å forandre. Derfor er det kjempeviktig å snakke med foreldrene og barna og høre hvordan det har fungert»*. På samme måte som man kan tenke på samtalegruppene som et oppfølgingstiltak for å ivareta barn over tid i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd, kan også disse halvårsevalueringene fungere som et oppfølgingstiltak som tar sikte på å ivareta barn over tid.

Den samme informanten som står bak BIM-modellen forteller at hun nå er i gang med et nytt prosjekt ved navn små-BIM, som er en egen barnehøringsmodell for meklinger med barn under 5 år. Strukturen i små-BIM vil være noenlunde lik BIM-modellen: Innsalget og introduksjonen er lik, men barnesamtalen må nødvendigvis justeres, eller bortfalle, da de aller minste barna enda ikke har utviklet noe talespråk. Derfor må i stedet visualisering og mentalisering benyttes. Informanten forteller at hun allerede har foretatt en del samtaler der hun har prøvd seg fram med små-BIM-modellen. Hun forteller at barnet ofte er til stede i meklingsrommet i meklingene. Når barna ikke er til stede, ber hun foreldrene om å vise bilder av barnet. Deretter stiller hun foreldrene følgende spørsmål: 1) «Hvis ungen deres kunne snakke, og han/hun kunne fortalt hva han/hun har bruk for, nå som dere ikke bor sammen lengre, hva ville han/hun sagt?», 2) Kan dere beskrive ungen deres for meg?», og 3) «Hvor lenge har barnet deres sett dere krangle?». Deretter foretar hun individuelle samtaler med foreldrene, hver for seg, der det, på samme måte som i BIM-meklingene, benyttes budskapsskjemaer. Etter at hun har snakket med begge foreldrene hver for seg, samles foreldrene/familien igjen for å gå gjennom budskapsskjemaene på leting etter likheter og forskjeller. Visjonen og hensikten med dette er at også de minste barna, helt ned til spedbarnsalder, skal få et avtrykk i samværsavtalen.

For å oppsummere ser vi altså at ivaretagelse av barn både sekundært (kort tid etter samlivsbruddet) og tertiært (langtidsperspektiv etter bruddet) i forhold til foreldrenes samlivsbrudd er et viktig tema for samtlige av informantene. Vi ser at samtlige av kontorene har gått sterkt inn for å utvikle tiltak som skal bidra til å ivareta barn i et lengre perspektiv i forbindelse med samlivsbrudd mellom foreldrene. At det nå jobbes med å utvikle et tiltak som skal sikre at også barn under 5 år blir ivaretatt i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd viser at barns stemme og ivaretagelse av barn er viktig uavhengig av barnets alder og barnets evne til å uttrykke meningene sine. Man må imidlertid ikke glemme foreldrene i forbindelse med et samlivsbrudd. Derfor vies neste seksjon til foreldrene og til hvordan informantene tenker rundt ivaretagelse av foreldre i mekling ved samlivsbrudd.

5.2.3.2. *Ivaretagelse av foreldrene*

I følge informantene er det viktig å ivareta foreldrene på en god måte i forbindelse med mekling. Informantene forteller at de ofte møter foreldre som er veldig preget av samlivsbruddet. De (foreldrene) kan være i sjokktilstand, de kan føle seg såret og krenket hvis de for eksempel har opplevd utroskap, de kan generelt være usikre på hverandres motiver, de kan være redde og bekymret for barna sine, og de kan ofte tvile på den andres omsorgsevne overfor barnet. Noen kan også beskyldte hverandre for å påvirke barnet, bruke barnet som et pressmiddel/maktmiddel og/eller legge ord i munnen på barnet. Når følelsestrykket foreldrene imellom er stort, kan det ofte være utfordrende å holde fokus på barnet. En informant forteller om en mekling hun har hatt som tydelig belyser denne problemstillingen: *«Jeg husker en gang, det var en baby, sånn noen måneder. Foreldrene hadde så høylytte stemmer og du så helt tydelig på den babyen hvor stressa den ble. Og det så ikke foreldrene. De var helt oppi sitt, og da måtte jeg si at «Nå må vi avslutte, for ser dere babyen deres, hvor stressa den er?» Nei, sa dem, det gikk jo helt fint. Og ungen kava vet du, og ville ha oppmerksomhet, og prøvde på sin måte å ja... få foreldrene til å slutte da, tenker jeg. Den husker jeg veldig godt, for det var sånn... når det var sånn her på et offentlig kontor, så kan du jo bare tenke deg hvordan det er hjemme».* Hun forteller videre at den tankegangen med at barna ikke får med seg konflikten er en ganske utbredt tankegang hos mange av de foreldrene som kontoret hun representerer møter til daglig.

Hun forteller også at både hun og kollegaene hennes har hatt saker der det har virket som om foreldrene kun vil ta inn over seg det barnet sier dersom det barnet sier tjener foreldrenes sak, og hun legger vekt på at slike tendenser må problematiseres. Disse tendensene er klare eksempler på et fenomen som innen psykologien kalles for *confirmation bias*, som, enkelt forklart, innebærer at vi mennesker har lett for å velge kognitive snarveier, der vi aktivt søker etter informasjon som stemmer med våre forforståelser, og «låser» denne informasjonen i vår oppmerksomhet. Informasjon som ikke stemmer med våre forforståelser, tenderer til å bli ignorert, ettersom vi, ofte ubevisst og automatisk, blokkerer slik informasjon fra vår oppmerksomhet, til fordel for den informasjonen som stemmer overens med forforståelsene våre. Confirmation bias kan på mange måter forstås som en naturlig forsvarsmekanisme mot et annet psykologisk fenomen, som kalles for kognitiv dissonans, som innebærer at vi mennesker opplever en type emosjonelt ubehag når vi stilles i situasjoner der våre forforståelser og holdninger settes på prøve, og vi blir presset til å tenke nytt. Confirmation bias mønsteret kan imidlertid brytes ved gradvis tilførsel av informasjon som bryter med våre forforståelser. For å si det enkelt: Jo større mengder kontrasterende informasjon, jo større grunn til å revurdere egne forforståelser (se f.eks Hogg & Vaughan, 2011). Når foreldrene ikke ønsker, eller tilsynelatende ikke er i stand til å ta inn over seg det barnet sier, når det barnet sier går imot foreldrenes egne forforståelser, må foreldrene få en klar og tydelig tilbakemelding på at dette ikke er bra for barnet, mener informanten.

At foreldre kan trenge hjelp til å bevege blikket bort fra seg selv og over til barnet, er noe samtlige av mine informanter er kjent med. En av informantene forteller at hun ofte benytter en flip-over som hjelpemiddel når hun skal hjelpe foreldrene med å «se barna». Først skriver hun opp mamma og pappa, med fornavnene på foreldrene, og deretter navnet på barnet i midten. Dette gjør hun for å synliggjøre for foreldrene at kjæresteforholdet er over, men at de fortsatt har barna sammen, og at de skal fortsette å være foreldre. Så innleder hun samtalen med å si for eksempel «Nå snakker vi om «Malin» her, på 3 år. Hva er det som er viktig for henne, slik dere kjenner henne? Er hun ei tøff, robust jente, eller er hun følsom og forsiktig, eller hvordan er hun?». Ved hjelp av en slik visualisering bidrar hun til å konkretisere viktigheten av barnets beste for foreldrene. «*Det synes jeg er en teknikk som gjør at dem (foreldrene) klarer å ikke bli så i de følelsene med bruddet. (...). Når vi prøver å få fokuset ned på barna, så kan vi kanskje parkere litt de der vonde følelsene, i hvert fall en stund da*» forteller hun. Hun forteller også at hun, gjennom å benytte seg av denne teknikken, opplever at barnet trer mye tydeligere fram i

rommet. En annen visualiserings-og-konkretiserings-teknikk som flere av mine informanter benytter seg av for å minne foreldre på barna sine er at de ber foreldrene om å vise bilder av barna sine. Også snakker meklerne med foreldrene om barnet og stiller spørsmål om barnets personlighet og om hva de tenker er viktig for barnet. «*Da ser du at tårene kommer (...) Alle elsker jo barna sine, og de vil dem bare det beste*» forteller en av informantene.

Det kan virke som om foreldrene føler seg ivaretatt når de erfarer at barna er trygge sammen med mekler. Foreldrene kan da senke skuldrene i visshet om at barna ikke utsettes for unødvendig stress. En informant forteller om en mekling hun har hatt som illustrerer dette godt, der en mor var skeptisk til å ha med sin ni år gamle datter til mekling, da hun (moren) oppfattet datteren som veldig sjenert. Hun (moren) hadde gjentatte ganger opplevd at datteren ikke turte å si fra direkte til foreldrene om ting som plaget henne, og at hun (datteren) klagde i etterkant til den andre forelderen. Med dette i bakhodet tenkte moren at det kanskje ville bli en for stor påkjenning for datteren å delta på mekling. Det ble likevel forsøkt at mor og datter skulle delta sammen på mekling, og dette gikk faktisk overaskende bra for datteren: «*(...) Vi så at moren hele tiden presiserte for datteren at «du må huske at du ikke må føle deg presset til å fortelle noe hvis ikke du vil», og da så vi at datteren ble nesten litt lei og litt irritert på moren, også sa hun til moren «Ja, men mamma, slapp av! Jeg vil faktisk prate!», og jeg tror dette handlet om at vi kunne tilby trygge rammer for å kunne åpne seg og snakke med oss*».

Det kan videre virke som om det faktisk at foreldrene får et eget fritt rom, der de kan få luftet det de har på hjertet uten å bekymre seg for at barna blir ille berørt av det som måtte komme fram, også bidrar til at foreldrene føler seg ivaretatt. Det benyttes flere metoder og teknikker i forbindelse med foreldresamtalene ved de respektive kontorene jeg har besøkt, og kontorene har noe ulik praksis, men det som er likt er at samtlige av informantene jeg har intervjuet forteller at de, når foreldrene er uenige, eller er i konflikt, forsøker å nøste opp i konflikten og/eller uenighetene. Som en informant forteller: «*Vi forsøker å pakke ut denne usikkerheten, finne ut hva bunner usikkerheten i*». På samme måte som meklerne tar en temperaturmåling på barnas følelses/lidelsestrykk når de snakker med barn i barnesamtaler, tar de også en slik temperaturmåling på foreldrene når de snakker med foreldrene i foreldresamtalene. Som en av mine informanter uttaler «*Jeg tar et nytt skifte, og det er sånn at jeg spør foreldrene «Hvordan går det med dere da?», sånn at jeg tar en liten temperaturmåling på følelses... lidelsestrykket deres, hva slags brudd det er*». Hun legger vekt på at det er viktig å skape ro og bruke god tid: «*Hvis folk er veldig utenfor, så sakker jeg tempoet, sånn at det ikke*

skal bli noe stress i rommet. Da gir jeg den roen på at vi har god tid. (...). Også går vi gjennom ett par lag».

Hun understreker videre at det som på overflaten kan se ut som en konflikt, kanskje til og med også høykonflikt, egentlig ofte er uttrykk for noe annet, noe underliggende i foreldrene, som ligger og ulmer under overflaten, og som kommer til uttrykk som konflikt eller høykonflikt: *«Jeg tenker at konflikt, og ikke minst høykonflikt, i beste fall er en samlebetegnelse, en overskrift på en fastlåst situasjon, der posisjonene har låst seg veldig, og foreldrene kan ha fått et slags fiendebilde av hverandre. Men mitt utgangspunkt er at alle foreldre, de vil det beste for barna sine, og når man da lurere på om den andre løser foreldreoppgaven godt nok, så blir man urolig, man blir redd, og det begynner å skje ting. Man begynner å skape den andre, etter hvert, om til en fiende. Men ikke med en gang. Man har en uro i bakhånd, tar far, tar mor, godt nok vare på ungen min?».* I slike tilfeller kan nøkkelen, om vi skal tro min informant, være følgende *«(...) Vi skal løse opp i det ordet konflikt, og spørre «Hva er det som står på spill?» og «Hva er det dere er så bekymra for?» (...) Du skal vise ro, du skal vise håp, og du skal tenke at du har god tid (...)».*

Aksept og anerkjennelse foreldrene imellom når det kommer til hverandres følelser, tanker og bekymringer er også et mål som meklerne jobber for. Én informant forteller for eksempel følgende: *«Det er mange saker vi har der vi tenker at her kan det være vanskelig å få til noe. Det er så høyt konfliktnivå, så uansett hva den ene sier så vil ikke den andre gå med på det for eksempel, og hva handler det om? Er det krenka følelser, eller er det noe annet? (...). Vi har ofte her på kontoret at det er høye stemmer. Det er ikke sånn at det er vi redde for, men det er noe med at hvordan hjelpe dem (foreldrene) å regulere seg sånn at du kan klare å lytte, og klare å sette deg inn i den andre og forstå hvorfor det er så viktig for den andre».*

To av informantene forteller at kontorene de representerer tilbyr kurs til foreldre. En av disse informantene har selv foredratt på slike kurs. Hun forteller at hun har holdt tre kurs den siste uken, før jeg intervjuet henne, nemlig 1) sinnemestringskurs, som er rettet mot foreldre som har problemer med å regulere sine følelser, 2) et kurs som heter fortsatt foreldre, som handler om hvordan foreldre kan jobbe for å opprettholde foreldrerollen etter samlivsbruddet, og til slutt 3) et bufferkurs, som retter seg mot situasjoner der det er mye gnisninger mellom foreldrene, og der målet er å finne noe som kan roe ned disse gnisningene, og forhindre at disse gnisningene sporer av. Én av mine informanter kunne også fortelle at kontoret han representerer

kan tilby foreldre og barn et kursopplegg som heter «hjem, kjære hjem», som retter seg mot de sakene der det er vold i bildet. Han forteller at en del av kursopplegget er at barna kan fortelle til mekler hvordan det oppleves å være vitne til, eller utsatt for vold, og at denne informasjonen videreformidles til den av foreldrene som er utøver av volden. Han forteller at barn ofte har sterke fortellinger, som ofte gjør sterkt inntrykk på foreldrene. Han forteller også at han ofte observerer at det virker terapeutisk på barna å få lov til å fortelle hvordan de opplever volden i hjemmet, og at voldsutøver får høre dette. Bevitnelsen av at voldsutøver reflekterer over barnets utsagn virker tilsvarende terapeutisk på barna, mener han.

I forrige seksjon så vi at samtlige av informantene snakker om at de har innført halvårsevalueringer på sine kontor. På samme måte som man kan tenke at dette bidrar til å ivareta barna i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd, kan man tenke på disse halvårsvalueringene som et tiltak for å ivareta foreldrene over tid. Gjennom slike reevalueringer kan man ta tak i gryende problemstillinger før de spinner ut av kontroll. Dette kan tenkes å bidra til å skape trygghet også hos foreldrene.

Vi har nå sett at informantene er opptatte av ivaretagelse. Men til tross for at kontorenes praksis i stor grad bidrar til å ivareta både barn og foreldre, opplever kontorene en del barrierer knyttet til sin praksis. Disse skal vi se på i det følgende.

5.2.4. utfordringer og dilemmaer knyttet til eksisterende praksis

Et av målene mine med denne oppgaven var å finne ut hvilke eventuelle barrierer som kan stå i veien for barns deltakelse i mekling. Dette for å kunne bevege meg inn på en diskusjon i forhold til hvordan man kan finne veier rundt barrierene. Således har en naturlig del av intervjuene nettopp dreid seg om informantenes refleksjoner rundt dette. Informantene reflekterer over flere forhold eller faktorer som kan vanskeliggjøre barns deltakelse i mekling. En av disse er konfliktnivået, eller graden av uenighet mellom foreldrene (se underoverskriften *ivaretagelse av foreldrene* for et tilbakeblikk), og det faktum at foreldrene ikke vil ha med barna på mekling. Informantene ramser opp flere kjente problemstillinger som har med nettopp dette å gjøre. En informant forteller eksempelvis at hun ofte møter foreldre som kjemper om hvilken dag meklingen skal være på: «*De vil ha det på en dag der barna er hos seg, sånn at dem kan følge dem hit da, for ellers tenker dem... i form av at den andre påvirker. Det er ikke uvanlig at vi får høre det at «ja... nei, neste gang du skal snakke med barna må det bli på en dag de er hos meg».* Og jeg tenker sånn: *Åh, nei! Dette er jo ikke bra! For tenkt at... Nei, altså, det er*

noe med både tilliten og hvordan du tenker om den andre og... Og hvordan er det for de barna?».

Så godt som samtlige av informantene forteller at en annen kjent problemstilling er at den ene forelderen ønsker at barnet skal være med på mekling for å lufte det han/hun har på hjertet med tanke på samlivsbruddet til foreldrene, mens den andre forelderen er skeptisk og sier nei til at barnet skal delta. Ettersom det er et premiss for meklingene at begge foreldrene må være enige om at barnet skal være med på meklingen, er dette en barriere som potensielt kan hindre barns deltakelse i mekling. Meklerne har som kjent ikke mandat til å kunne pålegge foreldrene å ta med barna til mekling. Informantene forteller at de ofte må gå flere runder med enkelte foreldre og motivere disse til å ta med barna. Ofte lykkes de etter hvert, om de så ikke lykkes med å få barnet med helt fra starten av. Det ligger med andre ord fortsatt en sentral samfunnspolitisk utfordring i dette med å få foreldrenes samtykke til å ta med barna til mekling, for som en av informantene sier: *«Det er ikke sånn at det (ifølge loven) er obligatorisk å ta med barn. Det kunne jeg ha ønsket, men det er ikke det».* Hun mener imidlertid at det sannsynligvis ville vært enklere å få med barn til mekling, dersom det var obligatorisk at barn skal delta. *«Dette er bare forskriftsarbeid»* mener hun, og legger til: *«Jeg tenker ikke sånn at de (foreldrene) ikke skal få meklingsattest hvis ikke barn møter, men det skulle vært et sterkere verb i forskriften, for nå er det veldig uklart. Nå er det bare at dem (barna) skal høres, og dem skal si sin mening og sånn, det er veldig uklart: Er det foreldrene som skal høre barna, eller er det meklerne? Og jeg tenker at det skulle vært tydeligere i forskriften».*

Fire av fem informanter representerer familievernkontor som tilhører relativt store fylkeskommuner. Én av informantene representerer imidlertid et familievernkontor som tilhører en noe mindre fylkeskommune sammenlignet med de andre. Hun forteller derfor om en del praktiske barrierer som potensielt kan hindre barns deltakelse. Hun nevner eksempelvis at *«Det er jo øykommuner. Vi har kommuner som er liksom en times reisevei unna».* En ringvirkning av dette er som hun sier at: *«Å få fri fra skolen for eksempel, det kan jo være en sånn praktisk barriere da, at de (barna) får fravær og sånn».* Man kan også tenke seg at det vil være utfordrende for enkelte foreldre med vanlige dagtidjobber, som tilhører utkantkommuner, med en times reisevei eller mer til familievernkontoret, å få fri fra jobb for å komme til mekling, når familievernkontorene i gjennomsnitt har en åpningstid fra 08.00 til 16.00. *«Da prøver vi å legge opp timene sånn at det enten er tidlig på morgenen eller seint på ettermiddagen»* forteller informanten. Hun forteller også at kontoret hun representerer har et godt samarbeid med de

kommunale helsestasjonene, slik at det er mulig for de som tilhører utkantkommune å reise til de lokale helsestasjonene i stedet for å avse en times reisevirksomhet eller mer for å komme til familievernkontoret. For å ta en lite tilbakeblikk, så vi også at resultatene fra spørreundersøkelsen viste at det er en signifikant sammenheng mellom kommunestørrelse og de ansattes holdninger til barns deltakelse i mekling. Det kan tenkes at denne forskjellen i holdninger på tvers av størrelsen på familievernkontorene skyldes at større kontor får til mer og har mindre barrierer forbundet med størrelsen på kontoret.

En annen potensiell barriere for barns deltakelse, som ikke nevnes direkte, men som likevel kommer fram mellom linjene i datamaterialet, er graden av og kvaliteten på det tverrfaglige samarbeidet mellom familievernkontorene og de øvrige instanser som er inne i de vanskeligste sakene. Hvis vi løfter blikket fra barns deltakelse internt på familievernkontorene, og over på de vanskelige sakene, der familiene også er i kontakt med øvrige instanser som for eksempel barnevern, psykiatritjenesten, sosialtjenesten, rettsvesenet og så videre, så er det mulig å tenke seg at kvaliteten på samarbeidet instansene imellom vil ha konsekvenser for barns deltakelse og hvorvidt barnet, og i neste rekke foreldrene, blir tilstrekkelig ivaretatt. Samtlige av informantene jeg har intervjuet forteller at de er fornøyde med det tverrfaglige samarbeidet med instanser som barnevern, BUP, helsetjenesten, rustjenesten, politiet og så videre. Det er likevel mulig å spekulere i hvordan det tverrfaglige samarbeidet mellom de øvrige regionale familiekontorene og øvrige instanser som er inne i vanskelige saker er, og man kan tenke seg at lav grad av samarbeid, eller rett og slett mangel på samarbeid, kan være en potensiell barriere for barns medvirkning, samt at det påvirker til hvilken grad barnet blir tilstrekkelig ivaretatt i de respektive sakene.

Fire av informantene forteller også at de opplever at de har et godt samarbeid med rettsvesenet, og at de ofte samarbeider med advokater til det beste for familiene i de bosted-og-samværssakene som vurderes inn til domstolene. Én informant forteller imidlertid om det hun opplever som mangel på samarbeid med rettsvesenet. På mitt spørsmål om hvorvidt domstolene tar meklernes vurderinger av barns beste med i beregningen når de skal vurdere bosted-og-samværstvister, svarte hun ganske enkelt: *«Du, det lurere jeg også på! For at det er sjelden vi blir kontakta for å høre hva vi har gjort og sånn. Ofte så kan jo vi ha lang kjennskap til familien og sånn. Men det er veldig sjelden. Jeg har aldri opplevd at advokaten har kontakta oss og lurt på hva vi har prøvd å få til og sånn»*. Man kan, på denne måten, potensielt tenke seg at et godt samarbeid mellom mekler og advokat, før dommeravgjørelsen foreligger, vil bidra til at barnets

ønsker og behov får mer tyngde i den endelige dommen, sammenliknet med dersom et slikt samarbeid ikke har funnet sted, og dette har igjen med kvaliteten på barns ivaretagelse å gjøre. Én av informantene forteller om et opplegg de har i familieverntjenesten i Sverige, der meklerne følger saker helt inn i retten, og videre fortsetter å følge saken fram til dommerforhandlingen. Hun reflekterer litt rundt at man kunne tenkt seg en slik ordning også i Norge, men har imidlertid liten tro på en slik endring vil skje med det aller første.

Informantene forteller videre at det i løpet av Februar 2018 skal iverksettes et differensieringsvedtak. Dette er initiert fra Barne-og-familiedirektoratet. Hensikten med vedtaket er å kategorisere de sakene som familievernkantorene mottar etter konfliktnivået i sakene. De «milde» sakene, der foreldrene er relativt enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær, skal tilhøre kategori A. Kategori B skal inneholde de sakene med et moderat konfliktnivå, mens høykonfliktsakene skal tilskrives kategori C. Vedtaket skal i praksis fungere på den måten at den som ringer og bestiller mekling, vil bli stilt noen spørsmål knyttet til relasjonen til ekspartner. Ekspartner mottar så en telefon fra familievernkantorenes merkantile, og mottar da de samme spørsmålene, så sammenlignes svarene i et kategoriseringsskjema. Det eksisterer noe kontrasterende holdninger knyttet til dette differensieringsvedtaket blant mine informanter. To av informantene virker å være positive til vedtaket, mens to av de øvrige informantene er skeptiske til vedtaket. En av informantene som er skeptisk til vedtaket sier: *«Jeg ønsker meg at barn skal være med i alle løpene, og at i A og B, så skal de være med i første time. Også får det være en vurderingssak i C-sakene om de skal være med i første, eller andre eller tredje»*. Mellom linjene her kan man muligens lese en bekymring knyttet til at barn kanskje vil bli holdt utenfor meklingen i C-sakene over lengre tid før de får slippe til og si sin mening om saken. Utfra min tolkning faller det seg derfor naturlig også å vurdere differensieringsvedtaket som en potensiell barriere for barns fremtidige deltakelse i mekling. Dette vil bli videre utdypet i oppgavens drøftingsdel, som følger etter oppsummeringen av funnene fra intervjuene.

5.2.5. Oppsummering

Vi har til nå altså sett hvordan lederne og meklerne på noen av familievernkantorene med best practice tenker rundt barns deltakelse i mekling, og hvordan de aktivt har jobbet for at barn skal få sin rettmessige plass i meklingen. Vi har sett at det har pågått et iherdig pionerarbeid for å sikre hensiktsmessig ivaretagelse av både barn og foreldre i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd, og vi har sett at dette pionerarbeidet langt på vei har gitt positive resultater hva barns deltakelse i mekling ved samlivsbrudd angår. Barneprosenten ved kontorene har gått opp etter at dette pionerarbeidet ble iverksatt, og informantene jeg har intervjuet er stolte av sin praksis. Vi så imidlertid at det var forskjeller på tvers av kontorene knyttet til hvor høy barneprosenten var. Dette bekrefter at det finnes store regionale og kanskje også fylkeskommunale forskjeller knyttet til barneprosenten ved de forskjellige familievernkantorene i Norge. Det er grunn til å anta dette fordi dette kommer fram både i SSB's statistikker, i min spørreundersøkelse, og igjen blant datamaterialet fra intervjuene jeg har foretatt. Vi har også sett at kontorene til tross for sine gode intensjoner, opplever en del barrierer i forhold til å få barn med i mekling og sikre at disse barna blir ivaretatt på tilstrekkelig vis. Som vi har sett har informantene mange interessante refleksjoner rundt hvordan disse barrierene kan jobbes med. De (informantene) har også mange interessante fremtidsvisjoner:

Utover at små-BIM-modellen skal lanseres, forteller informantene at noen sentrale satsningsområder innen familievernet framover vil være kompetanseheving knyttet til vold, rus og høykonflikt. Kontorene vil også jobbe kontinuerlig framover med styrking og videreutvikling av barnehøringsmodellene. En av informantene kunne fortelle at kontoret hun representerer skal få nye lokaler i løpet av 2018, med venteværelse og meklingsrom tilpasset barn. Samtlige av informantene fortalte, som vi så, at kravet fra direktoratet i 2017 var at barneprosenten skulle opp på 25%. De fortalte videre også at de har inntrykk av at kravene vil øke ytterligere de kommende årene. Informantene tror at nøkkelen til suksess i forhold til økt barneprosent, utover allerede nevnte forhold, kan være et godt innsalg av barnehøringsmodellene og en faglig holdning innad på kontorene der man er positiv til barns deltakelse, der man tør å være kreativ og løsningsorientert, og der man tør å være ærlig og direkte med foreldrene.

Innledningsvis i oppgaven bygget jeg opp en forventning hos leseren om at jeg skulle begi meg ut på en diskusjon i forhold til hvordan familievernnet tilrettelegger for barns deltakelse i mekling. Denne forventningen tenker jeg å følge opp ved å diskutere hva som fungerer bra med den eksisterende meklingspraksisen kontorene med best practice har i dag, hva andre familievernkontor kan lære av disse kontorene, og hva som behøves av tiltak for å forbedre meklingspraksisen på landsbasis. Dette vil jeg, i det følgende, på neste side, diskutere med utgangspunkt i og opp mot eksisterende teori og empiri på området, samt funn fra egen forskning.

Kapittel 6: Diskusjon

Vi har kommet et stykke videre siden tidlig på 2000-tallet hva barns deltakelse i mekling angår. Fra at barn så godt som aldri deltok i mekling tidligst på 2000-tallet, hadde vi på landsbasis i 2016 en barneprosent på 9,3%. Vi beveger oss framover, men om vi tolker barneprosenten opp mot det totale antall saker familievernnet har i løpet av et år, ser vi at barn fortsatt er utelatt fra meklingen i 90,7% av sakene. Nå foreligger det krav fra departementet om at barneprosenten skal forhøyes ytterligere. Kravet for 2017 var at barneprosenten på landsbasis skulle opp på 25%. Vi må vente i spenning noen måneder til før tilgjengelige statistikker for barneprosenten for statistikkåret 2017 er tilgjengelige, ettersom disse statistikkene ikke kommer før rundt september 2018, altså etter at denne masteroppgaven er ferdig skrevet, innlevert og mulig også publisert. Statistikkene fra statistikkåret 2016, som ble publisert i september 2017, viste en barneprosent på landsbasis på 9.3%. På landsbasis må barneprosenten altså ha økt med 15.7% for at målet om 25% deltakelse av barn i meklinger skal være nådd. Som vi så i kapittel 5 viser mine kvantitative forskningsfunn at barn deltar i 14-50% av meklingene i forbindelse med de «milde sakene», og i 0-50% av meklingene i de konfliktfylte sakene. Dette tyder på at noen av familievernkontorene i landet vårt har klart å nå målet fra direktoratet om 25% deltakelse av barn i sine meklinger, mens andre kontor fortsatt har en vei å gå før målet er nådd.

Store regionale og fylkeskommunale forskjeller knyttet til barneprosent

Som vi så både i SSB's statistikker, funnene fra spørreundersøkelsen, og igjen i funnene fra intervjuene jeg har foretatt, er det store regionale og fylkeskommunale forskjeller når det kommer til barneprosenten ved de forskjellige familievernkontorene i Norge. Det er også forskjeller knyttet til barneprosenten mellom kontor som tilhører samme region. Det er, som vi har sett, flere forhold som virker inn på hvorvidt meklere har med barn i mekling. Blant disse er konfliktnivået mellom foreldrene, de tidsressursene det enkelte kontor har, hvorvidt kontoret lykkes med å motivere foreldrene til å ta med barna til mekling, samt hvorvidt kontorene har nok kunnskaper når det kommer til å snakke med barn i forbindelse med mekling ved samlivsbrudd. Herunder er kvaliteten på opplæring av de ansatte av avgjørende betydning. Mekleres og ledes generelle holdninger til barns deltakelse i mekling er selvsagt også avgjørende for barns deltakelse, og disse holdningene formes som vi har sett i kapittel 5 blant annet gjennom utdanning, arbeidserfaring og kursdeltakelse. Ergo bidrar jevnlig påfyll av kunnskap knyttet til barns deltakelse i mekling til positive holdninger knyttet til barns

deltakelse. Det kan utfra mine kvantitative funn se ut som de største kontorene har de mest positive holdningene til barns deltakelse i mekling, men dette henger trolig sammen med at større kontor har andre ressurser enn de mindre kontorene.

Noen kontorer, slik som de kontorene jeg var i kontakt med i forbindelse med mine intervjuer, har utviklet en «best practice» hva barns deltakelse i mekling angår. To av kontorene ligger på topp i forhold til barneprosent, med barneprosenter på henholdsvis 25% for det ene kontoret, og over 50% for det andre kontoret. Disse kontoene har nådd målet fra direktoratet knyttet til barneprosenten. Mye av grunnen til at disse kontorene har en høy barneprosent er at de selv har stått i spissen for å utvikle meklingspraksisen i en mer positiv retning hva barns deltakelse angår. Disse kontorene har som vi så utviklet egne modeller for å ha med barn i mekling, som i stor grad er blitt adoptert av andre kontor, blant annet av det tredje kontoret jeg var i kontakt med i forbindelse med mine intervjuer. Dette kontoret hadde, som vi så, en lavere barneprosent, på henholdsvis 10-15% som ligger noe nærmere landsgjennomsnittet, men likevel litt over. Dette kontoret har, i tillegg til å ha adoptert elementer fra barnehøringsmodellene i sin egen meklingspraksis, vært løsningsorientert når det kommer til å finne gode verktøy for å ha med barn i mekling.

Noen av de faktorene som informantene jeg har intervjuet mener bidrar til at kontorene de jobber på i stor grad lykkes med sin praksis i forhold til å få med barn til mekling, er at de i første rekke har en veldig positiv holdning til barns deltakelse og en positiv holdning knyttet til å både utvikle og finne verktøy som gjør det mulig for barn å delta i meklingen uten at de tar skade av det. Alle disse tre kontorene kan, som vi så, også tilby familiene kurs og samtalegrupper, samt oppfølgingstimer etter et halvt år. Dette utviser en inkluderende holdning utad til de familiene som tar kontakt med kontorene for mekling. Kontorene viser på en måte utad til familiene at «Vi er her, og vi bryr oss om dere». Barnehøringsmodellene og de øvrige verktøyene kontorene med best practice benytter bidrar i seg selv, i hvert fall til en viss grad, til å skape trygghet både hos barna og foreldrene som kommer til kontorene for mekling. Kontorenes merkantile (resepsjonistene/de som sitter ved kontorenes sentralbord) får spesialopplæring i, og har et særskilt ansvar for, å selge inn barnehøringsmodellene og kontorenes øvrige praksis til foreldre som ringer og bestiller mekling. I tillegg til barnehøringsmodellene og teknikker for å snakke med barn la informantene også, som vi har sett i kapittel 5, vekt på sosiomaterielle forhold, i form av barnevennlige omgivelser. To av kontorene har venterom og meklingsrom fylt med leker som innbyr til kreativ utfoldelse. Det

siste kontoret flytter inn i nye lokaler i år (2018), der det vil bli lagt vekt på å gjøre både venterom og meklingsrom barnevennlige. Baktanken med å ha slike barnevennlige omgivelser er trolig å skape en avslappet atmosfære rundt meklingen, slik at man ufarliggjør familievernkontorene for barna.

Men også kontorene med best practice opplever barrierer knyttet til å få barn med i mekling, og den største barrieren for barns deltakelse i mekling er fremdeles at foreldre ikke vil ta med barna sine til mekling. Vi skal derfor i det følgende diskutere hvordan foreldres vegring mot å ta med barn i mekling kan forstås. Vi skal også diskutere tiltak rettet mot å motivere foreldre til å ta med barn til mekling.

Foreldre vegrer seg for å ta med barn i mekling – Hvordan kan vi forstå dette?

Foreldres skepsis mot å ta med barn til mekling kan til en viss grad forstås ut fra teorien om det sårbare barnet, som det ble referert til i kapittel 3. Ut fra en oppfatning om at barna allerede befinner seg i en sårbar situasjon, i forhold til at barna er vitner til foreldrenes konflikter, og/eller fortsatt er usikre på hvordan de skal takle sin nye situasjon etter foreldrenes samlivsbrudd, tenker noen foreldre at det å ta med barnet til mekling kan utsette barnet for ytterligere uønskede belastninger. De anser det dermed som sin plikt å skåne barnet fra disse belastningene. Vi så i kapittel 5 at flere av meklerne jeg intervjuet fortalte om konsultasjoner med foreldre, der en slik tankegang kom fram. Spesielt i forhold til de konfliktfylte sakene syntes denne tankegangen å være utbredt. I kapittel 3 trakk jeg fram Ruuds teori om at noen foreldre kan overføre sin egen usikkerhet til barna. Ut fra denne teorien kan noen foreldre tenke på denne måten i forhold til å ta med barna sine til mekling: «Dette føles ubehagelig for meg, derfor er det sannsynlig at det også vil føles ubehagelig for barna mine, derfor vil jeg ikke ha med barna mine til mekling». Denne typen tankegang kan være vanskelig å oppdage, men kan, teoretisk sett, bidra til å forklare hvorfor noen foreldre vegrer seg for å ta med barna til mekling.

Ruuds antakelse om at noen foreldre anser det som unødvendig at en profesjonell snakker med barna om hvordan barnet har det i en vanskelig situasjon, kan vi imidlertid finne igjen i presentasjonen i mitt kvalitative datamateriale i kapittel 5. Vi så at en vanlig innvendig mot å ta med barna på mekling er at foreldrene allerede er enige når det kommer til spørsmål knyttet til bosted og samvær med barnet. Noen foreldre er, som vi så, av den oppfatning at samlivsbrudd er et voksenanliggende, og de mener at det er de voksnes ansvar å komme fram til en løsning som er til det beste for sine barn, og de tenker i forlengelsen av dette at så lenge

de er enige om hvor barnet skal bo fast etter samlivsbruddet og hvordan samværet med foreldrene skal være, så er det ikke noe poeng i at meklerin snakker med barna. Meløe (1997, gjengitt i: Strandbu, 2011, s. 53) har en passende teori til problematikken med at foreldre enten vegrer seg for å ha med barn, eller tenker at det å ha med barn i mekling er unødvendig. Han viser til tre blikk som på hver sin måte handler om å se eller ikke se andre, nemlig det kyndige, det ukyndige, og det døde blikket.

Å anvende *det kyndige blikket* innebærer at man stoler blindt på sin egen erfaring og sin egen fortrolighet med den andres opplevelsesverden, uten at man sjekker opp med den andre at ens egen oppfatning faktisk stemmer (Meløe, 1997, gjengitt i: Strandbu, 2011, s. 54). Dette stemmer godt med Ruuds antakelse om at noen foreldre kan projisere sin egen redsel på barna sine. Et klart eksempel på at foreldre benytter et «kyndig» blikk på sine barn er når de sier at de ikke vil ha med barna sine til mekling fordi de er uenige og krangler.

Det døde blikket innebærer at en ikke ser alt som er å se, og samtidig heller ikke har noen mistanke om at man ikke ser alt som er å se. Man anerkjenner ikke eksistensen av det man ikke ser (Meløe, 1997, gjengitt i: Strandbu, 2011, s. 54). Dette er forenlig med Ruuds antakelse om at enkelte foreldre tenker at det er unødvendig at profesjonelle voksne snakker med barn om hvordan barn har det. Et klart eksempel på at foreldre kan ha et dødt blikk på sine barn, er, som en mekler nevnte, når foreldre krangler om hvilken dag meklingen skal være på, fordi de vil ha det på en dag der barnet er hos seg. Et annet eksempel på at foreldre benytter et dødt blikk på sine barn er når de tenker at de har løst barnets situasjon når de har lagd en samværsavtale. Noen foreldre vil ikke blande barnet inn i det de anser som «sin egen prosess», men med dette glemmer de at barnet også er tungt involvert og berørt av den samme prosessen.

Som en kontrast til det kyndige og det døde blikket innebærer det å anvende *det ukyndige blikket* å akseptere at vi ikke har de samme erfaringene som den andre, og at dette medfører at vi ikke umiddelbart kan forstå det samme som den andre. Vi må derfor jakte på den andres perspektiv, og vi må vise et engasjement for den andre (Meløe, 1997, som referert i Strandbu, 2011, s. 53). Når meklere spør barn, i forbindelse med barnesamtaler, hvordan barnet har det, og hva barnet ønsker seg og har behov for, kan dette tolkes som et eksempel på at meklerne anvender et «ukyndig» blikk på barna og går på jakt etter barnets perspektiv på sin egen situasjon - et perspektiv som tidligere er blitt undervurdert, men som nå ser ut til å ha fått større oppmerksomhet innenfor familievern og også politisk. Meløes teori om det ukyndige

blikket styrker også teorien om det kompetente barnet, som ble presentert i kapittel 3. Meløes teori om det kyndige blikket bidrar også til å styrke Ruuds poeng fra kapittel 3 om at alle barn er unike og at selv om vi som enkeltindivider i et samfunn kan ha erfaringer som objektivt sett ligner på hverandre i objektive trekk, er de subjektive erfaringene som hver og en av oss bærer inni oss individuell. Derfor er det så viktig at foreldre som er fastlåst i perspektivet på det sårbare barnet, og som i forlengelsen av dette benytter det kyndige eller det døde blikket på sine barn får hjelp til å bytte perspektiv, slik at de kan se barna sine.

Hvordan endre foreldres holdninger, slik at de blir mer positive til å ta med barna til mekling?

I mitt datamateriale, både det kvantitative, så vel som det kvalitative, kom det fram flere gode refleksjoner rundt hvordan man kan jobbe videre i fremtiden med å motivere foreldre til å ta med barna til mekling. Flere av respondentene som har besvart min spørreundersøkelse har, som vi har sett, lagt vekt på informasjonskampanjer og dekning i media av viktigheten av at barn deltar i mekling. Tanken er god, og tiltaket kan kanskje hjelpe et stykke på vei som et primærtiltak for å få med flere barn i mekling, men det må imidlertid samtidig påpekes at de forskjellige familievernkantorene har noe ulik praksis. Dette er blant annet en naturlig konsekvens av at de forskjellige kontorene representerer kommuner og fylker av ulik størrelse, og de minste kontorene har trolig ikke den samme kapasiteten til å få til det samme som de største ledende kontorene med best practice har fått til. Likevel måtte man utarbeidet noen felles retningslinjer for en slik informasjonskampanje eller mediedekning for at tiltaket skulle vært effektivt.

Men selv om man utviklet felles retningslinjer for hvordan en slik informasjonskampanje, eller en mediedekning skulle sett ut, må man spørre seg hvorvidt dette hadde nådd inn hos målgruppen. Ettersom vi i vår moderne verden bombarderes av store mengder informasjon daglig uansett hvor vi beveger oss, har vi kanskje utviklet en naturlig distanse mot informasjonskampanjer og medieoppslag, slik at denne typen informasjon ikke lenger treffes oss på den samme måten som for eksempel informasjon ansikt-til-ansikt fra en nær bekjent ville gjort? Her kunne man trukket inn flere psykologiske teorier som kan bidra til å forklare hvorfor akkurat dette er tilfelle. Den mest aktuelle teorien er kanskje teorien om confirmation bias, som jeg kort redegjorde for i kapittel 5, som sier at vi aktivt søker informasjon som stemmer overens med våre forforståelser, og overser informasjon som bryter

med forforståelsene våre. Å bli bombardert med informasjonskampanjer og medieoppslag om hvor bra det er for barn å delta i mekling, når vi selv kjenner at vi ikke vil utsette våre barn for noe vi selv føler vil være en påkjenning for barna våre, vil derfor, med stor sannsynlighet ikke nå inn, ettersom denne informasjonen blir for fjern for oss. Vi tar ikke inn informasjonen fordi den skaper ambivalens for oss. Men dersom vi møter mennesker ansikt til ansikt som utfordrer måten vi tenker på, blir dette nærmere for oss, og dermed har dette en større psykologisk innvirkning på oss (Hogg & Vaughan, 2011).

Et annet tiltak som ble nevnt i mitt datamateriale (både det kvantitative og det kvalitative) for å få flere barn med i mekling var at regjeringen fortar endringer i forskriftsarbeidene som gjelder barns deltakelse i mekling. Begrunnelsen for et slikt ønske er at lovteksten i dag er uklar i forhold til hvem som skal høre barna, og hvordan dette skal foregå. Trolig kan dette forklare, i hvert fall et stykke på vei, hvorfor det er så store forskjeller i barneprosenten blant de forskjellige kontorene. Når vi også vet at holdningene til barns deltakelse er sprikende blant de ansatte ved de forskjellige kontorene, kan dette ha noe å gjøre med at lovteksten er uklar, og at den dermed tolkes ulikt blant de som skal forholde seg til den. Derfor vil det naturligvis være noen meklere som mener at det å høre barn er foreldrenes ansvar, mens andre meklere tar på seg dette ansvaret selv. Man ender i praksis da opp med to motpoler av kontrasterende holdninger. Hvorvidt en forskriftsendring ville utjevnet disse motpolene er vanskelig å spå. Trolig ville det eksistert kontrasterende holdninger uavhengig av hvordan lovteksten så ut, ettersom holdninger er noe som er dypt forankret i oss mennesker, og noe som er vanskelig å endre, og disse holdningene ville trolig uansett ha påvirket barns deltakelse i mekling ved de forskjellige kontorene i større eller mindre grad, men det er samtidig vanskelig å argumentere for at en innføring av obligatorisk deltakelse av barn i mekling ikke ville bidratt til en større andel av barn ved kontorene.

Men selv om det kan argumenteres for at våre holdninger er dypt forankret i oss, og dermed utfordrende å endre, viser mine kvantitative funn fra kapittel 5 at holdningsendring ikke er umulig. Som vi så, kom det fram at de med lengst utdanning og erfaring hadde mest positive holdninger knyttet til barns deltakelse i mekling. Vi så også at kursdeltakelse trolig bidrar til å snu holdningene til barns deltakelse i ulike saker i en mer positiv retning. I forlengelsen av dette vil jeg også påpeke at informantene jeg intervjuet har den faktoren til felles at de alle har en lang barnefaglig utdannings- og yrkesbakgrunn. Dette bidrar selvsagt, i kombinasjon med jevnlig faglig påfyll i form av kurs, til at kompetansen knyttet til å snakke med barn er høy.

Kommer man rett fra et bachelorstudie og inn i praksis ved et familievernkontor, uten barnefaglig ballast i ryggsekken, kan man kanskje kjenne seg usikker når man skal vurdere barns deltakelse i komplekse saker, og terskelen for å anvende «føre var»-prinsippet kan være lavere enn for de med mer barnefaglig ballast.

Selv om en forskriftendring trolig kunne bidratt til å øke barneprosenten ved familievernkontorene, kan det diskuteres hvorvidt en slik lovendring ville virket motiverende på de barna som i utgangspunktet er skeptiske til deltakelse i mekling og de foreldrene som er redde for å ta med barna sine til mekling. Det er vanskelig å diskutere rundt en mulig forskriftendring når det ikke foreligger noe konkret skriftlig forslag knyttet til hvordan forskriftsendringen skulle sett ut, men det som går igjen i mitt datamateriale (både det kvantitative og det kvalitative) er at meklerne og lederne ønsker seg en tydeliggjøring i forskriften i forhold til hvem som skal høre barnet – foreldrene eller meklerne. Det fremmes også ønske om et sterkere verb i forskriften knyttet til barns deltakelse, eventuelt fra bør til skal. Samtidig påpeker respondentene og informantene at ønsket om en forskriftendring ikke må forveksles med at det skal innføres en plikt overfor barn til å delta i mekling. Hvis barn ikke ønsker å delta, skal man ikke tvinge dem. Ønsket om en forskriftsendring kan i beste fall tolkes som en sterkere oppfordring til foreldre om å ta med barna sine til mekling når barna selv ønsker å delta.

Et interessant funn fra mitt kvalitative datamateriale er imidlertid at kun ett av kontorene som jeg var i kontakt med i forbindelse med intervjuene nevnte at de som hovedregel inviterer barn med i mekling allerede fra første time i alle typer saker, også i høykonfliktsaker. Dette er også det kontoret som har høyest barneprosent (over 50%) av de tre kontorene jeg var i kontakt med. Kan det utfra dette tenkes at en skeptisk holdning til å ha med barn i mekling i første time der det er høykonflikt, bidrar til å senke barneprosenten, fordi man drøyer i det lengste med å ta barn med i meklingen i disse sakene? Burde man innføre en regel ved alle familievernkontorene i landet om å invitere barn med allerede i den første meklingstimen uansett konfliktnivå?

Teoriene om det sårbare versus det kompetente barnet kan også trekkes inn i forhold til problemstillingen om barn skal inviteres med allerede i den første meklingstimen i konfliktsakene. Det kan spekuleres i hvorvidt en grunnholdning om at barn er sårbare individer som må skjermes fra konflikt bidrar til at enkelte familievernkontor ikke inviterer barn inn til den første meklingstimen i høykonfliktsaker, mens en grunnholdning om at barn er kompetente individer som takler å fortelle meklere om hvordan de opplever foreldrenes konflikter bidrar til at andre familievernkontor velger å faktisk invitere barn med allerede til den første meklingstimen, selv om det er høykonflikt. Det må imidlertid påpekes at teoriene er analytiske ytterpunkter, og at de fleste, foreldre som meklere, som ledere for familievernkontor, sannsynligvis vil befinne seg et sted mellom disse to ytterpunktene.

Som vi har sett, snakket informantene fra kapittel 5 om at det fra februar 2018 skal innføres et differensieringsvedtak ved alle landets familievernkontor, som skal fungere på den måten at alle saker som kontorene mottar vil bli kategorisert etter konfliktnivå allerede før familiene kommer til kontoret for mekling. Selv om det kanskje kan tenkes at meklere med dette kan spare tid knyttet til å nøste opp i konflikter mellom foreldrene, kan man spekulere i hvorvidt dette differensieringsvedtaket er veien å gå med tanke på å få opp barneprosenten. Man kan også stille spørsmålsteget ved hvorvidt dette differensieringsvedtaket er forenlig med kravet fra direktoratet om at barneprosenten skal forhandles de kommende årene. Når det allerede er en problemstilling at noen meklere, og også ledere, som jobber på de forskjellige familievernkontorene i landet, er skeptiske til å ha med barn i mekling til den første meklingstimen i de vanskelige sakene der foreldrene er i konflikt med hverandre, må det kunne diskuteres hvorvidt dette differensieringsvedtaket bidrar til å forsterke denne skepsisen. Vi kan i det følgende spørre: Er differensieringsvedtaket et skritt fremover, eller ti skritt tilbake?

Innføringen av differensieringsvedtaket kan forstås som et tidsbesparende vedtak, der visjonen kan tenkes å være at meklere skal spare tid på konflikthåndtering, slik at de får mer tid til å hjelpe foreldrene med å lage en avtale knyttet til bosted og samvær med barna. Samtidig kommer det fram i mitt kvalitative datamateriale at det å fokusere på å lage en avtale når foreldrene er i sjokk-og-krisetilstand over samlivsbruddet er nærmest en umulig oppgave, rett og slett fordi foreldrene er så oppi samlivsbruddet og sine reaksjoner knyttet til dette, at annen informasjon ikke når inn. I tråd med dette vil jeg stille et litt ledende spørsmål: Skal man da stenge av for foreldrenes reaksjoner, og presse gjennom at de skal lage en avtale, for å spare tid? Som vi så i presentasjonen av det kvalitative datamaterialet mitt i kapittel 5, mente samtlige

av informantene at man, i de sakene der sjokket over samlivsbruddet er altoppslukende for foreldrene, må jobbe med konflikten først, før man kan snakke om å lage noen avtale. Nøkkelen er dermed, slik jeg tolker disse funnene, å gi foreldrene tid til å få samlet sine følelser, slik at de kan tenke rasjonelt, i stedet for å presse gjennom avtaleinngåing når foreldrene ikke er i stand til å tenke rasjonelt. Det sier seg vel egentlig selv at en samværsavtale bygget på irrasjonell tankegang ikke er noen god avtale for barnet. Dermed kan det argumenteres for at tidsbesparingsargumentet er lite holdbart i et virksomhetsperspektiv når det kommer til differensieringsvedtaket.

Husker du «Sofie» fra innledningskapittelet? Hennes historie, kombinert med casene fra kapittel 3 viser på mange måter hvor viktig det er at barn høres i forbindelse med mekling, og kanskje spesielt i de vanskelige sakene. I kapittel 3 dro jeg fram flere talsmenn som alle taler for at barn bør få et tilbud om å delta i mekling og en mulighet til å få si sin mening. Dette er spesielt viktig i konfliktsakene, ettersom konsekvensene av å ikke få delta når man ønsker det kan bli katastrofale. Når barn får et tilbud, får de muligheten til å takke enten ja eller nei. Barn som ønsker å delta bør bli møtt av voksne som viser en interesse for deres stemmer, og barn som ikke ønsker å delta bør møtes med forståelse og respekt for sin avgjørelse heter det i faglitteraturen (se f. eks. Ruud, 2011). Balansegangen kan være tricky, ettersom noen av de barna som sier at de ikke ønsker å delta i meklingen rett og slett har fått for lite eller feilaktig informasjon om hva deltakelse i mekling innebærer. Dette kom, som vi har sett fram i intervjuene jeg har foretatt. Disse barna må man da gjerne gå flere runder med for å «få dem på glid». Kunsten blir imidlertid å ikke pushe på for hardt for at disse barna skal delta, da dette kan virke mot sin hensikt ved at barna føler seg presset til å delta.

Som vi så i kapittel 5, var flere av mine informanter bekymret for at premissene for meklingen i for stor grad skal bli styrt av de voksne dersom man drøyer for lenge med å invitere barn inn til mekling. I forlengelsen av denne bekymringen vil jeg trekke inn mine refleksjoner rundt barneperspektivet, som jeg redegjorde for i kapittel 3. Mitt inntrykk er at barnets perspektiv før utpå 2000-tallet har havnet i skyggen av de voksnes perspektiv. Denne tendensen snudde imidlertid etter at det kom forskning som viste at barn ønsket å si sin mening i saker som vedrørte dem, og etter at barnehøringsmodellene kom på banen. Barnets perspektiv kom mer fram i lyset enn før, og det kom krav om at barnets stemme skulle få et avtrykk i samværsavtalen som foreldre lager på vegne av sine barn. Dersom differensieringsvedtaket bidrar til at meklere drøyer med å ta med barn til mekling før langt ut i meklingsforløpet, deler

jeg mine informanternes bekymring, fordi jeg da frykter at barns perspektiv igjen vil havne i skyggen av de voksnes perspektiv. Vi vil da oppleve resignasjon framfor framgang hva barns deltakelse i mekling angår.

Praktiske barrierer knyttet til barns deltakelse i mekling – Lang og kronglete reisevei til familievernkontorene for familier som tilhører øy-og-utkantkommuner

Som forespeilet, opplever familievernkontorene også andre barrierer knyttet til barns deltakelse i mekling utover de forhold som til nå er drøftet. Som vi så, er en barriere, som spesielt gjelder for de små kontorene, at disse kontorene skal romme utkantkommuner og øykommuner. Mange av disse øykommunene og utkantkommunene ligger, som vi har fått vite, en times reisevei eller mer unna familievernkontorene. Ergo er reiseveien både lang og kronglete for familier som tilhører disse øykommunene og utkantkommunene.

Selv kommer jeg fra en liten kommune, og jeg vet at familievernkontoret i min hjemkommune skal dekke flere øykommuner tilknyttet min hjemkommune. Familien min har feriehus i en av disse øykommunene, og jeg har erfart at det tar bortimot én time bare å kjøre til ferieleiet og én ekstra times fergetur for å komme seg til feriehuset. Turen må planlegges nøye, så man kommer seg på rett ferge, ellers må man stå ytterligere en time og vente på neste ferge i håp om å komme med. Jeg har også besøkt andre øykommuner som ligger i nærheten av den øykommunen der feriehuset ligger, og vi måtte da ta opptil flere ferger for å komme oss fra øy til øy. Jeg kan dermed lett sympatisere med de familiene som tilhører disse øy-og-utkantkommunene, som må reise i timesvis og hoppe på flere ferger for å komme seg til familievernkontoret. At reiseveien er lang og kronglete er én ting. En annen ting er de økonomiske utgiftene knyttet til fergeturene, når noen må ta tre-fire ferger hver vei for å komme seg til familievernkontoret.

Lange reiser kan være utfordrende for barn. Kanskje spesielt for de minste. Derfor må dette med mangel på familievernkontor i øy-og-utkantkommuner kunne sies å være en praktisk barriere for barns deltakelse i mekling, som trolig bidrar til å påvirke barneprosenten ved kontorene som skal dekke disse øy-og-utkantkommunene. Kunne et tiltak vært å innføre familievernkontor i de lokale kommunene (øykommunene og utkantkommunene)? Dette ville sannsynligvis gjort det enklere for enkelte familier å komme til mekling innen familievernkontorenes åpningstider, da disse familiene ville sluppet å planlegge opptil flere fergeturer og kanskje to til fire timers reisevirksomhet tur-retur med bil for å komme seg til

mekling. Hvorvidt familieverntjenesten kan omdannes til en kommunal tjeneste, framfor en fylkeskommunal tjeneste, slik tilfellet er i dag, blir et politisk og samfunnsøkonomisk spørsmål som kan stilles åpent for debatt.

Kvaliteten på det tverrfaglige samarbeidet mellom familievernkontorene og øvrige instanser som er inne i saker, eller overtar saker, er svært varierende på tvers av fylkeskommunene.

Tverrfaglig samarbeid mellom familievernkontorene og øvrige instanser som kan være inne i enkelte av de vanskeligere sakene er en annen barriere som må jobbes med. Som det kom fram i datamaterialet fra intervjuene i kapittel 5, forteller informantene om at samarbeidet med barnevern, helsestasjoner og psykiatritjenesten er bra, men én av informantene fortalte om det hun opplever som et manglende samarbeid mellom familievernkontoret og domstolene. I ytterste konsekvens kan et slikt manglende samarbeid føre til at domstolene handler stikk i strid med meklernes vurderinger i de sakene som blir videresendt til domstolene. Dette kan, som vi har sett, få svært alvorlige konsekvenser for barn, slik vi så i forbindelse med casene som ble presentert i kapittel 3, der det i noen ekstreme tilfeller ble bestemt at barn som var blitt utsatt for overgrep av ulik karakter skulle ha fast bosted hos overgriper. Man kan tenke forskjellig om hva dette gjør med barna, og man kan videre lett forestille seg at dommeravgjørelsen må ha følt som et svik overfor de berørte barna. Derfor kan man spekulere i hvorvidt det kunne vært et tiltak for å bedre generell ivaretagelse av barn i vanskelige saker å faktisk undersøke hvordan samarbeidet mellom familievernkontorene og domstolene er, og jobbe for å innføre et fungerende samarbeid, der dette ikke eksisterer.

Som vi så i kapittel 5, fortalte en av informantene om at familievernet i Sverige har innført en ordning der meklere fortsetter å følge vanskelige saker, selv etter at disse sakene er brakt inn for domstolene. Foreldre kan få tilbud om samarbeidssamtaler med familieretten, der foreldrene under sakkyndig ledelse får hjelp til å bli enige, og der målet er at man i samråd skal komme fram til en løsning (Sveriges Domstolar, 2017). 01.06.2006 ble foreldrebolken i det svenske lovverket endret i forhold til spørsmål vedrørende omsorg, bosted og samvær med felles barn etter samlivsbrudd, etter forslag fra den svenske regjeringen. Visjonen bak lovendringen var å styrke barneperspektivet, og at barns beste skulle være avgjørende i saker vedrørende omsorg, bosted og samvær. Barnets uttalerett skulle komme sterkere til uttrykk, og dette skulle man sørge for ved å innføre krav om at sosialnemnda skal snakke med barn i forbindelse med at de overleverer saksopplysninger til domstolene. Vedtaket er bitt fulgt opp

gjennom oppfølgingsvedtak de kommende årene, der det foreligger krav om at myndighetene undersøker blant annet antall samarbeidssamtaler domstolene har i løpet av et år (se Socialstyrelsen, 2011). Oppfølgingsrapporter peker i retning mot at vedtaket har vært effektivt, og at barneperspektivet er blitt styrket etter at vedtaket kom (se f.eks. Statens Offentlige Utredningar, 2017).

Kanskje kunne man vurdert en slik ordning også i Norge? I Norge har vi som kjent rettsforberedende møter, som meklere kan være med på, men samarbeidet mellom familievernkantorene og domstolene utover dette éne rettsforberedende møtet, etter at domstolene har overtatt de vanskelige bosted-og-samværs-tvistene, ser ut til å variere veldig fra kommune til kommune, og det virker som om det varierer tilsvarende hvorvidt domstolene inviterer meklere inn til de rettsforberedende møtene, eller inviterer til dialog med meklerne når de overtar vanskelige bosted-og-samværs-tvister. Trolig ville vi i Norge vært tjent med å innføre et lignende tilbud som de har i Sverige i alle kommuner i Norge. Som en informant nevnte: *«Ofte så kan jo vi ha lang kjennskap til familien og sånn. Men (...) jeg har aldri opplevd at advokaten har kontakta oss og lurt på hva vi har prøvd å få til og sånn»*. Dersom domstolene i alle kommunene i Norge etterspurte meklernes perspektiv i de bosted-og-samværs-tvistene de overtar, og inviterer til samarbeid, vil dette trolig bidra til at bosted-og-samværsavtalene som blir vedtatt av domstolene i større grad samsvarer med barnas behov, i stedet for at domstolene vedtar bosted-og-samværsavtaler som er stikk i strid med meklernes anbefalinger og barns ønsker og behov.

Kapittel 7: Avslutning

Innledningsvis ramset jeg opp følgende forskningsspørsmål tilknyttet problemstillingen: 1) Hvor ofte deltar barn i mekling?, 2) Hvordan deltar de?, 3) Deltar barn oftere i «milde» saker sammenliknet med de konfliktfylte sakene?, 4) Hvilke holdninger eksisterer blant meklere og ledere som jobber på familievernkantor knyttet til barns deltakelse i mekling ved samlivsbrudd?, 5) Hvilke faktorer påvirker disse holdningene?, 6) Hvordan kan holdningene forstås?, 7) Hvilke barrierer står i veien for inkludering av barn i mekling?, og 8) Hvordan kan vi finne veier rundt disse barrierene?. Disse forskningsspørsmålene har jeg besvart underveis i oppgaven gjennom å vise til tilgjengelig statistikk, teorier, tidligere forskning, samt ved å knytte de opp mot egne forskningsfunn.

Vi har sett (i kapittel 2) at barn på landsbasis deltok i 9,3% av alle meklingene familievernet hadde i 2016. Mine kvantitative forskningsfunn fra perioden desember 2017 – februar 2018 (som ble presentert i kapittel 5) viser store regionale og fylkeskommunale forskjeller knyttet til hvor ofte barn deltar i mekling. Barneprosenten for de «milde» sakene rangerer som vi så fra 14-50%, mens den rangerer fra 0-50% i de konfliktfylte sakene. Utfra mine kvantitative funn finnes det ikke dekning for å påstå at barn deltar oftere i mekling i forbindelse med milde saker sammenliknet med konfliktfylte saker.

I det kvalitative datamaterialet kom det, som vi har sett (i kapittel 5), imidlertid fram at noen kontor har innført en praksis der de inviterer barn med i mekling fra første time i alle typer saker, inklusive de konfliktfylte sakene, mens andre kontor ikke har adoptert denne praksisen. Kontoret som har innført praksisen med å invitere barn med i mekling fra første meklingstime uavhengig av konfliktnivå hadde høyest barneprosent av kontorene jeg intervjuet. Dermed kan man diskutere hvorvidt barn deltar oftere i mekling i forbindelse med de «milde» sakene

sammenliknet med de mer konfliktfylte sakene blant de kontorene som ikke har innført en praksis med å invitere barn med til mekling i den første timen i alle typer saker.

Barn deltar, som vi har sett (i kapittel 5 og 6), relativt likt på tvers av kontorene, gjennom både individuelle samtaler med meklere og familiesamtaler på kontoret. Den mest kjente og trolig mest anvendte barnehøringsmodellen er BIM-modellen, men Modell for Høring av Barn benyttes også. Noen kontor har laget egne lokale varianter av barnehøringsmodellene. Utover dette foreligger det, som vi har sett, forskjeller mellom kontorene når det kommer til bruk av co-terapi.

Vi har også sett (i kapittel 5 og 6) at holdningene til barns deltakelse i mekling blant ansatte som jobber på familievernkontor jevnt over er positive, med små forskjeller når det kommer til spørsmål om hvilke barn som skal delta, og i hvilke saker de skal delta. Holdningene påvirkes blant annet av faktorer som utdanning, fartstid, kommunestørrelse og kursdeltakelse, og kan videre forstås ved hjelp av blant annet teorier knyttet til tolkinger av barneperspektivet, de kontrasterende perspektivene «det sårbare barnet» versus «det kompetente barnet» og blikkene til Meløe (se kap. 6).

Den største barrieren for barns deltakelse i mekling er fortsatt, som vi så (i kapittel 5 og 6) at foreldre ikke ønsker å ta med barn til mekling. Dette kan igjen forstås utfra de kontrasterende perspektivene på det sårbare versus det kompetente barnet og blikkene til Meløe (se kap. 6). Tiltak som informasjonskampanjer, dekninger i media av viktigheten av at barn deltar i mekling, samt forskriftsendringer i loven om barns deltakelse i mekling er blitt foreslått og drøftet. Utover barrieren med at foreldre ikke ønsker å ta med barna sine til mekling ser vi at noen av kontorene opplever praktiske barrierer med at kontorene skal dekke flere øy-og-utkantkommuner. Et mulig tiltak rettet mot denne barrieren ville vært å innføre familievernkontor også i øy-og-utkant-kommuner. En annen barriere som noen av kontorene opplever som problematisk er samarbeidet mellom dem selv om domstolene. Mens noen kontor opplever et godt og fungerende samarbeid med domstolene, opplever andre familievernkontor

at dette samarbeidet er ikke-eksisterende, og det er derfor blitt drøftet hvorvidt vi i Norge bør adoptere vårt naboland Sveriges vedtak om samarbeidssamtaler, der familievernet og domstolene samarbeider sammen med hverandre og foreldrene for barns beste.

Så, svaret på den overordnede problemstillingen *hvordan tilrettelegges det i dag innenfor familievernet for inkludering av barn i mekling, og hvilke barrierer står i veien for inkludering av barn i mekling?* blir at det i dag, innenfor familievernet, tilrettelegges for inkludering av barn i mekling gjennom spesialiserte barnehøringsmodeller, kurs vedrørende samtaleteknikker for barnesamtaler, samt sosiomaterielle forhold. Blant annet følgende barrierer står i veien for barns deltakelse: Foreldre vegrer seg mot å ha med barn i mekling, kontorene skal dekke øy-og-utkantkommuner med lang og kronglete reisevei til kontorene, samt svært varierende grad av samarbeid mellom familievernkontorene og domstolene.

Jeg håper at jeg med denne oppgaven har bidratt til å fylle det tomrommet som til nå har eksistert knyttet til kvantitativ top-down kunnskap og kvalitativ bottom-up kunnskap knyttet til barns deltakelse i mekling. Oppgaven kan forhåpentligvis være et bidrag til videre forskning knyttet til meklingspraksis, spesielt knyttet til oppfølging av barneprosenten, samt barrierer for barns deltakelse. Jeg håper at jeg med denne oppgaven har lyktes med å identifisere noen problemområder som må jobbes videre med fra kontorenes og direktoratets side for å styrke meklingspraksisen ytterligere de kommende årene. Eksempelvis kunne jeg ønsket at forskning knyttet til tverrfaglig og tverretatlig samarbeidet mellom familievernkontorene og øvrige instanser, herunder domstolene, blir prioritert i forlengelsen av denne oppgaven. Jeg håper videre at spørsmålet knyttet til å innføre familievernkontor også i øy-og-utkantkommuner blir tatt i betraktning innen politikken. De resultater som framgår i denne oppgaven kan følges opp videre i forskning ved at man fortsetter å forske på de forskjellige kontorenes praksis, med særlig vekt på hvilke barnehøringsmodeller og samtaleteknikker som benyttes, og kvaliteten på disse, effekten av differensieringsvedtaket, samarbeidet mellom kontorene og øvrige instanser, herunder domstolene, de sosiomaterielle forholdene ved kontorene, og, selvfølgelig, helt overordnet, barneprosenten ved de forskjellige kontorene. Dette vil også bidra til fagutvikling innen meklingsfeltet.

Litteraturliste

Barneombudet. (u.å). Artikkel 3 – Barnets beste. Hentet fra: <http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-3/>

Barneombudet. (u.å). Artikkel 12 – Om å seie meininga si. Hentet fra:

<http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-12-barnets-rett-til-a-gi-uttrykk-for-sin-mening/>

Barneombudet. (u.å). Artikkel 13 – Om yrings- og opplysningsfridom. Hentet fra:

<http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-13-ytrings-og-opplysningsfrihet/>

Barneombudet. (u.å). Artikkel 17 – Massemedia og retten til informasjon.

<http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-17-massemedia/>

Barne-ungdoms-og-familiedirektoratet [bufdir]. (2017). Barn og samlivsbrudd. Hentet:

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/

Bufdir. (2017). Hva er mekling? Hentet fra:

https://www.bufdir.no/Familie/mekling/Hva_er_mekling/

Bufdir. (2017). *Oversikt over alle familievernkontor*. Hentet fra:

https://www.bufdir.no/Familie/kontorer_oversikt/

Bufdir. (2011). Barn i familievernet. *Familievernets skriftserie, 1*.

Bufetat. (2012). Barn i mekling. Bufetat.

Bufetat (u.å). Barns ønskeliste til foreldre ved samlivsbrudd. Bufetat.

Davies, P.T., Martin, M.J., Sturge-Apple, M.L., Ripple, M.T., & Cicchetti, D. (2016). The

Distinctive Sequale of Children's Coping With Interparental Conflict: Testing the Reformulated Emotional Security Theory. *Developmental Psychology*, 52(10), 1646-1665.

Follesø, R., Halås, C.T., & Anvik, C.H (red.). (2016). *Sett, hørt og forstått? Om profesjonelle møter med unge i sårbare livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget.

Folkehelseinstituttet [fhi]. (2015). Folkehelse rapporten: Psykisk helse hos barn og unge.

Hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/helse-og-sykdom/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/#risikofaktorer>

Gamst, K.T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.

Haugen, G. M., & Rantalaaho, M. (2010). *Barns rettigheter i mekling ved separasjon og samlivsbrudd*. I: Kjørholt, A., T. (red.). (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barns beste?*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (3.utg.)*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk Forlag.

Kinge, E. (2014). *Empati – Nærvær eller metode?*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kjørholt, A.,T. (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?*. I: Kjørholt, A.,T. (red.). (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?*. Oslo: Universitetsforlaget.

Lovdata. (1989). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven), Vedlegg 8. FN's konvensjon om barnets rettigheter med*

Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer,
Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk
(tidligere avdeling for pedagogikk og sosialfag)

15/05/2018

protokoller (norsk oversettelse), FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20.
november 1989. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

Lovdata. (2015). Lov om familievernkontorer. Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62>

Malterud, K. (2012). Systematic text condensation : A strategy for qualitative analysis.

Scandinavian Journal of Public Health, 40: 795. DOI: 10.1177/1403494812465030

Pallant, J. (2013). *SPSS Survival Manual (5.utg.)*. England: McGraw-Hill Education.

Porter, C. L., & Dyer, W. J. (2017). Does Marital Conflict Predict Infants' Physiological Regulation? A short-Term Prospective Study. *Journal of Family Psychology*, 31(4): 475-484.

Qvortrup, J. (2010). *Om børns rettigheter i voksensamfunnet*. I: Kjørholt, A., T. (red.). (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barns beste?*. Oslo: Universitetsforlaget.

Regjeringen (2017). Familieverntjenesten. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/foreldreskap/familieverntjenesten/id749589/>

Riebe-Andersen, T.A., & Stray, T. (2007). *Modell for høring av barn. Videreføring av utviklingstiltak. Brukerundersøkelse*. Familievernkontoret for Asker-og-Bærum.

Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold (2.utg.)*. Bergen: Fagbokforlaget.

Rothenberg, W.A., Hussong, A.M., Solis, J.M., & Chassin, L. (2017). Profiling Families in Conflict: Multigenerational Continuity in Conflict Predicts Deleterious Adolescent and Adult Outcomes. *Journal of Family Psychology*, 31(5): 616-628.

Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer,
Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk
(tidligere avdeling for pedagogikk og sosialfag)

15/05/2018

Ruud, A.K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Rød, O. (2010 a). Barns deltakelse i mekling og samværssaker – Barnehøringsmodellen som metode. *Fokus på familien*, 2, 115-135.

Rød, P. A. (2010 b). Konfliktfylt barnefordeling – arena for barnevernet. *Fokus på familien*, 2, 92-112.

Sandberg, K. (2010). Barns rett til medbestemmelse – et juridisk perspektiv. I: Kjørholt, A., T. (red.). (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barns beste?*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skjørten, K. (2010). *Barns meninger om samvær*. I: Kjørholt, A., T. (red.). (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barns beste?*. Oslo: Universitetsforlaget.

Socialstyrelsen. (2011). Familjerätten och barnet i vårdnadstvister - Uppföljning av hur 2006 års vårdnadsreform slagit igenom i socialtjänstens arbete, 11(40). Hentet fra:
<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18519/2011-11-40.pdf>

Statens Offentliga Utredningar (2017). *Se barnet! - Betänkande av 2014 års vårdnadsutredning*. Stockholm: Elanders Sverige A B. Hentet fra:
<http://www.regeringen.se/490ab7/contentassets/acc04add4adb4f8fbc560a4983fdcec/s-e-barnet-sou-20176>

Statistisk Sentralbrå [SSB].(2016). *Ekteskap og skillsmisser, 2015*. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap/aar-detaljerte-tal>

Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer,
Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk
(tidligere avdeling for pedagogikk og sosialfag)

15/05/2018

SSB. (2017). *Familievern*. Hentet fra: <https://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/famvern/aar>

Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse – Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sveriges Domstolar (2017). *Föreldrar och barn*. Hentet fra: <http://www.domstol.se/Familj/Foraldrar-och-barn/>

Ulvik, O.S. (2015). Talking with children: Professional conversations in a participation perspective. *Qualitative Sosial Work*, 14(2), 193-208. DOI: 10.1177/1473325014526923

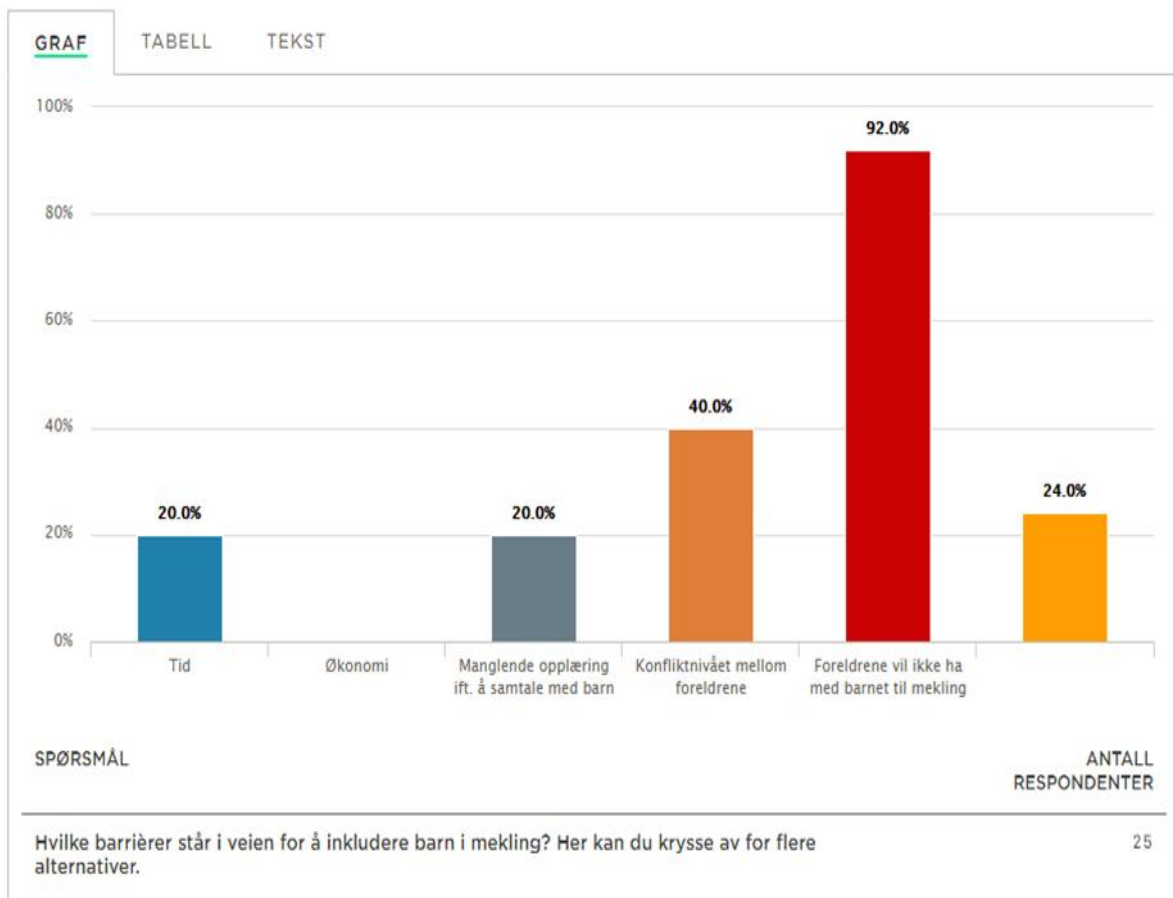
Zemp, M., Bodenmann, G., & Cummings, E.M. (2016). The Significance of Interparental Conflict for Children. Rationale for Couple-Focused Programs in Family Therapy. *European Psychologist*, 21(2), 99-108. DOI: 10.1027/1016-9040/a000245

Zhou, N., Buehler, C. (2017). Adolescent's Responses to Marital Conflict: The Role of Cooperative Marital Conflict. *Journal of Family Psychology*, 31(7), 910-921.

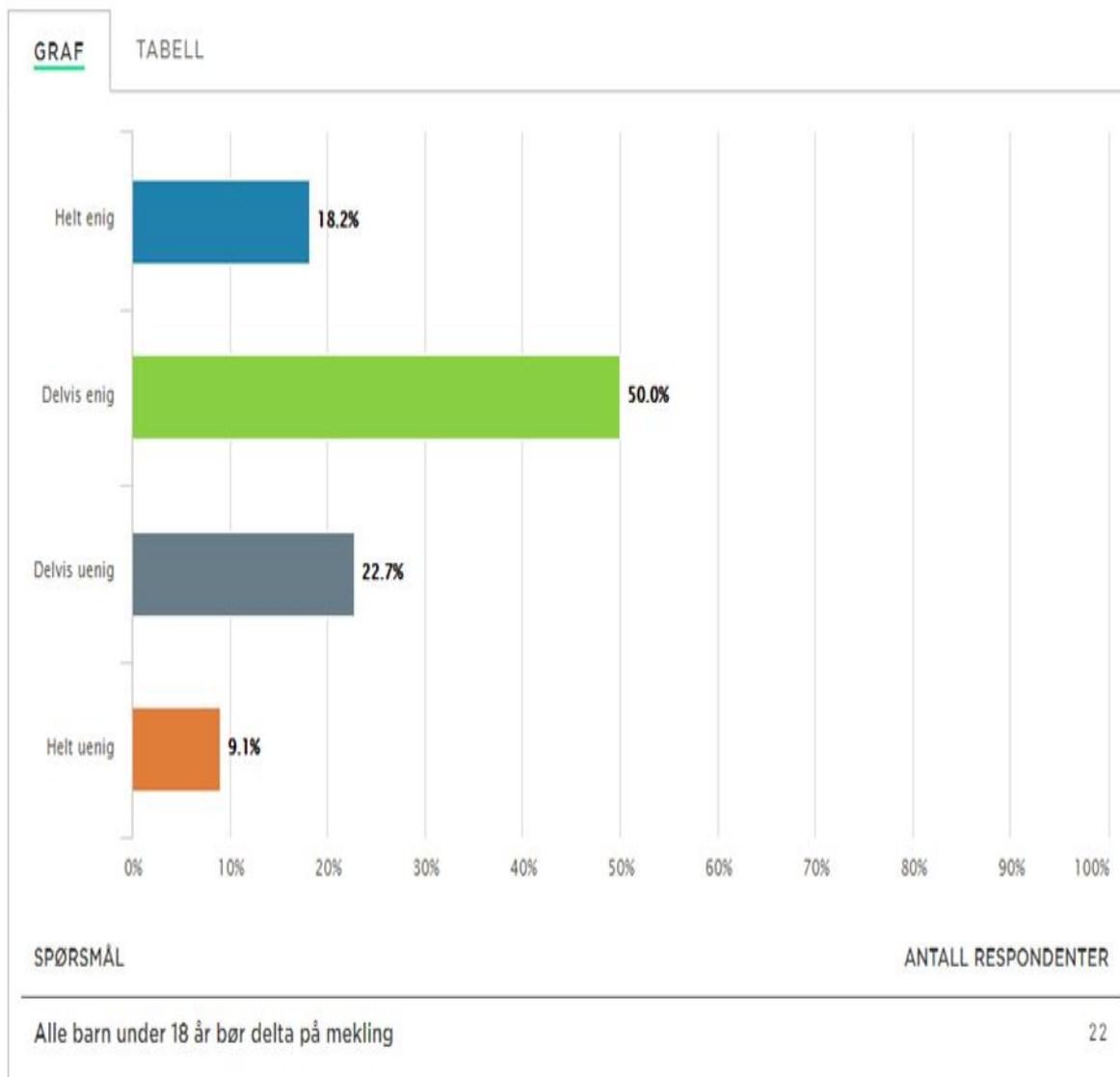
Appendix

Figur 5.1: Barrierer for barns deltakelse i mekling

Hvilke barrierer står i veien for å inkludere barn i mekling? Her kan du krysse av for flere alternativer.

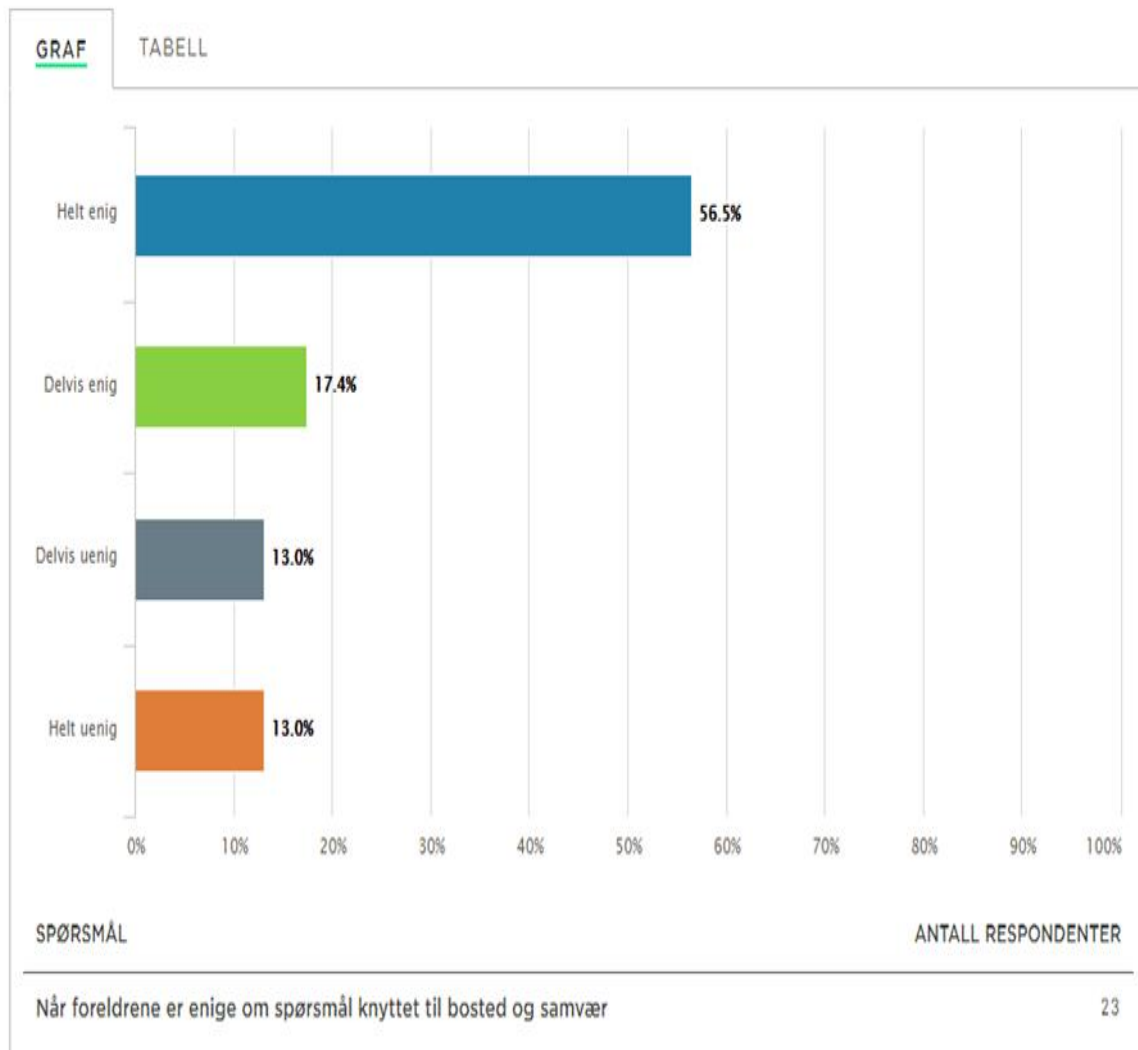

Alle barn under 18 år bør delta på mekling

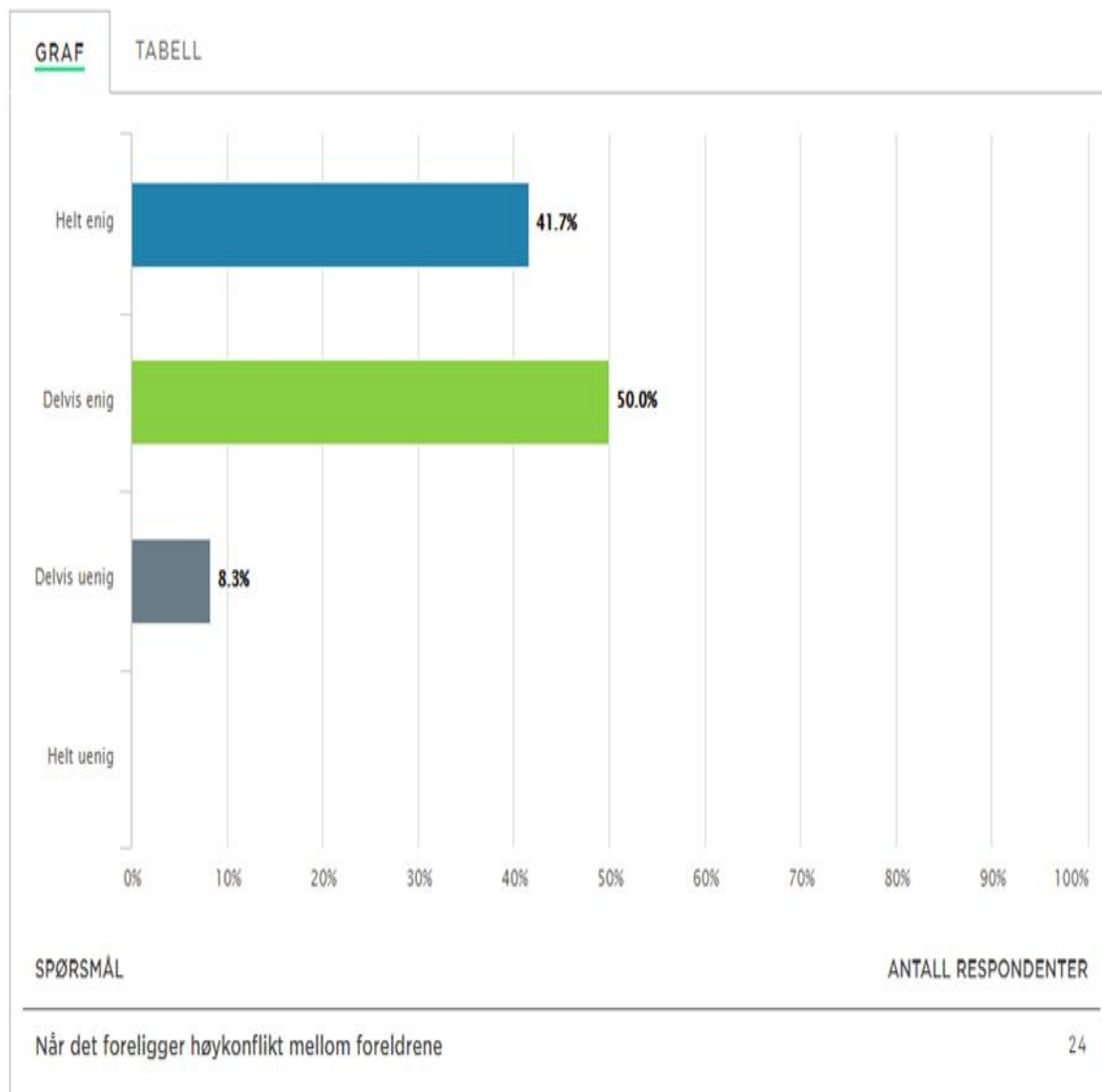
Figur 5.3: Bør barn delta i mekling selv om foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær?

Når foreldrene er enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær

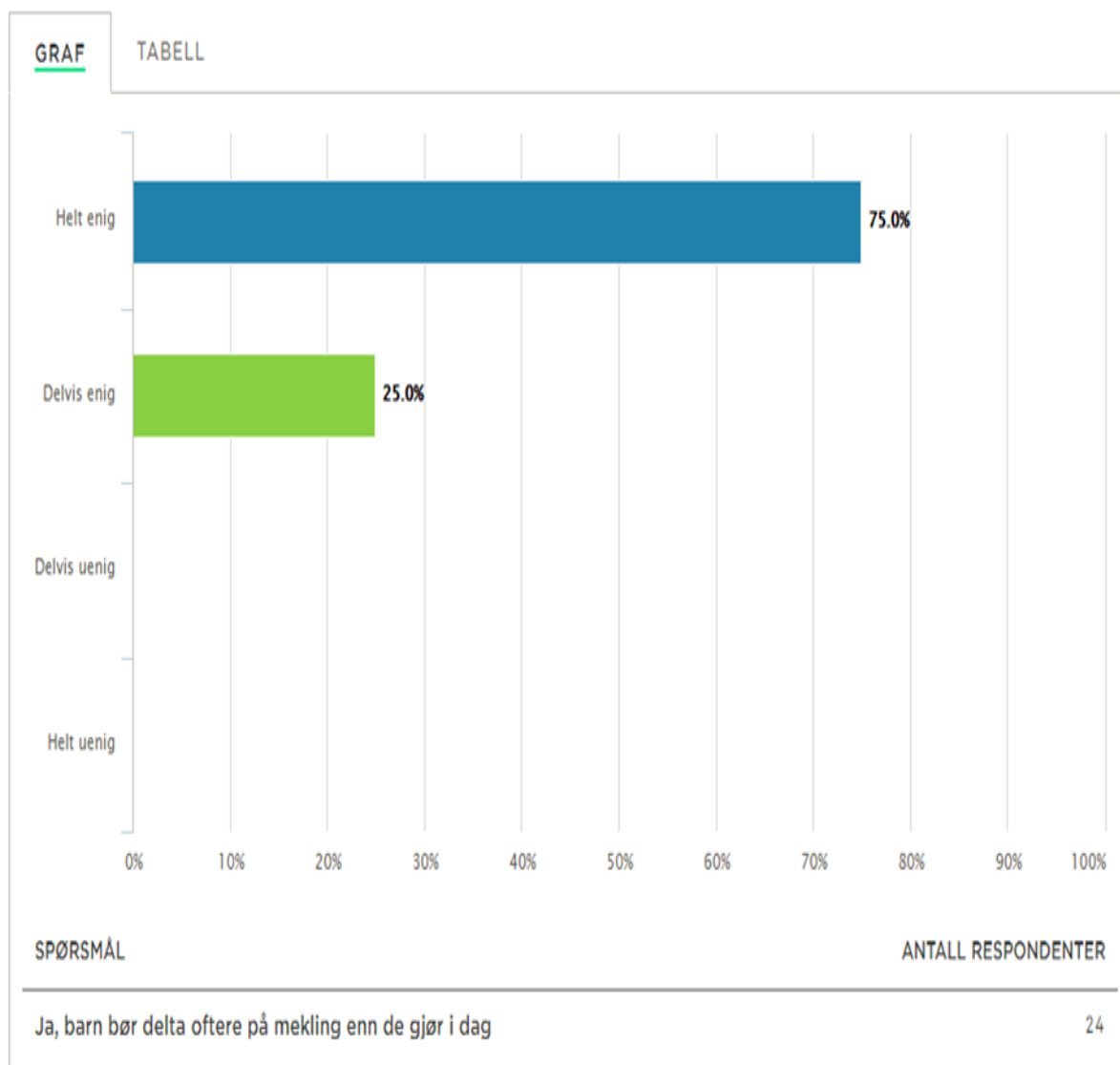
Figur 5.4: Bør barn delta i mekling når det foreligger høykonflikt mellom foreldrene?

Når det foreligger høykonflikt mellom foreldrene

Figur 5.5: Bør barn delta oftere i mekling enn de gjør i dag?

Ja, barn bør delta oftere på mekling enn de gjør i dag

Figur 5.6: Finnes det noen relasjon mellom utdanningsnivå og holdninger knyttet til hvilke barn som bør delta i mekling?

Contingency Tables			
UTD	ALLE BARN UNDER 18		Total
	1	2	
1	8	0	8
2	0	14	14
Total	8	14	22

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	22.00	1	< .001
Likelihood ratio	28.84	1	< .001
N	22		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	1.000
Cramer's V	1.000

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Utdannelse:

Verdi 1 = Utdannelse innen 180 SP

Verdi 2 = Utdannelse utover 180 SP

«Alle barn under 18 bør delta i mekling»:

Verdi 1 = Uenige i påstand om at alle barn under 18 bør delta i mekling

Verdi 2 = Enig i påstand om at alle barn under 18 bør delta i mekling

Figur 5.7: Finnes det noen relasjon mellom utdanningsnivå og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling, selv om foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær?

Contingency Tables

UTD	BARN B.R DELTA SELV OM FORELDRENE ER ENIGE		Total
	1	2	
1	6	2	8
2	0	15	15
Total	6	17	23

Chi-Squared Tests

	Value	df	p
X ²	15.22	1	< .001
Likelihood ratio	17.41	1	< .001
N	23		

Nominal

	Value
Phi-coefficient	0.813
Cramer's V	0.813

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Utdannelse:

Verdi 1 = Utdannelse inntil 180 SP

Verdi 2 = Utdannelse utover 180 SP

«Barn bør delta i mekling også når foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

Figur 5.8: Finnes det noen relasjon mellom utdanningsnivå og de ansattes holdninger til barns deltakelse i mekling i høykonfliktsaker?

Contingency Tables

Contingency Tables

UTD	BARN B.R DELTA N.R DET ER H.YKONFLIKT		Total
	1	2	
1	2	6	8
2	0	16	16
Total	2	22	24

Chi-Squared Tests

	Value	df	p
X ²	4.364	1	0.037
Likelihood ratio	4.771	1	0.029
N	24		

Nominal

	Value
Phi-coefficient	0.426
Cramer's V	0.426

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Utdannelse:

Verdi 1 = Utdanning inntil 180 SP

Verdi 2 = Utdanning utover 180 SP

«Barn bør delta i mekling i høykonfliktsaker»:

Verdi 1 = Uenig i påstanden

Verdi 2 = Enig i påstanden

Figur 5.9: Finnes det noen relasjon mellom hvor mange år de ansatte har vært ansatt og de ansattes holdninger til hvilke barn som bør delta i mekling?

Contingency Tables			
ANTALL .R SOM ANSATT	ALLE BARN UNDER 18		Total
	1	2	
1	8	7	15
2	0	7	7
Total	8	14	22

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	5.867	1	0.015
Likelihood ratio	8.113	1	0.004
N	22		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	0.516
Cramer's V	0.516

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Antall år som ansatt:

Verdi 1 = Ansatt i opptil 10 år

Verdi 2 = Ansatt i mer enn 10 år

«Alle barn under 18 bør delta i mekling»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

Figur 5.10: Finnes det noen sammenheng mellom antall år de ansatte har vært ansatt, og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling, selv om foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær?

Contingency Tables			
ANTALL .R SOM ANSATT	BARN B.R DELTA SELV OM FORELDRENE ER ENIGE		Total
	1	2	
1	6	9	15
2	0	8	8
Total	6	17	23

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	4.329	1	0.037
Likelihood ratio	6.212	1	0.013
N	23		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	0.434
Cramer's V	0.434

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Antall år som ansatt:

Verdi 1 = Ansatt i opptil 10 år

Verdi 2 = Ansatt i over 10 år

«Barn bør delta i mekling også når foreldrene er enige i spørsmål om bosted og samvær»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

Figur 5.11: Finnes det noen relasjon mellom kontorstørrelse (antall kommuner kontoret dekker) og de ansattes holdninger til barns deltakelse i mekling i høykonfliktsaker?

Contingency Tables			
KOMMUNESTRL	ALLE BARN UNDER 18		Total
	1	2	
1	8	0	8
2	0	11	11
Total	8	11	19

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	19.00	1	< .001
Likelihood ratio	25.86	1	< .001
N	19		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	1.000
Cramer's V	1.000

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Kommunestørrelse:

Verdi 1 = Liten fylkeskommune

Verdi 2 = Stor fylkeskommune

«Alle barn under 18 år bør delta i mekling»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

Figur 5.12: Finnes det noen relasjon mellom kontorstørrelse (antall kommuner kontoret representerer) og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling, selv om foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær?

Contingency Tables			
KOMMUNESTRL	BARN B.R DELTA SELV OM FORELDRENE ER ENIGE		Total
	1	2	
1	6	2	8
2	0	11	11
Total	6	13	19

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	12.06	1	< .001
Likelihood ratio	14.70	1	< .001
N	19		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	0.797
Cramer's V	0.797

Beskrivelse av verdiene i tabellen

Kommunestørrelse:

Verdi 1 = Liten fylkeskommune

Verdi 2 = Stor fylkeskommune

«Barn bør delta i mekling også når foreldrene er enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

Figur 5.13: Finnes det noen relasjon mellom kursdeltakelse og de ansattes holdninger til hvilke barn som bør delta i mekling?

Contingency Tables			
KURSDELTAKELSE	ALLE BARN UNDER 18		Total
	1	2	
1	4	0	4
2	4	14	18
Total	8	14	22

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	8.556	1	0.003
Likelihood ratio	9.772	1	0.002
N	22		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	0.624
Cramer's V	0.624

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Kursdeltakelse:

Verdi 1 = Ikke deltatt på kurs

Verdi 2 = Deltatt på kurs

«Alle barn under 18 bør delta på mekling»:

Verdi 1 = Uenig i påstanden

Verdi 2 = Enig i påstanden

Figur 5.14: Finnes det noen relasjon mellom kursdeltakelse og de ansattes holdninger til hvorvidt barn bør delta i mekling selv om foreldrene er enige i spørsmål knyttet til bosted og samvær?

Contingency Tables			
KURSDELTAKELSE	BARN B.R DELTA SELV OM FORELDRENE ER ENIGE		Total
	1	2	
1	4	0	4
2	2	17	19
Total	6	17	23

Chi-Squared Tests			
	Value	df	p
X ²	13.72	1	< .001
Likelihood ratio	13.62	1	< .001
N	23		

Nominal ▼	
	Value
Phi-coefficient	0.772
Cramer's V	0.772

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Kursdeltakelse:

Verdi 1 = Ikke deltatt på kurs

Verdi 2 = Deltatt på kurs

«Barn bør delta i mekling også når foreldrene er enige om spørsmål knyttet til bosted og samvær»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

Figur 5.15: Finnes det noen relasjon mellom kursdeltakelse og de ansattes holdninger til barns deltakelse i mekling i høykonfliktsaker?

Contingency Tables			
KURSDELTAKELSE	BARN B.R DELTAN.R DET ER H.YKONFLIKT		Total
	1	2	
1	2	2	4
2	0	20	20
Total	2	22	24

Chi-Squared Tests ▼			
	Value	df	p
X ²	10.91	1	< .001
Likelihood ratio	8.223	1	0.004
N	24		

Nominal	
	Value
Phi-coefficient	0.674
Cramer's V	0.674

Beskrivelse av verdiene i tabellen:

Kursdeltakelse:

Verdi 1 = Ikke deltatt på kurs

Verdi 2 = Deltatt på kurs

«Barn bør delta i mekling i høykonfliktsaker»:

Verdi 1 = Uenig i påstand

Verdi 2 = Enig i påstand

OBS!

Av hensyn til kravet om at oppgaven ikke skal overskride 120 sider (inklusive appendix), og fordi enkelte filer ikke var konverterbare til JPEG-format, er følgende dokumenter ikke inkludert her: Godkjenning fra NSD, samtykkeskjemaer, oversikt over spørsmål som inngår i spørreskjema, samt veiledende intervjuguide.

Leser kan imidlertid få tilgang til dokumentene ved henvendelse til:

Lill-Anne Johansen

Tlf: 99 37 60 87

E-post: lill-a.johansen@live.no